

CZĘŚĆ

PROJEKT KRAJOWEGO
PROGRAMU ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMU BEZDOMNOŚCI
I WYKLUCZENIA
MIESZKANIOWEGO 2014-2020*

*materiał przedłożony do oceny MPiPS, może podlegać dalszym zmianom

WPROWADZENIE
DIAGNOZA
MISJA, WIZJA, CELE:
SŁOWNICZEK:

1

PRIORYTET 1
POPRAWA I ROZWÓJ SYSTEMU
PREWENCJI BEZDOMNOŚCI
I WYKLUCZENIA MIESZKANIOWEGO

- 1.1 Zintegrowane działania na rzecz zapobiegania utracie mieszkania, zadłużeniom czynszowym, eksmisjom i bezdomności.
- 1.1.1 Reforma przepisów prawnych:
- 1.1.2 Zintegrowanie działań zapobiegających zadłużeniom, eksmisjom i bezdomności.
- 1.2 Rozwój mieszkalnictwa i budownictwa społecznego
- 1.2.1 Przyjęcie i wdrożenie prawa do mieszkania i programu rozwoju mieszkalnictwa społecznego.
- 1.2.2 Stworzenie i wdrożenie nowego modelu mieszkalnictwa społecznego
- 1.2.3 Reforma mieszkalnictwa i budownictwa społecznego.
- 1.3 Reforma mieszkalnictwa komunalnego (mieszkania na wynajem, socjalne, mieszkania kontraktowe)
- Harmonogram, źródła finansowania i podmiotu odpowiedzialne za koordynację dla Priorytetu 1
- Rezultaty Priorytetu 1
- Wskaźniki Priorytetu 1

2

PRIORYTET 2
WZMOCNIENIE I USPRAWNIENIE
SYSTEMU INTERWENCJI, OCHRONY
ZDROWIA I ŻYCIA OSÓB BEZDOMNYCH

- 2.1 Reforma przepisów prawnych:
- 2.2 Rozwój usług „outreach”, czyli realizowanych poza instytucjami w tym streetworkingu skierowanego do

grupy osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej i miejscach niemieszkalnych.

- 2.3 Upowszechnienie i wzmocnienie usług niskoprogowego zakwaterowania dla osób bezdomnych (usługi łatwego dostępu tj. ogrzewalnie, noclegownie)
- 2.4 Rozwój i poprawa działalności punktów doraźnego wsparcia świadczących m.in. usługi żywienia, zapewnienia odzieży, higieniczne i konsultacyjne.
- 2.5 Poprawa dostępu i rozwój interwencyjnych usług w zakresie ochrony zdrowia dla osób bezdomnych.
- 2.6 Wdrożenie i usprawnienie systemu informacji o formach i miejscach pomocy osobom bezdomnym

Harmonogram, źródła finansowania i podmioty odpowiedzialne za koordynację dla Priorytetu 2

Rezultaty Priorytetu 2

Wskaźniki Priorytetu 2

3

PRIORYTET 3
WZMOCNIENIE I ROZWÓJ SYSTEMU
INTEGRACJI SPOŁECZNEJ OSÓB
BEZDOMNYCH I WYKLUCZONYCH
MIESZKANIOWO

- 3.1 Reforma przepisów prawa
- 3.2 Rozwój różnorodnych form mieszkalnictwa dla osób doświadczających problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego (mieszkania społeczne w tym komunalne, socjalne, mieszkania wspierane, w tym mieszkania chronione, programy wspólnotowego budowania mieszkań), w kontekście deinstytucjonalizacji i realizacji usług w środowisku
- 3.3 Rozwój i wzmocnienie integracyjnej i aktywizacyjnej roli placówek gwarantujących zakwaterowanie i wsparcie osobom bezdomnym (schroniska, schroniska profilowane, mieszkania wspierane zespolone).
- 3.4 Zwiększenie dostępności oferty Domów Pomocy Społecznej i innych placówek wsparcia i opieki dla osób starszych, niepełnosprawnych i schorowanych osób bezdomnych.
- 3.5 Poprawa dostępu, podniesienie jakości i rozwój usług w zakresie zdrowia dla osób bezdomnych
- 3.6 Rozwój i wzmocnienie pracy socjalnej z osobami bezdomnymi

- 3.7 Realizacja i organizacja usług w zakresie zatrudnienia i edukacji osób bezdomnych
- 3.8 Włączenie społeczności lokalnych w działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych (programy wolontariatu i wolontariatu pracowniczego, staże i praktyki u przedsiębiorców dla osób bezdomnych, włączanie się we wspólne aktywności przygotowywane przez społeczność lokalną).
- 3.9 Rozwój, wzmocnienie i poprawa instrumentów pomocy społecznej ukierunkowanych na integrację osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.
- 3.10 Wzmocnienie i poprawa instrumentów zatrudnienia i rynku pracy skierowanych do osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo, w tym usług aktywizacji społecznej, zawodowej, wspierania zatrudnienia.
- 3.11 Poprawa i upowszechnienie instrumentów edukacyjnych dla osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.
- 3.12 Rozwój i wzmocnienie działań w zakresie zarządzania zadłużeniem, w tym możliwości odpracowywania i redukcji zadłużenia.

Harmonogram, źródła finansowania i podmiotu odpowiedzialne za koordynację dla Priorytetu 3

Rezultaty Priorytetu 3

Wskaźniki Priorytetu 3

4

PRIORYTET 4
ROZWÓJ DIAGNOZOWANIA
I MIERZENIA ZJAWISKA BEZDOMNOŚCI
I WYKLUCZENIA MIESZKANIOWEGO

- 4.1 Rozwój i upowszechnienie badań typu „point in time” określających skalę oraz charakter socjodemograficzny zjawiska bezdomności, w określonym wycinku czasowym.
- 4.2 Rozwój statystyki, baz danych i rejestrów osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, agregujących dane w szerszej perspektywie czasowej.
- 4.3 Realizacja badań w zakresie charakteru bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego
- 4.4 Podniesienie jakości statystyki publicznej w zakresie mieszkalnictwa i bezdomności
- 4.5 Tworzenie i rozwój ogólnopolskiej platformy badań nad zjawiskiem bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.

- 4.6 Realizacja i organizacja kompleksowych diagnoz lokalnych w zakresie problemu bezdomności i zagrożenia bezdomnością a także systemu wsparcia.

Harmonogram, źródła finansowania i podmiotu odpowiedzialne za koordynację dla Priorytetu 4

Rezultaty Priorytetu 4

Wskaźniki Priorytetu 4

5

PRIORYTET 5
PODNIOSZENIE JAKOŚCI TWORZENIA
I WDRAŻANIA, POPRAWA KOORDYNACJI
I ZARZĄDZANIA ORAZ WZROST
ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ PROBLEMU
I POLITYKI SPOŁECZNEJ W ZAKRESIE
BEZDOMNOŚCI I WYKLUCZENIA
MIESZKANIOWEGO

- 5.1 Rozwiązania legislacyjne – reforma przepisów prawnych
- 5.2 Wdrożenie rozwiązań strategicznych i programowych
- 5.3 Wdrożenia rozwiązań systemowych i instytucjonalnych
- 5.4 Rozwój współpracy, edukacji i komunikacji społecznej
- 5.5 Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji osób zajmujących się kwestiami bezdomnościowymi i wykluczenia mieszkaniowego oraz rozwój ilości i jakości infrastruktury wspierającej dla osób bezdomnych.

Harmonogram, źródła finansowania i podmiotu odpowiedzialne za koordynację dla Priorytetu 5

Rezultaty Priorytetu 5

Wskaźniki Priorytetu 5

MONITOROWANIE PROGRAMU
ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Wprowadzenie

Bezdomność jest dramatyczną rzeczywistością we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Problem ten dotyczy wielu osób, rodzin, grup społecznych, stanowiąc najbrutalniejszą formę wykluczenia społecznego, powodującą określone konsekwencje zarówno wobec osób bezpośrednio dotkniętych, jak i na poziomie ogólnospołecznym. Jak wynika z badania „Jakość życia i spójność społeczna 2011”¹ przeprowadzonego przez GUS w 2011 roku, biorąc pod uwagę stan faktyczny: postawę społeczeństwa oraz sposób traktowania w urzędach i w miejscach pracy, za najbardziej dyskryminowaną w Polsce grupę osób uważa się bezdomnych.

W Polsce – według różnych szacunków – bezdomności doświadcza od 30 do 70 tysięcy osób. Wykluczenie mieszkaniowe zgodnie z ETHOS (Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego) dotyczy kilku milionów Polaków. W obecnej skomplikowanej i dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości praktycznie każdy z nas może stać się osobą bezdomną lub bezpośrednio bezdomnością zagrożoną.

Już od co najmniej kilku lat znaczące instytucje i organizacje europejskie domagają się od Unii Europejskiej i państw członkowskich podjęcia bardziej zdecydowanych działań wobec bezdomności. Pod koniec 2009 roku Europejska Sieć Niezależnych Ekspertów ds. Integracji Społecznej sporządziła sprawozdanie na temat bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w państwach członkowskich UE, na podstawie dogłębnej analizy raportów tematycznych o bezdomności, zalecając, by bezdomność i wykluczenie mieszkaniowe uczynić priorytetem politycznym na poziomach krajowym i UE.

W grudniu 2010 roku Parlament Europejski udzielił poparcia dla skoordynowanego działania w sprawie bezdomności poprzez przyjęcie Deklaracji Pisemnej 61/2010 na rzecz strategii UE w zakresie przeciwdziałania bezdomności. Deklaracja niniejsza jest kontynuacją szeroko wspieranej Pisemnej Deklaracji 111/2008 w zakresie zlikwidowania bezdomności ulicznej przyjętej przez Parlament w 2008 roku. We wrześniu 2011 roku Parlament Europejski uchwalił rezolucję wzywającą kraje członkowskie do progresu w zakresie osiągnięcia celu związanego z zakończeniem i rozwiązaniem problemu bezdomności ulicznej i wzywającą do tworzenia europejskiej strategii, wspieranej narodowymi i regionalnymi strategiami rozwiązywania problemu bezdomności.

Wyniki Europejskiej Konferencji Konsensusu w 2010 roku w zakresie bezdomności, zorganizowanej w ramach prezydencji belgijskiej w Radzie UE, zainicjowanej i wspieranej przez Komisję Europejską, również zalecają skoordynowane działania UE w sferze bezdomności. W przyszłej polityce Unii Europejskiej, której centralnym elementem działań w ramach Strategii Europa 2020 jest Europejski Program Walki z Ubóstwem (EPAP), a także utworzona Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, przewidziano także konkretne działania w zakresie bezdomności. Deklaracja końcowa „Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym” z 2010 roku odnosi się do bezdomności jako jednej z kwestii, które wymagają pilnych działań i uwagi UE.

Ostatecznie Rada i Komisja przyjęły w 2010 roku Wspólny Raport o Zabezpieczeniu Społecznym i Integracji Społecznej, apelując do państw członkowskich o opracowanie krajowych strategii rozwiązywania problemu bezdomności. Strategie te, według Komisji, powinny być zorientowane na: prewencję bezdomności, ograniczanie okresu pozostawania w bezdomności, rozwiązanie problemu długoterminowej bezdomności, podnoszenie jakości usług dla osób bezdomnych i zagwarantowanie dostępu do mieszkań.

W lutym 2013 roku Komisja Europejska wezwała państwa członkowskie do wyznaczenia priorytetów w zakresie inwestycji społecznych oraz do zmodernizowania swoich systemów pomocy społecznej. W tym celu Komisja Europejska opracowała *Social Investment Package* – Pakiet Inwestycji Społecznych, zawierający m.in. dokument roboczy służb Komisji UE dotyczący przeciwdziałania problemowi bezdomności, w którym wyjaśnia się sytuację bezdomności w Unii Europejskiej i możliwe strategie rozwiązań. Dokument rekomenduje dokładne działania do podjęcia na poziomie krajowym, aby skutecznie rozwiązywać problem bezdomności z wykorzystaniem dostępnych środków europejskich.

W przeciwieństwie do wielu krajów europejskich, Polska nie posiada własnej strategii czy planu odnoszącego się do zagadnienia bezdomności. Pomimo dotkliwej skali problemu, dramatycznych i niezwykle kosztownych konsekwencji bezdomności, brakuje w Polsce ogólnokrajowego planu rozwiązywania tego problemu. W latach 2008–2009 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej podjęło próbę stworzenia „Krajowej Strategii Wychodzenia z Bezdomności”. W 2009 roku zmieniono nazwę i zakres dokumentu na „Krajowy Program Wychodzenia z Bezdomności i Rozwoju Budownictwa Socjalnego na lata 2009–2015”, jednak i ten program – chociaż zawierał jedynie wybrane elementy strategii czy planu – nie został przyjęty.

Od wielu lat środowiska obywatelskie zabiegają o stworzenie i przyjęcie w Polsce strategicznego planu rozwiązywania problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego. Podkreślają, że istniejące w Polsce regulacje prawne i systemowe stanowią zaledwie elementy niezintegrowanej polityki społecznej, faktycznie bardziej zorientowanej na dostarczanie interwencyjnej i doraźnej pomocy ludziom bezdomnym niż na zapobieganie i rozwiązywanie problemu bezdomności.

Wypracowana w ramach projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” zadanie nr 4 w zakresie standaryzacji pracy z bezdomnymi w tym: opracowanie modelu „Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności” propozycja Krajowego Programu Rozwiązywania Problemu Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego 2014–2020 została opracowana jako partnerska inicjatywa oddolna mająca odpowiedzieć na powyższe wyzwania. Stanowi ona także rozszerzenie, rozbudowanie i zoperacjonalizowanie pewnych zapisów zawartych w projekcie „Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu”, który w jednym z priorytetów obejmuje kwestie niepewności mieszkaniowej i bezdomności.

Szczególny nacisk w programie położono na prewencję bezdomności, a także przeciwdziałanie wykluczeniu mieszkaniowemu. Drugim bardzo istotnym obszarem są standaryzacja oraz poprawa efektywności i jakości świadczonych usług dla osób bezdomnych i zagrożo-

nych bezdomnością. Szczególnie zależy nam na tym, aby usługi były ukierunkowane na trwałe wychodzenie z bezdomności, a nie tylko na zapewnienie godnej egzystencji. Trzecim obszarem są zbudowanie partnerskiego systemu wsparcia dla osób bezdomnych na poziomie poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego oraz współpraca tego systemu ze społecznością lokalną. Czwartym obszarem jest zbudowanie otoczenia systemu wspierającego osoby bezdomne i wykluczone mieszkaniowo. Szczególny nacisk w programie położyliśmy również na niejako powrót państwa jak i samorządu do zajmowania się sprawami mieszkalnictwa, w tym w szczególności mieszkalnictwa społecznego. Kluczem do sukcesu programu będzie natomiast partnerskie, międzysektorowe, systemowe zajęcie się problemami bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego, nie tylko w okresie zimowym czy też w dniu 14 kwietnia (dzień ludzi bezdomnych) oraz uzyskanie zmiany nastawienia społeczeństwa do problematyki bezdomności, a także wykluczenia mieszkaniowego.

ROZDZIAŁ 2

Diagnoza

Poniższa diagnoza powstała na bazie analizy dotychczasowych badań z obszaru polityki społecznej, a w szczególności obszaru bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego. Z analizy tej wynika, iż głównym wyzwaniem jest stworzenie standaryzowanego, powszechnego, przyjaznego i opartego na zasobach społeczności lokalnej publiczno-społecznego systemu prewencji i wsparcia osób bezdomnych ukierunkowanego na zapobieganie bezdomności i trwałe wychodzenie z bezdomności. Drugim wyzwaniem jest powrót sfery publicznej, a także społecznej do tworzenia i wdrażania polityki mieszkaniowej. Pojawiają się również nowe wyzwania związane z bezdomnością polskich emigrantów za granicą czy też bezdomnością imigrantów z innych państw w Polsce. Istotne w zakresie systemu prewencji będzie również przygotowanie się na wsparcie starzejącego się społeczeństwa przy jednoczesnym rozluźnieniu więzi rodzinnych związanych m.in. z wzrastającą mobilnością młodszych pokoleń. Kluczowym elementem będzie również uzupełnienie istotnych braków, jakie występują w zakresie wiedzy, głównie w obszarze statystyki i analiz, dotyczącej problemu bezdomności, jak i wykluczenia mieszkaniowego. Obecnie jedynie woj. pomorskie posiada socjodemograficzny profil swoich osób bezdomnych.

Obszar bezdomności – skala, charakter i główne problemy

Bezdomność jest jedną z najbardziej skrajnych i brutalnych form wykluczenia społecznego. Trudna jest do ustalenia dokładna liczba osób bezdomnych w Polsce ze względu na brak wystarczającej ilości i wysokiej wiarygodności ogólnopolskich badań, a także istniejące problemy definicyjne. Ostatnie ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzone w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku (koordynowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej), wskazuje skalę bezdomności, którą należy uznać za minimalną, na poziomie 30,7 tys. osób bezdomnych *. Partnerstwo organizacji pozarządowych złożone z Pomorskiego Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, Caritas Kielce, Związku Organizacji Sieć Współpracy BARKA, Stowarzyszenia MONAR oraz Stowarzyszenia Otwarte Drzwi przyjmuje na podstawie istniejących badań ogólnopolskich i regionalnych, badań reprezentatywnych, baz danych oraz szacunków eksperckich, że liczba osób bezdomnych kształtuje się na poziomie 30-70 tysięcy osób². W zakresie charakterystyki osób bezdomnych, pomimo tego, że brakuje wystarczających badań o charakterze ogólnopolskim, można posługiwać się danymi fragmentarycznymi z badań ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych³.

* Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), MPiPS, Warszawa, lipiec 2013

- osoby bezdomne to głównie mężczyźni (około 80%),
- dominuje przedział wiekowy między 40. a 60. rokiem życia, odnotowuje się wyraźną tendencję starzenia się zbiorowości (w niektórych rejonach główny przedział wiekowy to 51–60 lat),
- ok. 80% osób bezdomnych żyje samotnie (w tym osoby rozwiedzione, owdowiałe, w separacji),
- średni okres pozostawania w bezdomności dla mężczyzn wynosi około 7 lat, a dla kobiet około 5 lat, z tendencją rosnącą,
- aglomeracje i duże miasta to główne miejsca przebywania osób bezdomnych,
- większość osób bezdomnych ma wykształcenie zasadnicze zawodowe lub niższe,
- osoby bezdomne zwykle pozostają bierne zawodowe i/lub bezrobotne, osoby pracujące nie mają najczęściej umowy o pracę,
- ok. 60% ludzi bezdomnych przebywa w różnego rodzaju placówkach instytucjonalnych. Reszta osób znajduje się w miejscach niemieszkalnych (dworce, kanały, zsypy itp.), zamieszkuje tymczasowo, bez meldunku i nie z własnej woli, u znajomych lub rodziny, duża część osób przebywa na działkach i w altankach,
- głównym źródłem dochodu osób bezdomnych są świadczenia socjalne, w tym z pomocy społecznej,
- przyczyny problemu bezdomności mają 4 główne źródła – indywidualne (m.in. uzależnienia, niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne), społeczne (m.in. konflikty rodzinne, przemoc domowa, problemy w relacjach), instytucjonalne (opuszczanie instytucji), strukturalne (ubóstwo, bezrobocie, problemy mieszkaniowe).

Wśród głównych problemów systemu wsparcia dla osób bezdomnych można wymienić⁴:

- Brak całościowej polityki społecznej wobec bezdomności – z uwzględnieniem wszystkich instytucji polityki społecznej – bezdomność jako problem pomocy społecznej. W Polsce nie istnieją żadne przepisy regulujące funkcjonowanie całościowej polityki społecznej. Jednocześnie brakuje w Polsce wizji niniejszej polityki, obecnie różne jednostki, instytucje i organizacje prowadzą działalność w zakresie polityki społecznej – pomoc społeczna, mieszkalnictwo, zdrowie, zatrudnienie, edukacja – jakkolwiek działalność niniejsza nie jest w żaden sposób skoordynowana. Zjawisko bezdomności, podobnie do innych wielowymiarowych problemów społecznych, staje się ofiarą braku zintegrowanej polityki społecznej. Jednocześnie zbyt często bezdomność uważana jest za problem pomocy społecznej. Podmioty polityki społecznej nie współpracują interdyscyplinarnie, przerzucają się odpowiedzialnością, umacniają podziały sektorowe i wydziałowe. Polska nie ma żadnego strategicznego planu ukierunkowanego na rozwiązywanie problemów związanych z bezdomnością. Istniejące zaś rozwiązania prawne i systemowe są na tyle fragmentaryczne, rozproszone, a często sprzeczne ze sobą, że nie układają się w żaden przemyślany plan.
- Istniejące regulacje i rozwiązania systemowe mają charakter interwencyjny i akcyjny, służą raczej „radzeniu sobie z problemem bezdomności” niż w jego systemowym rozwiązywaniu. Na terenie Polski występuje deficyt regulacji i zapisów prawa gwarantujących kontinuum pomocy ludziom bezdomnym. Zapisy prawne odnoszą się głównie do zapewnienia osobom bezdomnym podstawowych, gwarantowanych usług, nie skupiając się na zapewnieniu ciągłej i stopniowalnej oferty, zależnej od potrzeb odbiorców i jednocześnie nakierowanej na wychodzenie z bezdomności. Ponadto dochodzi do skupienia się sektora publicznego i pozarządowego głównie na usługach w obszarze interwencji, pomocy doraźnej, zaopiekowania się, ratownictwa. Obserwowalna jest orientacja na radzenie sobie z bezdomnością (opiekuńczość), a nie na zwalczanie bezdomności (integracja, profilaktyka). Implikuje to zwiększającą się skuteczność systemu pomocy doraźnej przy ciągle niskiej skuteczności i efektywności pracy na polu (re)integracji. W Polsce tworzy się system pomocy ludziom bezdomnym, jakkolwiek nie myśli się o systemie skutecznego zwalczania

nia bezdomności. Brak mechanizmów stabilnego finansowania działań wykraczających poza doraźną pomoc sprawia, że główna orientacja pomocy osobom bezdomnym idzie w kierunku zaopiekowania się, a nie systemowej (re)integracji. Polityka rozwiązywania problemu bezdomności powinna być w większym zakresie oparta przede wszystkim na rozwiązaniach mieszkaniowych.

- Funkcjonujące rozwiązania oraz system pomocy ludziom bezdomnym oparte są na przypuszczeniach i poglądach (sądach), a nie na rozumieniu problematyki wynikającej z empirycznych badań oraz cyklicznego monitorowania zjawiska bezdomności. Brak wiedzy o skali problemu oraz narzędzi do „mierzenia bezdomności”. Na terenie naszego kraju istnieje głęboki i wyraźnie odczuwalny deficyt badań naukowych w obszarze problematyki bezdomności. Badań jakościowych, jak i ilościowych dotyczących zagadnienia bezdomności w Polsce paradoksalnie realizuje się niewiele. Praktyka polskiej polityki społecznej w wymiarze regionalnym i ponad regionalnym wskazuje na to, że wiele działań zarówno w zakresie przeciwdziałania, jak i rozwiązywania problematyki bezdomności, tworzonych jest bez realizacji nieodłącznej w tych procesach diagnozy. Dotychczas, jeśli chodzi o skalę problematyki bezdomności w Polsce i w poszczególnych regionach, to nie tylko pracownicy organizacji i instytucji, ale i naukowcy zajmujący się tą problematyką posługują się przede wszystkim szacunkami. Wprawdzie znane są mniej więcej dane liczbowe związane z pomocą instytucjonalną świadczoną ludziom bezdomnym, jakkolwiek całkowicie nieznana pozostaje liczba osób przebywających poza system pomocy placówek (schronisk i noclegowni), czyli osób przebywających w tzw. miejscach niemieszkalnych zarówno publicznych, jak i prywatnych.
- Brak spójnego rozumienia problemu bezdomności. Istniejąca definicja bezdomności w ustawie o pomocy społecznej ma charakter administracyjny i jako taka znajduje wykorzystanie w podejmowanych działaniach administracyjnych. Brakuje jednak zarówno wśród instytucji publicznych, jak i organizacji pozarządowych spójnego rozumienia zjawiska bezdomności, co przekłada się na wymierne trudności np. przy realizacji badań empirycznych. Rozumienie zjawiska bezdomności wpływa wymiennie przy planowaniu rozwiązań w zakresie walki z bezdomnością.
- Nieuregulowana działalność w zakresie bezdomności, w tym brak standardów jakości usług. W Polsce nie ma żadnych szczegółowych regulacji określających np., czym różnią się usługi świadczone przez noclegownie od usług świadczonych przez schroniska. Polskie regulacje zatem definiują obowiązki świadczenia pomocy ludziom bezdomnym, jakkolwiek nie definiują sposobu realizacji i jakości tych usług. Sytuacja niniejsza doprowadziła w Polsce z jednej strony do wielkiego rozwoju różnorodnych usług dla ludzi bezdomnych, z drugiej strony do braku możliwości weryfikowania jakości usług oferowanych przez organizacje. Szacuje się, że około 80–90% usług skierowanych do ludzi bezdomnych jest realizowanych przez organizacje pozarządowe. Organizacje te najczęściej realizują te zadania w oparciu o kontrakty podpisywane z gminami, które zgodnie z polskimi przepisami odpowiedzialne są za zapewnienie każdemu własnemu mieszkańcowi schronienia, żywienia i odzieży. Istnieje także odsetek organizacji pozarządowych, które kierują swoje usługi do ludzi bezdomnych bez żadnych umów, działalność opierając na prywatnych sponsorach lub dotacjach z różnych funduszy. W Polsce nie jest prowadzony żaden oficjalny rejestr usług kierowanych do ludzi bezdomnych, brakuje jednocześnie nadzoru formalnego nad prowadzoną działalnością np. placówek dla osób bezdomnych. Formalnie nie istnieją żadne regulacje gwarantujące odpowiednią jakość usług oferowanych ludziom bezdomnym.
- Brak współpracy między podmiotami bezpośrednio zajmującymi się problematyką bezdomności. Organizacje działające na polu problematyki bezdomności traktują się często jako konkurencję (zwłaszcza w obszarze pozyskiwanych środków finansowych, na utrzymanie swojej działalności), co bardziej powoduje tendencję do rywalizacji między poszczególnymi organizacjami niż ducha dialogu czy współdziałania. Do tej pory nie wytworzyły

rzone również żadnego uporządkowanego systemu ogólnopolskiej współpracy organizacji pozarządowych, zajmujących się problematyką bezdomności, a tym samym brakuje pomiędzy organizacjami konsolidacji na poziomie idei i kierunku podejmowanych działań. W kraju występują również antagonizmy i konflikty pomiędzy sektorem pozarządowym a publicznym. Z jednej strony brakuje kultury współpracy sektora publicznego i pozarządowego, z drugiej zaś widoczne jest zróżnicowanie poziomu współpracy bądź nawet jej brak między niektórymi organizacjami pozarządowymi a np. ośrodkami pomocy społecznej, w zależności od regionu, zasięgu działań i rodzaju organizacji. Ponadto nie tylko występuje podział na organizacje pozarządowe (w swoich szeregach i tak pozbawione spójności oraz jedności) i sektor publiczny. Brakuje również regionalnych i lokalnych płaszczyzn współpracy różnych innych podmiotów wokół problemu bezdomności. Występuje dotkliwy deficyt współpracy międzywydziałowej – w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, służby zdrowia, środowiska akademickiego, edukacji i mieszkalnictwa.

- Brak partycypacji ludzi bezdomnych w tworzeniu polityki społecznej. Mówi się, że osoby bezdomne są roszczeniowe, uzależnione od udzielanej im pomocy. Jednakże pamiętać trzeba, że formy pomocy dla tych ludzi są narzucane im z góry przez ustawodawcę, instytucje pomocowe czy też ekspertów. Tego rodzaju forma pomocy nie musi jednakże korespondować z rzeczywistymi potrzebami i oczekiwaniami osób bezdomnych. Różnica między ofertą pomocową narzuconą z góry a rzeczywistymi potrzebami ludzi bezdomnych obniża efektywność udzielanej pomocy, tym samym utrudnia wychodzenie z bezdomności. Dotychczas nie stworzono żadnych narzędzi i instrumentów umożliwiających włączenie osób bezdomnych w podejmowanie decyzji związanych z usługami do nich kierowanymi. Ludzie bezdomni z jednej strony nie mają informacji o planowanych zmianach w systemie pomocy, mają ograniczoną wiedzę o usługach do nich kierowanych, z drugiej strony nie są włączane w proces konsultowania lub współtworzenia usług społecznych do nich kierowanych. Osoby bezdomne pozbawione są tym samym elementarnego poczucia wpływu na własne życie, odpowiedzialności za własne sprawy, co przekłada się na przyjmowanie biernej i pasywnej postawy życiowej. Sytuacja ta generuje poczucie bezsilności i niemożności. Wydaje się, że zbyt często kluczowi interesariusze, w tym wypadku osoby bezdomne, nie są zaangażowani w tworzenie, ewaluację i wdrażanie usług skierowanych do tej grupy osób wykluczonych. Za takim włączeniem osób bezdomnych stoją dwie podstawowe idee, oparte na przekonaniu, że ludzie wymagający pomocy: 1) mają prawo do głosu w sprawie kształtu usług, z których korzystają, i opieki sprawowanej nad nimi oraz wiedzą lepiej niż inni, czego naprawdę potrzebują od usługodawców; 2) powinni mieć prawo uczestniczenia w każdej dyskusji dotyczącej ich życia.

Szacowana liczebność osób bezdomnych w Polsce

Praktycznie każde badanie dotyczące osób bezdomnych w Polsce, w którym stara się oszacować ich liczebność, obarczone jest sporym marginesem błędu (związany jest on głównie z przyjętą metodologią badania lub też jakością prowadzonego procesu badawczego). **Wszystkie poniżej zaprezentowane dane mają charakter szacunku o trudnej do określenia skali wiarygodności. Podjemy je jedynie w celu przybliżenia szacowanego obrazu bezdomności w Polsce.**

Według ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego przez MPiPS w 2013 roku w momencie realizacji badania zdiagnozowano 30,7 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 22 tys. osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, a ok. 8,5 tys. poza placówkami instytucjonalnymi. Najwięcej osób bezdomnych przebywało w Warszawie (1835), Szczecinie (1105) i Łodzi (1088). Natomiast regionami o największej liczbie osób bezdomnych są województwa: śląskie (3805), mazowieckie (3136) i dolnośląskie (2896). W placówkach instytucjonalnych w momencie realizacji badania przebywało 22 158 osób, w tym 1133 dzieci, a poza placówkami 8554 osób, w tym 405 dzieci. Natomiast w ramach NSP 2011 skalę osób bezdomnych oszacowano na 25 773, w tym 9789 osób bezdomnych I kategorii⁵ oraz 15 984 osób bezdomnych II kategorii⁶.

Jak szacują eksperci, liczbę osób bezdomnych w Polsce należy szacować na 30-70 tys., jednak ze względu na złożoność zjawiska uzasadnione jest również stosowanie przedziału od 30 do 300 tys. osób, jeśli weźmie się pod uwagę tzw. szarą strefę, czyli osoby mieszkające od czasu do czasu u różnych członków rodziny i bezdomne jedynie okresowo⁷.

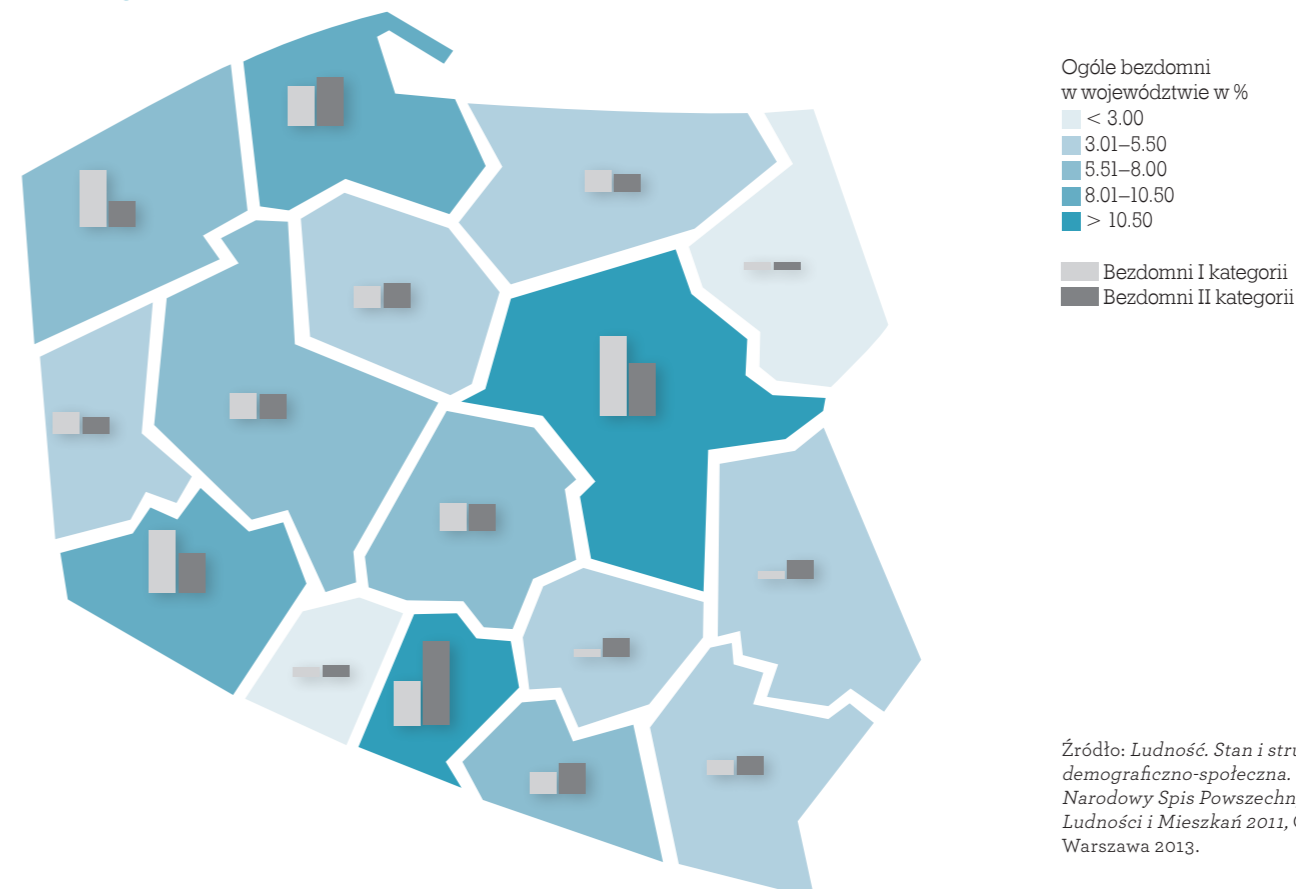
Największe zbiorowości osób bezdomnych występują w regionach dużych aglomeracjach miejskich, a także zapewniających możliwość pracy dorywczej i pomoc licznych instytucji wspierających osoby bezdomne.

RYCINA 1 | Zestawienie badań dotyczących osób bezdomnych

NAZWA BADANIA	SZACOWANA LICZBA OSÓB BEZDOMNYCH	UWAGI
Badanie MPIPS – Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych	30 700	Co roku nieco inny sposób przeprowadzania badania. Badanie przeprowadzane zimą. Badanie nie obejmuje np. osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach wspieranych. Należy podkreślić bardzo szacunkowy charakter tego badania, a do wyników odnosić się z dużą ostrożnością.
Narodowy Spis powszechny 2011 NSP 2011	25 773	Badanie ograniczało się głównie do badania placówek i to w ramach „samospisu” robionego przez kierowników placówek. Generalnie już sami autorzy podkreślają, że w ramach NSP 2011 „podjęta została próba spisania osób bezdomnych”. Badanie w okresie wiosennym. Należy podkreślić bardzo szacunkowy charakter tego badania, a do wyników odnosić się z dużą ostrożnością.
Szacunki ekspertów	30-70 tys. osób	Szacunki bazujące na przybliżeniach, oparte na badaniach niereprezentatywnych lub badaniach reprezentatywnych dla mniejszych społeczności.

Źródło: Opracowanie własne.

RYCINA 2 | Osoby bezdomne wg województw na podstawie NSP 2011

RYCINA 3 | Liczba osób bezdomnych z podziałem na województwa.

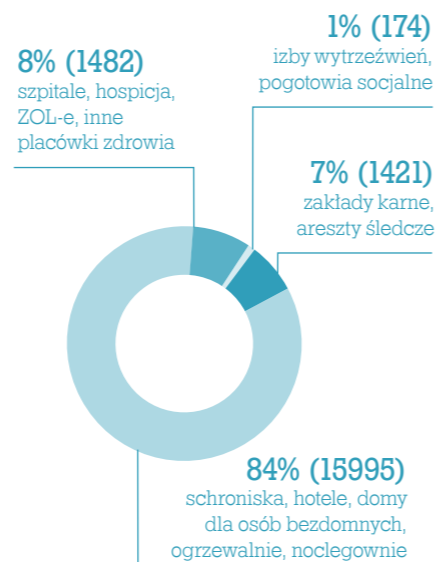
LP.	WOJEWÓDZTWO	LICZBA OSÓB BEZDOMNYCH PRZEBYWAJĄCYCH W PLACÓWKACH INSTYTUCJONALNYCH	LICZBA OSÓB BEZDOMNYCH PRZEBYWAJĄCYCH POZA PLACÓWKAMI INSTYTUCJONALNYMI	OGÓŁEM: LICZBA OSÓB BEZDOMNYCH PRZEBYWAJĄCYCH W WOJEWÓDZTWIE
1	dolnośląskie	2092	804	2896
2	kujawsko-pomorskie	1486	1159	2645
3	lubelskie	861	231	1092
4	lubuskie	418	308	726
5	łódzkie	1633	497	2130
6	małopolskie	1305	417	1722
7	mazowieckie	2430	706	3136
8	opolskie	650	361	1011
9	podkarpackie	814	246	1060
10	podlaskie	499	124	623
11	pomorskie	1825	857	2682
12	śląskie	3201	604	3805
13	świętokrzyskie	554	123	677
14	warmińsko-mazurskie	912	380	1292
15	wielkopolskie	1900	676	2576
16	zachodniopomorskie	1578	1061	2639
RAZEM		22 158	8 554	30 712

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), MPiPS, Warszawa lipiec 2013.

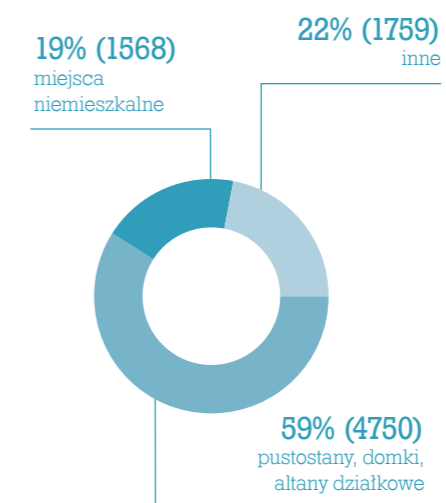
Większość zbadanych osób bezdomnych „spisanych” w ramach NSP 2011 przebywała w różnego rodzaju placówkach dla osób bezdomnych. Oczywiście taka sytuacja była w znacznej mierze spowodowana zimową porą przeprowadzania badania. Podobnym mankamentem obarczone jest badanie MPiPS.

RYCINA 4 | Liczba osób bezdomnych określona w trakcie ogólnopolskiego badania w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku przebywających w placówkach instytucjonalnych.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), MPiPS, Warszawa lipiec 2013.

RYCINA 5 | Liczba osób bezdomnych określona w trakcie ogólnopolskiego badania w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku przebywających poza placówkami instytucjonalnymi

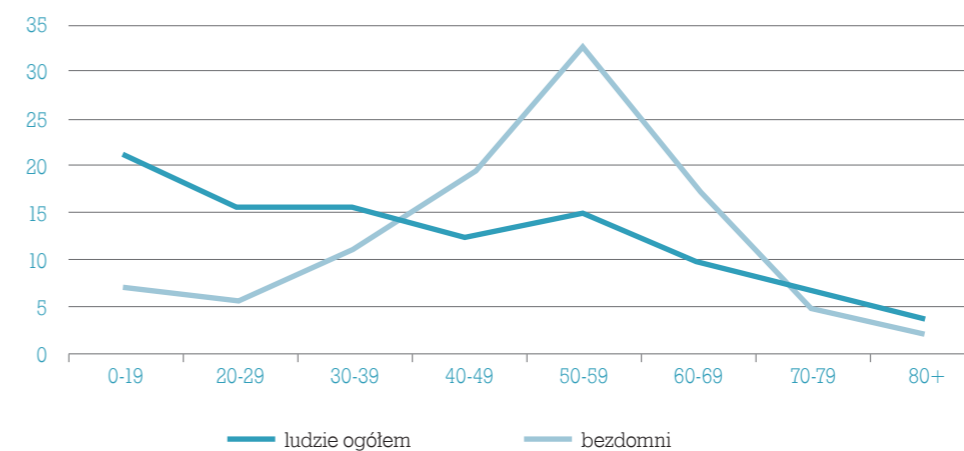
Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), MPiPS, Warszawa lipiec 2013.

W 2010 roku w podobnym badaniu MPiPS oszacował liczbę osób bezdomnych na 30 tys. (z tym, że osoby bezdomne przebywające poza placówkami zostały jedynie oszacowane!), w 2011 roku liczbę osób bezdomnych oszacowano na 43 tys. (z tym, że nie było ono prowadzone równocześnie we wszystkich województwach, przez co należy z dużą ostrożnością podchodzić do wyników tego badania).

Struktura wieku osób bezdomnych

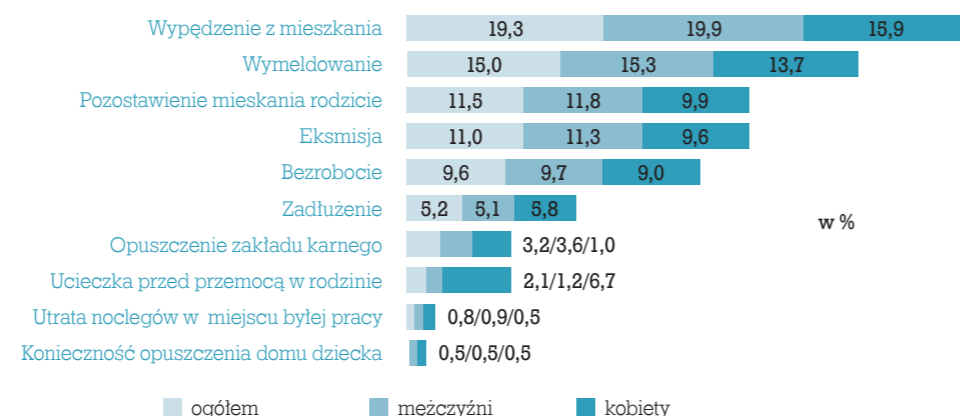
W strukturze wiekowej osób bezdomnych przeważają osoby po 39. roku życia a przed 59. rokiem życia. Największa liczba bezdomnych znajduje się w przedziale wiekowym 50–59 lat. Należy zauważyć, że w zakresie płci występuje tu istotne zróżnicowanie – bezdomne kobiety są zwyczaj młodsze, niżli mężczyźni – związane jest to m.in. z bezdomnością spowodowaną przemocą w rodzinie.

RYCINA 6 | Struktura wieku osób bezdomnych I i II kategorii na te struktury ludności Polski w 2011 roku (w %)

Źródło: Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, GUS, Warszawa 2013.

Przyczyny bezdomności

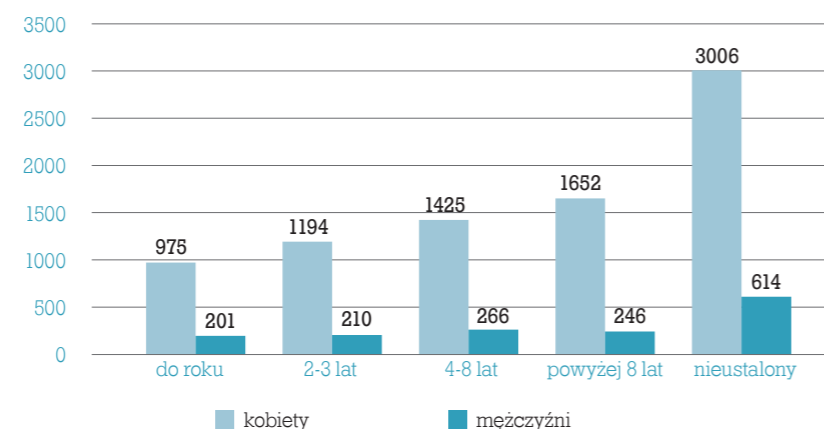
RYCINA 7 | Przyczyny bezdomności według płci osób bezdomnych I kategorii w 2011 roku

Źródło: *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2013.

Wśród głównych przyczyn bezdomności wymienić należy utratę mieszkania – zarówno wypędzenie, jak i wymeldowanie oraz eksmisję. Wśród kobiet istotnym czynnikiem jest również ucieczka przed przemocą w rodzinie. Oczywiście musimy pamiętać, iż są to jedynie deklaracje osób bezdomnych. Przyczyny te są wielokrotnie zespole, a te deklarowane są jedynie skutkiem innych przyczyn np. uzależnień, niezaradności życiowej, chorób psychicznych czy też stosowania przemocy (fizycznej i psychicznej) wobec bliskich (pokazują to wcześniej cytowane badania jakościowe). Rycina 8 pokazuje dość istotną narastającą niestety tendencję w zakresie długości pozostawania bezdomnym – większość osób jest bezdomnych dłużej niż 8 lat. Oczywiście ze względu na dość niską próbę należy podchodzić do tych wyników bardzo ostrożnie, pokazują one jednak dość istotną niewydolność systemu wsparcia dla osób bezdomnych.

RYCINA 8 | Osoby bezdomne wg okresu bezdomności i płci w 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa 2013.

Zagrożenie bezdomnością w przyszłości

Jak szacuje GUS, udział dzieci w wieku 0–14 lat w ogóle ludności zmniejszy się z 15,5% (w 2007 r.) do 12,5% w 2035 roku; mniejszy się również udział osób w wieku 15–64 lata – z 71,15% (2007 r.) do 64,7% w 2035 roku. Istotnemu zwiększeniu ulegnie natomiast udział osób w wieku 65 lat i więcej w ogóle społeczeństwa z poziomu 13,5% (w 2007 r.) do 23,2% w 2035 roku. Proces starzenia się społeczeństwa zintensyfikuje się w 2015 roku i w kolejnych latach. W istotny sposób wpłynie to na liczbę osób bezdomnych (szczególnie wśród mężczyzn), a także wpłynie na zagrożenie wykluczeniem mieszkaniowym (nie każdą osobę będzie stać na utrzymanie w momencie przejścia na emeryturę posiadanej substancji mieszkaniowej). Istotnymi czynnikami są również zmniejszenie diety, a także zwiększenie mobilności społeczeństwa, co spowoduje konieczność przejścia opieki nad rodzicami – od rodziny przez stronę publiczną. Dodatkowym istotnym zagrożeniem jest potencjalna niska wysokość świadczeń emerytalnych przy stale wydłużającej się długości życia, co w konsekwencji stale rosnących kosztów utrzymania mieszkania może prowadzić do wykluczenia mieszkaniowego.

Obszar wsparcia dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością

Z informacji uzyskanych ze Sprawozdań z działań podjętych w celu zapobieżenia negatywnym skutkom bezdomności na terenie województw w sezonie zimowym 2012/2013 – przekazanych przez Wydziały Polityki Społecznej urzędów wojewódzkich do MPIPS – wynika, że w Polsce jest:

- 643 placówek noclegowych dla osób bezdomnych (w tym: schroniska, noclegownie, ogrzewalnie, domy/hostele dla osób bezdomnych), które dysponują 22 339 miejscami noclegowymi, plus 2 886 dodatkowych miejsc noclegowych, tzw. „dostawek”.
 - 424 placówki prowadzone są przez gminy i powiaty w ramach zadań własnych lub zleconych (np. gmina może zlecić i opłacić organizacji pozarządowej prowadzenie placówki noclegowej oraz udzielanie usług noclegowych) z zakresu administracji rządowej ze środków na pomoc i integrację społeczną. W obu przypadkach usługi świadczone przez te placówki opłacane są przez gminę lub powiat. Placówki te dysponują 14 118 miejscami noclegowymi.
 - 217 placówek nie zawarło umów z gminami/powiatami dotyczących finansowania ich usług noclegowych dla osób bezdomnych. Placówki te dysponują 8 221 miejscami noclegowymi.
- 61 placówek to placówki tzw. „niskoprogowe” dla osób bezdomnych będących pod wpływem alkoholu.
 - 45 placówek prowadzonych jest przez gminy w ramach zadań własnych lub zleconych z zakresu administracji rządowej ze środków na pomoc i integrację społeczną. Placówki te dysponują 1265 miejscami noclegowymi.
 - 16 placówek „niskoprogowych” nie zawarło z gminami umów dotyczących finansowania ich usług noclegowych.
 - Na terenie dwóch województw (lubelskiego i łódzkiego) wg sprawozdania takie placówki nie działają.

Niestety na podstawie dostępnych badań nie jesteśmy w stanie ocenić jakości infrastruktury ani jakości i efektywności świadczonych usług. Warto podkreślić, że w 2012 roku osobom bezdomnym przekazano 755 lokali mieszkalnych, w tym 456 mieszkań socjalnych oraz 269 mieszkań komunalnych. W mieszkaniach wynajmowanych, chronionych itp. przebywało 1330 osób, w tym 241 dzieci⁸.

Należy podkreślić, że obecny system wsparcia dla osób bezdomnych ma charakter interwencyjny nastawiony na zarządzanie bezdomnością (rozbudowa usług związanych z obsługiwaniem bezdomności – placówki, świadczenia itp., deficyt usług ukierunkowanych na „wypychanie” z bezdomności). Charakteryzuje się on głównie:

- brakiem działań w zakresie szeroko pojętej prewencji bezdomnościowej wśród osób potencjalnie zagrożonych bezdomnością (szczególnie wśród kobiet i dzieci, osób uzależnionych od alkoholu, zagrożonych wykluczeniem i deprivacją mieszkaniową, osób niekategorywnych społecznie i zawodowo⁹);
- po stronie samorządu lokalnego działania są głównie zogniskowane na zapewnieniu przetrwania okresu zimowego wśród osób bezdomnych¹⁰;
- brakiem ukierunkowania działań na rezultaty w postaci trwałego wychodzenia z bezdomności;
- niskim stopniem standaryzacji podejmowanych działań,
- brakiem działań kompleksowych, a także niskim stopniem ich dostosowania do indywidualnych potrzeb osób bezdomnych;
- trudnością w dostępie do wsparcia w zakresie opieki lekarskiej, terapii, reintegracji zawodowej i społecznej dla osób bezdomnych;
- niskim stopniem kooperacji ze środowiskiem zewnętrznym;
- postrzeganiem problemu osób bezdomnych przez społeczeństwo przez pryzmat osób bezdomnych przebywających w miejscach publicznych;
- niskim stopniem empowermentu wśród osób bezdomnych oraz ukierunkowania na jakość świadczonych usług;
- niskim stopniem wykorzystania usług realizowanych poza instytucjami w tym streetworkingu;
- brakiem wymiany informacji pomiędzy instytucjami publicznymi i niepublicznymi nt. osób bezdomnych (z powodów prawnych i organizacyjnych).

Brak wypracowanych standardów powoduje chroniczne niedofinansowanie systemu wsparcia, ukierunkowania na rezultaty, a także brak możliwości kontrolowania, monitorowania, ewoluowania i badania jakości i efektywności oferowanego wsparcia.

Wobec braku badań nie jesteśmy w stanie ocenić wsparcia udzielanego w ramach zatrudnienia socjalnego (w tym działań KIS i CIS) dla osób bezdomnych. NIK, analizując działalność CIS i KIS, podkreślił natomiast w szczególności niewystarczającą liczbę osób usamodzielnionych ekonomicznie, a także niewystarczającą współpracę z urzędami pracy i pracodawcami, brak monitorowania w sposób planowy i systematyczny dalszych losów swoich absolwentów¹¹. Wyniki kontroli w wybranych placówkach pokazują jednocześnie zdecydowanie wyższą efektywność placówek samorządowych niż pozarządowych. Wyniki te pokazują, że podmioty misyjne w swojej działalności również nie powinny uciekać od pytań na temat efektywności i jakości oferowanego wsparcia.

Obszar budowania partnerstwa lokalnego

Kompleksowe wsparcie dla osób bezdomnych, jak i rozwój mieszkalnictwa społecznego oparte powinny być na kooperacji podmiotów publicznych i niepublicznych (organizacji obywatelskich, podmiotów gospodarczych, partnerów społecznych, liderów lokalnych). Obecnie brak jest praktycznie uregulowań prawnych dla działań takiego partnerstwa – natomiast rozwiązania zapisane w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy są niezwykle rzadko stosowane.

Pomimo wielu działań wspierających rozwój partnerstwa brakuje przygotowanych partnerów (wpływają na to bardzo niski stopień kooperacji, niski stopień zaufania, brak umiejętności analitycznych, brak umiejętności planowania oraz zarządzania partnerstwem oraz przepływem informacji wewnątrz i na zewnątrz partnerstwa). Istniejące partnerstwa składają się tylko z podmiotów ze sfery pomocowej, co zdecydowanie utrudnia prowadzenie działań rozwojowych. Istotnym problemem jest również nietrwałość partnerstw i zogniskowanie ich na działaniach doraźnych, a nie rozwojowych.

Brak partnerskiej współpracy podkreślił NIK w swoim raporcie nt. Centrów Integracji Społecznej, gdzie wykazał brak współpracy z partnerami gospodarczymi (szczególnie w zakresie organizacji praktyk) oraz urzędami pracy (!)¹².

Obszar wsparcia systemowego dla systemu wsparcia osób zagrożonych bezdomnością, bezdomnych i zagrożonych wykluczeniem mieszkaniowym

Obecnie praktycznie nie istnieje systemowy obszar wsparcia dla podmiotów oferujących wsparcie dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością oraz w obszarze mieszkalnictwa społecznego. Wsparcie systemowe było prowadzone (niestety nie w skali całej Polski) w ramach projektu Standardy w Pomocy.

Szczególnie dostrzegalny jest brak działań w zakresach:

- istnienia ośrodka będącego repozytorium wiedzy dla podmiotów udzielających bezpośredniego wsparcia¹³;
- wsparcia procesu badawczego¹⁴ i monitoringowego obu obszarów na poziomach lokalnym i regionalnym dostarczającego rzetelnej i aktualnej wiedzy nt. problemów bezdomnościowych i wykluczenia mieszkaniowego;
- brak systemowego powiązania ośrodków naukowych z podmiotami świadczącymi bezpośrednie wsparcie;
- powszechnego wsparcia procesu standaryzacji podejmowanych działań;
- rozwijania poszczególnych narzędzi i metod pracy z osobami bezdomnymi szczególnie w zakresie podnoszenia afektywności działań, kompleksowości, a także w obszarze prewencji;
- podnoszenia efektywności działań na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością (szczególnie w obszarze podnoszenia kompetencji podmiotów oferujących bezpośrednie wsparcie, jak i ich partnerów biorących udział w tym procesie);
- poprawy jakości mieszkań publicznych;
- wsparcia procesu powrotu sfery publicznej i społecznej do zarządzania zasobami mieszkaniowymi i kształtowania oraz realizacji polityki mieszkaniowej;
- systemowego rozwiązania problemu przekazywania danych pomiędzy publicznymi i niepublicznymi jednostkami nt. rodzin i osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością;
- tworzenia i upowszechniania stosowania narzędzi liczenia kosztów zaniechania działań z zakresu polityki społecznej szczególnie w obszarze.

Podejmowane dotychczas działania w ramach różnych projektów realizowanych przez CRZL, partnerów społecznych i ROPS-y mają charakter fragmentaryczny, często ze sobą nieskoordynowany.

Obszar mieszkalnictwa społecznego

Po 1989 roku nastąpiło zogniskowanie działań samorządu lokalnego oraz państwa polskiego na działaniach mających na celu prywatyzację zasobów mieszkaniowych. Jednocześnie z prywatyzacją mienia, głównie komunalnego, jak i będącego w gestii dawnych państwowych zakładów pracy, podejmowano nieliczne próby wsparcia Polaków w zakresie pozyskiwania własnego mieszkania nie tylko dzięki komercyjnemu kredytowi mieszkaniowemu. Nieliczne były również próby uregulowania i wyposażenia samorządu w narzędzia w zakresie egzekwowania uprawnień do mieszkania komunalnego.

Choć już w 2006 roku Bank Światowy w jednym z swoich raportów rekomendował, że „rządy powinny rozważyć oparcie mieszkalnictwa czynszowego na prywatnym formalnym i konkurencyjnym sektorze rynkowym, uzupełnionym tylko dobrze wycelowanym mieszkalnictwem socjalnym i non-profit z 2006 roku”¹⁵.

Dodatkowo świadomie bądź nie media przedstawiały aspekt mieszkalnictwa komunalnego jako generującego jedynie koszty po stronie samorządów, substancji problemowej (społecznie i technicznie). Ani w mediach, ani w sferze publicznej nie pojawiała się natomiast dyskusja nt. roli mieszkań komunalnych czy też społecznych. Jednocześnie zarządzanie mieszkaniami komunalnymi było znacznie droższe niż innej substancji mieszkaniowej, co niestety nie przekładało się na ich lepszy stan techniczny.

Praktycznie do tej pory nie prowadzono pracy socjalnej z rodzinami niezaradnymi i dysfunkcyjnymi ukierunkowanej na przeciwdziałanie zadłużeniom (gospodarowanie budżetem) lub prowadzono ją w stopniu minimalnym. Częściej natomiast pojawiały się programy mające na celu odpracowywanie zadłużenia lub jego minimalizację w przyszłości (programy zamian mieszkań).

Brak pracy z mieszkańcami mieszkań komunalnych, chroniczne zadłużenie, a także traktowanie tego obszaru jako tylko strony wydatkowej oraz „nachalna prywatyzacja”¹⁶ doprowadziły w wielu miejscach z jednej strony do zapaści technicznej mieszkań przekazanych za niewielką odpłatność dotychczasowym najemcom, powstania ogromnych zadłużeń skutkujących eksmisjami, a także przenoszeniem się mieszkańców do miejsc o charakterze niemieszkalnym.

Należy podkreślić, że brak polityki mieszkaniowej w zakresie mieszkań społecznych hamuje jednocześnie rozwój gospodarczy – dotychczasowi młodzi mieszkańcy emigrowali zarówno za pracą, a także w poszukiwaniu miejsc, które w konsekwencji umożliwiały im zdobycie miejsca do zamieszkania w rozsądnej cenie. Jednocześnie należy podkreślić, że niepewność mieszkaniowa jest jednym z czynników powodujących zarówno odkładanie decyzji o urodzeniu dziecka na termin późniejszy, jak i spadek dzietności.

Niemalże całkowite skomercjalizowanie rynku mieszkaniowego oraz ukierunkowanie go na zakup własnego mieszkania (rynek mieszkań na wynajem jest w Polsce marginalny) spowodowało powstanie wieloletniego zagrożenia możliwością niespłacenia kredytu mieszkaniowego (25–30-letniego), co jednocześnie może oznaczać potencjalne zagrożenie bezdomnością.

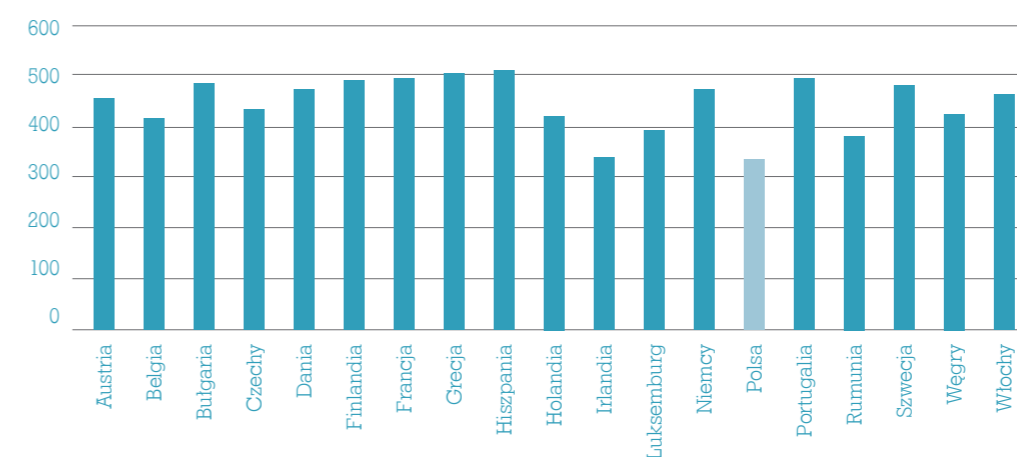
Brak mieszkań socjalnych, a także próby tworzenia swoistych skupisk mieszkańców o różnych problemach społecznych to również wyraz braku jakiegokolwiek sensowej polityki mieszkaniowej w wielu samorządach lokalnych. Prowadzeniu pracy socjalnej nie sprzyjało również podejście samorządu lokalnego – mieszkania socjalne mają być jak najtańsze w budowie, co wielokrotnie skutkowało bardzo wysokimi kosztami ich utrzymania – wpędzając jednocześnie ich mieszkańców w kolejne kłopoty związane z zadłużeniem.

Diagnozę tę potwierdza raport NIK-u. Zgodnie z raportem Najwyższej Izby Kontroli z 2013 roku gospodarka mieszkaniami komunalnymi w większości samorządów w Polsce jest nieracjonalna i chaotyczna:

- w 60% gmin brakuje przejrzystych zasad przyznawania mieszkań, co sprzyja korupcji,
- brak jest rzetelnej ewidencji lokali komunalnych,
- brak racjonalnej polityki wobec stawek czynszowych skutkuje ustanawianiem ich na poziomie, który nie pozwala na utrzymanie lokali w dobrym stanie technicznym,
- brak jest długoterminowych planów gospodarki zasobem komunalnym,
- gminy w żaden sposób nie monitorują, czy w trakcie najmu sytuacja finansowa najemców nie poprawiła się ani czy z lokali w ogóle korzystają osoby uprawnione,
- egzekucja zaległości czynszowych jest nieskuteczna i spóźniona, co prowadzi do narastania zadłużenia lokali komunalnych (w latach 2009–2011 kwota zadłużenia na samym czynszu wzrosła o 33%, z 587 mln do 881 mln zł),
- rośnie lista oczekujących na mieszkania komunalne – w 34 skontrolowanych gminach było ich 48 tys., przy czym gminy rocznie przyznawały mieszkania zaledwie 16% oczekujących.

Należy podkreślić, iż w ciągu ostatnich kilkunastu lat ogólna sytuacja mieszkaniowa w Polsce uległa wyraźnej poprawie, obiektywnie buduje się coraz więcej domów o coraz wyższym standardzie, zaś mieszkania dostępne są dość szeroko i powszechnie. Poprawiły się także warunki mieszkaniowe, w jakich żyją Polacy, co znajduje odzwierciedlenie w wartościach wskaźników ilustrujących przeciętną liczbę izb w mieszkaniu, liczbę osób przypadającą na mieszkanie i na izbę oraz powierzchnię użytkową mieszkania¹⁷. Należy jednak podkreślić, że w głównej mierze jest to zasługa ogromnego wysiłku samych Polaków, a nie świadomej i konsekwentnej polityki państwa i samorządu lokalnego. Pomimo tego wysiłku z szacowaną liczbą 351,1 mieszkań na 1000 mieszkańców jesteśmy na ostatnim miejscu w Europie.

Rycina 9 | Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (źródło Instytut Analiz – Monitor rynku Nieruchomości, wrzesień 2011).

Źródło: Raport *Sytuacja mieszkaniowa w Polsce 2012*, Polski Związek Firm Deweloperskich 2012.

Niezależnie jednak od ogólnej poprawy warunków mieszkaniowych nieustannie bardzo trudna pozostaje sytuacja wielu rodzin o średnich i niskich dochodach, których nie stać na zakup własnego mieszkania. Jeszcze trudniejsza wydaje się sytuacja ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubogich. Znaczna część obywateli Polski doświadcza wykluczenia mieszkaniowego, czyli w nomenklaturze europejskiej, deprivacji czy biedy mieszkaniowej. Wykluczenie mieszkaniowe to zjawisko obejmujące sytuację zarówno niestabilnego i niezabezpieczonego mieszkania, jak i sytuację nieadekwatnego zamieszkiwania. Wykluczenie w tej sytuacji nie obejmuje tylko fizycznych problemów z mieszkaniem (dachem nad głową), ale także problemy z nawiązywaniem relacji społecznych czy uregulowaniami administracyjnymi i prawnymi. Sytuacja wykluczenia mieszkaniowego jest jednocześnie bezpośrednim zagrożeniem doświadczania bezdomności. Według Europejskiej Typologii Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego (ETHOS)¹⁸, przyjętej i promowanej przez Komisję Europejską, wykluczenie mieszkaniowe obejmuje wiele różnorodnych grup obywateli m.in. ludzi zagrożonych eksmisją, doświadczających przemocy, zamieszkujących substandardowe lub przeludnione mieszkania. Typologia ETHOS przygotowana została jako rama do tworzenia narodowych definicji i typologii bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.

Od kilkunastu lat polska społeczna polityka mieszkaniowa w kontekście problematyki wykluczenia mieszkaniowego znajduje się w poważnym kryzysie. Po raz pierwszy katastrofalny stan polskiego mieszkalnictwa społecznego oraz skalę zjawiska związanego z wykluczeniem mieszkaniowym pokazał przeprowadzony w roku 2002 Narodowy Spis Powszechny (NSP 2002). Okazało się, że aż 35,5% ludności Polski mieszka w złych lub bardzo złych wa-

runkach mieszkaniowych. Polska w roku 2002 miała jeden z ostatnich, spośród krajów Unii Europejskiej, wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców (327). Według NSP z 2002 roku 3,2 mln gospodarstw domowych nie posiadało samodzielnego mieszkania, a 6,5 mln osób mieszkało w substandardowych warunkach (bez kanalizacji, wodociągu, w budynkach starych i w złym stanie technicznym, o zbyt małym metrażu na osobę). W warunkach przeludnienia (według standardów europejskich – więcej niż 2 osoby na pokój) mieszkało 11,9 mln Polaków¹⁹. Statystyki mieszkaniowe publikowane każdego roku przez GUS oraz raporty z badań wielu instytucji i organizacji ujawniają, że od 2002 roku niewiele zmieniło się w tym zakresie. Około 70% osób w wieku 18–29 lat mieszkało z rodzicami, a co czwarta osoba prawdopodobnie nigdy się od nich nie wyprowadzi²⁰. W 2008 roku wskaźnik nasycenia w mieszkaniu w Polsce wyniósł 345, co plasuje nas na przedostatnim miejscu w Europie²¹. Z roku na rok zmniejsza się także liczba mieszkań, które możemy uznawać za społeczne (komunalne, spółdzielcze, TBS), w 2011 roku mieszkania komunalne stanowiły 8,7% ogółu wszystkich mieszkań w Polsce, gdy jeszcze w 2002 roku 11,5%²². W 2011 roku w Polsce istniały ponad 74 tysiące mieszkań socjalnych, tymczasem zapotrzebowanie na tego rodzaju lokale jest kilkukrotnie większe. Zgodnie z wynikami spisu powszechnego z 2011 roku niemal 11% mieszkań pozostawało substandardowych, a zamieszkiwało w nich 5,3 miliona osób²³. Według Eurostatu w 2010 roku 47,5% ludności w Polsce zamieszkiwało przeludnione mieszkania, natomiast wśród osób zagrożonych ubóstwem wskaźnik przeludnienia sięgał 65,6%. Poważnej deprivacji mieszkaniowej w Polsce według Eurostatu doświadcza 14% ludności²⁴. Problemy mieszkaniowe postrzegane są przez Polaków jako trzecie co do ważności problemy społeczne, tuż po bezrobociu i uzależnieniach²⁵. W niniejszym materiale dokonujemy aktualizacji danych odnoszących się do najważniejszych problemów mieszkaniowych w Polsce, dane GUS publikowane są niestety z dużym opóźnieniem, poza tym w cyklach dwuletnich, stąd najświeższe dane pochodzą niekiedy z 2009 roku. Istotnym problemem jest nawet pozyskanie wiarygodnych danych co do struktury własnościowej mieszkań w Polsce.

W związku z obszernością problematyki poniżej zostają wymienione najważniejsze problemy mieszkaniowe w kontekście ubóstwa i wykluczenia społecznego. Są to²⁶:

- nieadekwatna struktura własności mieszkań,
- niewielki i ciągle malejący udział mieszkań społecznych, w tym lokali komunalnych i socjalnych w statystykach nowo budowanych mieszkań w Polsce,
- bardzo mała i nieadekwatna liczba lokali socjalnych,
- niewielka liczba mieszkań na wynajem,
- duża liczba mieszkań substandardowych oraz przeludnionych,
- deficyt mieszkań,
- wiek i stan mieszkań,
- zaległości mieszkaniowe i eksmisje,
- brak realizacji celów i założeń mieszkalnictwa społecznego TBS,
- niski współczynnik dostępności mieszkań,
- prywatyzacja mieszkań,
- niejasne regulacje prawne i brak jednoznacznej odpowiedzialności za mieszkalnictwo,
- odszkodowania gmin – tendencja do zabezpieczania lokali ludziom eksmitowanym ze wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych,
- zmiany w przepisach dotyczących eksmisji do lokali tymczasowych.

3

ROZDZIAŁ 3

Misja, wizja, cele

Misja – „Aby każdy mógł powiedzieć, wracam do domu”

Wierzmy, że skuteczne rozwiązywanie problemu bezdomności jest możliwe. Wymaga to przeorientowania całej polityki społecznej, nie tylko pomocy społecznej, z perspektywy radzenia sobie z problemem i zarządzania nim, na perspektywę rozwiązania problemu. Polityka społeczna zorientowana na rozwiązywanie problemu bezdomności musi zawierać komponent prewencji, interwencji i integracji. Polityka społeczna oparta na rzetelnej wiedzy musi być zintegrowana, wielosektorowa, mądrze koordynowana, posiadająca wsparcie opinii publicznej. Wierzmy, że każdy powinien mieć możliwość powiedzenia „wracam do domu”.

Cel główny – Zapobieganie wykluczeniu mieszkaniowemu i rozwiązywanie problemu bezdomności

Polityka społeczna przeciwdziała i rozwiązuje problem bezdomności oraz wspiera rozwój mieszkalnictwa społecznego jako istoty bezpieczeństwa socjalnego umożliwiającego aktywność społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem.

Cele szczegółowe:

- Zmniejszenie skali zagrożenia bezdomnością oraz zahamowanie wzrostu liczby osób pierwszy lub kolejny raz doświadczających bezdomności.
- Zredukowanie zagrożeń zdrowia i życia osób bezdomnych oraz zmniejszenie liczby osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych i/lub publicznych.
- Zwiększenie poziomu integracji społecznej, skali wychodzenia z bezdomności i uzyskiwania samodzielności życiowej osób bezdomnych.
- Wzrost dostępności oraz ilości rzetelnych danych i badań problematyki bezdomności oraz systemu wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.

- Stworzenie lub podniesienie jakości strategii/programu oraz międzysektorowego i międzywydziałowego partnerstwa lokalnego w zakresie rozwiązywania problemu bezdomności.

Rezultaty:

- Zwiększenie do 2017 roku dostępności (maksymalnie 2 lata oczekiwania od złożenia wniosku) liczby i jakości mieszkań społecznych.
- Zmniejszanie do 2016 roku o 30% skali zagrożenia bezdomnością.
- Zahamowanie do 2020 roku o 40% wzrostu liczby osób pierwszy raz doświadczających bezdomności.
- Do roku 2020 zmniejszenie o 40% w stosunku do roku 2013 liczby osób kolejny raz doświadczających bezdomności (powracających do bezdomności).
- Do roku 2018 zredukowanie zagrożeń zdrowia i życia osób bezdomnych
- Zmniejszenie o 50% do roku 2017 liczby osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych i/lub publicznych.
- Do roku 2014 zwiększenie poziomu integracji społecznej osób bezdomnych.
- Skrócenie do 2020 roku o 50% czasu pozostawania osobą bezdomną poprzez uzyskanie samodzielności życiowej dzięki wdrożeniu systemu integracji społecznej osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo (skali wychodzenia z bezdomności i uzyskiwania samodzielności przez osoby bezdomne);
- Do roku 2020 skrócenie o 50% okresu pozostawania osobą bezdomną w stosunku do roku 2014.
- Do roku 2016 dostępne będą publicznie rzetelne dane opisujące problematykę bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.
- Do roku 2015 100% regionów i miasta na prawach powiatu będą mieć strategie/programy zakresie rozwiązywania problemu bezdomności.
- Od 2016 roku w każdej gminie powyżej 50 tys. mieszkańców będą działać partnerskie modele rozwiązywania problemów mieszkaniowych i bezdomności.
- Do 2018 roku przyjęty i wdrożony zostanie holistyczny system prawa ułatwiający prewencję i pomoc oraz wychodzenie z bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.
- Do 2020 roku dzięki wdrożeniu modelu GSWB będzie dostępny certyfikowany, powszechny, o wysokiej jakości system wsparcia dla osób zagrożonych bezdomności, bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.
- W 2020 roku 100% placówek dla osób bezdomnych będzie działać zgodnie ze standardem GSWB.

Obszary priorytetów:

1. „Aby nikt nie stawał się osobą bezdomną” – poprawa i rozwój systemu prewencji wykluczenia mieszkaniowego i bezdomności.
2. „Aby nikt nie był zmuszony do spania na ulicy” – wzmocnienie i usprawnienie systemu interwencji, ochrony zdrowia i życia osób bezdomnych.
3. „Aby integracja była możliwa dla wszystkich osób bezdomnych” – wzmocnienie i rozwój systemu integracji społecznej osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.
4. „Aby rozwiązania polityki społecznej oparte były na rzetelnej wiedzy” – rozwój diagnozowania i mierzenia zjawiska wykluczenia mieszkaniowego i bezdomności.
5. „Aby polityka społeczna była wysokiej jakości, partycypacyjna, oparta na partnerstwie, dobrze zarządzana i cieszyła się wsparciem społecznym” – podnoszenie jakości tworzenia i wdrażania, poprawa koordynacji i zarządzania oraz wzrost świadomości społecznej problemu i polityki społecznej w zakresie bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.

Słowniczek:

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

MiIR – Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego

NIK – Najwyższa Izba Kontroli

GUS – Główny Urząd Statystyczny

NCBiR – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju

Organizacja Obywatelska – organizacja obywatelska (założona przez obywateli lub ich organizacje) działająca z własnej inicjatywy na rzecz wybranego interesu publicznego i nie działająca dla osiągnięcia zysku.

Mieszkanie społeczne – forma budownictwa mieszkań dla osób o niskich i średnich dochodach; w skład mieszkań społecznych wchodzi mieszkania komunalne w tym socjalne, mieszkania TBS, mieszkania spółdzielcze zajmowane na podstawie najmu, mieszkania wspierane, w tym chronione.

Mieszkanie komunalne – mieszkanie komunalne (dawniej: kwaterunkowe) jest własnością gminy i przydzielane osobom, które o nie wnioskuje, zgodnie z określonymi przez gminę kryteriami, jako specyficzna forma pomocy społecznej [3].

TBS – Towarzystwo Budownictwa Społecznego

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Mieszkanie chronione – forma pomocy społecznej w postaci lokalu mieszkalnego, mająca zapewnić osobom w nim zamieszkującym przygotowanie do prowadzenia samodzielnego życia w społeczeństwie lub zastąpić pobyt w placówce zapewniającą całodobową opiekę

Mieszkanie publiczne – niekiedy termin stosowany zamiennie wobec mieszkań społecznych, tworzonych dla osób o niskich i średnich dochodach. Mieszkania publiczne związane są z realizacją zadań publicznych w zakresie mieszkalnictwa.

Mieszkanie wspierane – instrument pomocy społecznej i aktywnej integracji w postaci lokalu mieszkalnego/mieszkania lub pokoju połączonych ze wsparciem i pakietem usług społecznych ukierunkowany na nabywanie umiejętności samodzielnego życia społecznego i zawodowego lub odzyskanie samodzielności życiowej. Mieszkanie wspierane obejmuje wszelkie typy mieszkań (np. wspierane, readaptacyjne, treningowe, prowadzone w ramach metody „najpierw mieszkanie” (*housing first* itp.).

Mieszkanie wspierane zespolone to placówka realizująca usługę skierowaną do osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, w której znajduje się zespół mieszkań wspieranych w postaci lokali mieszkalnych lub pomieszczeń mieszkalnych (z dostępem do pomieszczeń pomocniczych). Mieszkania wspierane zespolone umożliwiają czasowy, w wyjątkowych sytuacjach stały, całodobowy pobyt, z jednoczesnym zapewnieniem specjalistycznego wsparcia w zakresie integracji społecznej, obejmującego pakiet usług ukierunkowanych na rozwijanie i wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności, uzyskanie samodzielności życiowej.

Mieszkanie wspierane rozproszone to usługa skierowana do osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością zapewniająca lokal mieszkalny lub pomieszczenie mieszkalne (z dostępem do pomieszczeń pomocniczych). Mieszkania wspierane rozproszone umożliwiają

czasowy lub stały, całodobowy pobyt, z jednoczesnym zapewnieniem specjalistycznego wsparcia w zakresie integracji społecznej obejmującego pakiet usług ukierunkowanych na rozwijanie i wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności, uzyskanie samodzielności życiowej. MWR to niezależne, rozproszone w środowisku pojedyncze mieszkania wspierane (np. wynajmowane/dzierżawione na wolnym rynku od prywatnych osób przez podmiot prowadzący; mogą także stanowić własność podmiotu prowadzącego), z zachowaniem zewnętrznej funkcji wspierającej. Umożliwiają całodobowy pobyt na czas określony. Zapewniają warunki do samodzielnego funkcjonowania w środowisku. Przygotowują klientów do prowadzenia samodzielnego życia, pomagają w integracji ze społecznością lokalną. Mieszkania dla osób niewymagających usług w zakresie całodobowej opieki.

Schronisko dla bezdomnych – placówka zapewniająca osobom bezdomnym całodobowe, tymczasowe schronienie w warunkach mieszkalnych, oferująca pakiet usług ukierunkowanych na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności, uzyskanie samodzielności życiowej.

Schronisko profilowane dla osób bezdomnych – placówka umożliwiająca osobom bezdomnym całodobowe, tymczasowe schronienie w warunkach mieszkalnych, oferująca pakiet usług ukierunkowanych na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności, uzyskanie samodzielności życiowej, dostosowana do grupy odbiorców zgodnej z profilem działania. W zależności od profilu: schronisko dla kobiet i dzieci, mężczyzn z dziećmi, rodzin z dziećmi, osób starszych itp. Profil uwzględniony jest w nazwie placówki.

Centrum Dziennego Wsparcia (CDW) – placówka oferująca wachlarz usług pomocy doraźnej dla osób wykluczonych społecznie, w tym osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. CDW to miejsce integrowania różnego rodzaju usług, np.: świetlicy, punktu informacyjno-konsultacyjnego, jadłodajni, łaźni, pralni, punktu wydawania odzieży, punktu wydawania żywności.

Wykluczenie społeczne – wykluczenie społeczne to brak lub ograniczone możliwości uczestnictwa, wpływania, korzystania osób i grup z podstawowych praw, instytucji publicznych, usług, rynków, które powinny być dostępne dla każdego.

Wykluczenie mieszkaniowe – w nomenklaturze europejskiej deprivacja czy bieda mieszkaniowa. Wykluczenie mieszkaniowe to zjawisko obejmujące sytuację zarówno niestabilnego i niezabezpieczonego mieszkania, jak i sytuację nieadekwatnego zamieszkiwania. Wykluczenie w tej sytuacji nie obejmuje tylko fizycznych problemów z mieszkaniem (dachem nad głową), ale także problemy z nawiązywaniem relacji społecznych czy uregulowaniami administracyjnymi i prawnymi.

Fundusz Dopłat (BGK) to Rządowy program wsparcia finansowego tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych. Celem tego programu jest zwiększenie zasobu lokali oraz pomieszczeń służących zaspokajaniu potrzeb osób najuboższych.

Ocena zasobów pomocy społecznej – Zgodnie z art. 16a ustawy o pomocy społecznej gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej na podstawie analizy lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. Ust. 4 powołanego wyżej artykułu stanowi, iż organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego przedstawia co roku do dnia 30 kwietnia odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu, a do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa jednostki samorządu terytorialnego, ocenę zasobów pomocy społecznej. Ocena wraz z rekomendacją jest podstawą do planowania budżetu na rok następny. Ocena zasobów pomocy społecznej zawiera m.in. dane o sytuacji demograficznej i społecznej, dane o korzystających z pomocy społecznej, wybrane usługi pomocy społecznej, informacje o instytucjach pomocy społecznej, zwiększeniu zasobu pomocy społecznej,

kadrze ośrodka pomocy społecznej, kosztach prowadzenia i utrzymania zasobu pomocy społecznej, środkach na zadania własne i zlecone w obszarze pomocy społecznej, współpracy z organizacjami pozarządowymi – zadaniach zleconych w zakresie pomocy społecznej oraz wskaźnikach oceny zasobów pomocy społecznej.

Punkt konsultacyjno-informacyjny – placówka pomocy doraźnej udzielająca wsparcia osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością. Umożliwia bezpłatne poradnictwo najczęściej psychologiczne, pedagogiczne, prawne, socjalne, lekarskie. Udziela informacji o innych formach pomocy długofalowej (np. miejscach noclegowych) i doraźnej (np. miejscach, w których można otrzymać posiłek lub odzież).

Punkt wydawania żywności – placówka pomocy doraźnej wydająca produkty żywnościowe umożliwiające osobom ubogim i bezdomnym przygotowanie posiłków.

Punkt wydawania odzieży – placówka pomocy doraźnej udzielająca pomocy osobom bezdomnym i ubogim w zakresie zaopatrzenia w niezbędną odzież, odpowiednią do panujących warunków atmosferycznych.

Jadłodajnia (stołówka charytatywna, kuchnia społeczna) – placówka pomocy doraźnej, w której można spożyć posiłek i w której świadczona jest usługa wydawania ciepłych posiłków dla osób ubogich, bezdomnych.

Łaźnia – placówka pomocy doraźnej umożliwiająca skorzystanie z zabiegów higienicznych (kąpeli), niezbędnych środków higienicznych, odzieży na wymianę oraz przeprowadzenie zabiegów odwyszawiania.

Ogrzewalnia – placówka dla osób bezdomnych zapewniająca pomoc w postaci interwencyjnego miejsca w warunkach zapobiegających wychłodzeniu organizmu i zapewniających bezpieczeństwo.

Streetworking – (praca prowadzona na ulicy) stanowi przykład metody *outreach*, czyli pracy poza instytucjami, w środowisku przebywania klienta. Jest to innowacyjna forma pracy socjalnej. Streetworking w środowisku osób bezdomnych to metoda pracy wykonywanej przez odpowiednio przygotowanych i przeszkolonych pracowników z osobą bezdomną pozostającą poza systemem pomocy instytucjonalnej i/lub przebywającą w miejscach niemieszkalnych, odbywającą się w jej środowisku, na akceptowanych obustronnie zasadach, w wyznaczonym przez nią tempie i na podstawie wspólnie wypracowanego planu.

Usługi niskoprogowego zakwaterowania – inaczej usługi dostępu o minimalnych wymaganiach, tj. ogrzewalnie, noclegownie.

Świetlica – placówka pomocy doraźnej, umożliwiająca prowadzenie dziennej aktywności osobom bezdomnym i ubogim.

Noclegownia – placówka dla osób bezdomnych zapewniająca tymczasową pomoc w postaci schronienia (miejsca noclegowego) oraz pakietu usług ukierunkowanych na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności, uzyskanie samodzielności życiowej.

Polityka społeczna – to zespół wzajemnie powiązanych instrumentów i długofalowych działań administracji publicznej i partnerów społeczno-gospodarczych podejmowanych i realizowanych w zakresie zatrudnienia, zabezpieczenia społecznego, edukacji, zdrowia i mieszkalnictwa, których celem głównym jest integracja społeczna, zaspokajanie potrzeb oraz rozwiązywanie problemów społecznych²⁷.

Aktywizacja społeczna to różnorodne formy wsparcia, stosowane w celu zmiany postaw, zwiększenia gotowości do pełnienia ról społecznych i zintegrowania ze społeczeństwem osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Skorzystanie z usługi umożliwi tym osobom aktywność społeczną na optymalnym, w stosunku do ich możliwości, poziomie.

Aktywizacja zawodowa polega na przygotowaniu osoby bezdomnej lub zagrożonej bezdomnością do podjęcia zatrudnienia i jego utrzymania, bez względu na formę tego zatrudnienia. To zapewnienie warunków do zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych, przygotowania do wykonywania zawodu (praktyka, staż) oraz nawiązania kontaktu z potencjalnym pracodawcą.

Zatrudnienie subsydiowane polega na umożliwieniu osobie bezdomnej bądź zagrożonej bezdomnością podjęcia zatrudnienia z wykorzystaniem zewnętrznych środków na jego częściowe lub całkowite pokrycie. Pozwalają one na zawarcie odpowiednich umów pomiędzy osobą bezdomną lub zagrożoną bezdomnością a pracodawcą, które gwarantują wykonywanie pracy, pełnienie funkcji pracownika lub uruchomienie własnej działalności gospodarczej.

Definicja oraz Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego²⁸

Problematyka bezdomności jak dotąd skutecznie wymyka się wszelkim próbom jednolitego akademickiego jej ujmowania. Problem ten znajduje swoje konsekwencje w praktycznej realizacji wsparcia ludzi, którzy z różnych przyczyn doświadczają braku dachu nad głową. Problemy definicyjne, utrudniające częstokroć udzielenie właściwej pomocy osobom jej wymagającym, są już przedmiotem zainteresowania nie tylko środowiska akademickiego, lecz także bardzo szerokiego grona praktyków, którzy tej pomocy udzielają.

Aktualnie żadnej z przyjętych definicji bezdomności nie można uznać za w pełni określającą to, kim jest osoba bezdomna, ani też sytuacji, jakiej ona w szerokim ujęciu doświadcza. Stan ten okazuje się jednak silnym stymulatorem działań mających na celu „uporządkowanie” rozumienia problematyki, a tym samym mających usystematyzować wszelkich działań, jakie w tym zakresie są podejmowane. Za najpełniej oddającą całe szerokie spektrum problemu uznajemy aktualnie Europejską typologię bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego (ETHOS), stworzoną przez FEANTSA²⁹.

Mimo niekwestionowanej uniwersalności ETHOS konieczne jest zwrócenie uwagi na jedną z najistotniejszych jej cech: ETHOS nie jest adekwatnym, niezależnym od miejsca i czasu, ujęciem problematyki, ale bazą, która pozwala na opisywanie bezdomności z uwzględnieniem lokalnych (narodowych) czynników społecznych, gospodarczych, kulturowych itp. Tym samym uniwersalizm tej typologii polega nie na możliwości jej bezpośredniej i całościowej transpozycji do lokalnych systemów polityki społecznej, ale na możliwości swobodnego, acz opartego na empirycznych danych wykorzystania do opisywania bezdomności. ETHOS jest więc skończonym (na chwilę obecną) katalogiem możliwych postaci bezdomności, z których nie wszystkie muszą występować w warunkach lokalnych.

Poniżej przedstawiamy Europejską typologię bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego jako punkt wyjścia do tworzenia narodowych definicji i typologii bezdomności. Definicje i typologie należy rozumieć jako całość wzajemnie się uzupełniającą. Za fenomen bezdomności w odniesieniu do polskich realiów administracyjnych, społecznych, prawnych i kulturowych uznano kategorie ETHOS oznaczone w tabeli poniżej kolorem białym (od 1 do 7); zjawisko wykluczenia mieszkaniowego oznaczano kolorem szarym (6.3, od 8 do 13). Kolorem ciemnoszarym (8.1 i 11) oznaczono te kategorie, które trudno umiejscowić w realiach polskich, w zależności od indywidualnej sytuacji administracyjnej, społecznej i prawnej, warunków i standardów zakwaterowania, można je uznać za sytuację bezdomności bądź wykluczenia mieszkaniowego, czyli zagrożenia bezdomnością.

Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS³⁰

Bezdomność jest jednym z głównych problemów społecznych, które są przedmiotem Strategii Zabezpieczenia i Włączenia Społecznego Unii Europejskiej. Zapobieganie bezdomności oraz zapewnianie mieszkań ludziom wychodzącym z bezdomności wymagają zrozumienia procesów wchodzenia w bezdomność, a co za tym idzie, szerokiego pojmowania tego złożonego zjawiska.

Europejska Federacja Narodowych Organizacji Pracujących na rzecz Ludzi Bezdomnych FEANTSA opracowała typologię bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego nazywaną ETHOS.

Punktem wyjścia dla Typologii ETHOS jest założenie, że istnieją trzy domeny, które konstytuują „dom”. Brak którejś z domen oznacza bezdomność. Posiadanie domu oznacza posiadanie odpowiedniego schronienia (przestrzeni) przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi (domena fizyczna), w którym można zachować prywatność i czerpać satysfakcję z relacji społecznych (domena społeczna) i do którego zajmowania ma się tytuł prawny (domena prawna). Wykluczenie z jednej lub kilku domen wyznacza cztery podstawowe kategorie koncepcyjne, które należy rozumieć jako brak domu: brak dachu nad głową, brak mieszkania, niezabezpieczone mieszkanie oraz nieodpowiednie mieszkanie. ETHOS zatem jest klasyfikacją ludzi bezdomnych według ich warunków/sytuacji mieszkaniowej. Cztery główne kategorie koncepcyjne są podzielone na 13 typów operacyjnych, które mogą być wykorzystywane do wielu celów np. opisywania populacji ludzi bezdomnych, a także projektowania, monitorowania i ewaluacji polityki i oddziaływań wobec tego zjawiska.

TABELA NR 1 | Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS

KATEGORIA KONCEPCYJNA	KATEGORIA OPERACYJNA	SYTUACJA ŻYCIOWA	DEFINICJA GENERALNA
BEZ DACHU NAD GŁOWĄ BEZDACHOWOŚĆ	1	Osoby mieszkające w przestrzeni publicznej – „śpiący pod chmurką”	1.1 Publiczna lub zewnętrzna przestrzeń Życie na ulicy lub w miejscach publicznych, bez schronienia, które może zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne
	2	Osoby w zakwaterowaniu awaryjnym/interwencyjnym	2.1 Noclegownie Osoby bez stałego miejsca zamieszkania, korzystające z placówek oferujących nocleg, placówki bezpośredniego i łatwego dostępu (niskoprogowe)
BEZ MIEJSCA ZAMIESZKANIA BEZMIESZKANIO- WOŚĆ	3	Osoby w placówkach dla bezdomnych	3.1 Schronisko dla Bezdomnych Miejsca, gdzie z założenia czas zamieszkiwania powinien być krótki
			3.2 Zakwaterowanie tymczasowe
			3.3 Przejściowe zakwaterowanie wspierane
4	Osoby w schroniskach dla kobiet	4.1 Zakwaterowanie w schronisku dla kobiet Osoby zakwaterowane z powodu doświadczania przemocy w rodzinie (głównie kobiety), gdzie pobyt z założenia powinien być krótkoterminowy	
5	Osoby w zakwaterowaniu dla imigrantów	5.1 Tymczasowe zakwaterowanie/ośrodki recepcyjne Recepcyjne lub krótkoterminowe zakwaterowanie z powodu imigracji lub uchodźstwa	
		5.2 Zakwaterowanie dla migrujących pracowników	
6	Osoby opuszczające instytucje	6.1 Instytucje penitencjarne/ karne Brak dostępu do mieszkania przed zwolnieniem z instytucji	
		6.2 Instytucje medyczne Pozostawanie dłużej, niż zachodzi potrzeba, ze względu na brak mieszkania	
		6.3 Instytucje/domy dla dzieci Bez zidentyfikowanego mieszkania (np. przed zbliżającymi się 18. urodzinami)	
7	Osoby otrzymujące stałe, długoterminowe wsparcie ze względu na bezdomność	7.1 Opieka nad starszymi ludźmi bezdomnymi Długoterminowe zakwaterowanie z opieką i pomocą dla ludzi kiedyś bezdomnych (zazwyczaj pobyt dłuższy niż rok)	
		7.2 Wspierane mieszkalnictwo dla uprzednio bezdomnych ludzi	

NIEZABEZPIECZONE MIESZKANIE	8 Osoby żyjące w niezabezpieczonym (niepewnym) mieszkaniu	8.1 Tymczasowo u rodziny lub przyjaciół	Życie w konwencjonalnym mieszkaniu, ale nie w swoim stałym miejscu zamieszkania z powodu braku domu
		8.2 Wynajmujący nielegalnie	Zajmowanie mieszkania bez legalnej/ważnej umowy najmu lub nielegalne zajmowanie mieszkania
		8.3 Nielegalne zajmowanie ziemi	Zajmowanie ziemi bezprawnie
	9 Osoby zagrożone eksmisją	9.1 Z orzeczoną eksmisją	Kiedy nakaz eksmisji jest wdrażany (nakaz eksmisji został wydany)
		9.2 Nakaz zwrotu mienia	Kiedy właściciel/kredytodawca ma prawo przejęcia własności
	10 Osoby zagrożone przemocą	10.1 Incydenty rejestrowane przez policję/straż miejską	Gdy policja podejmuje akcję, by zagwarantować bezpieczeństwo ofiar przemocy w rodzinie
NIEODPOWIEDNIE/ NIEADEKWATNE ZAKWATEROWANIE	11 Osoby żyjące w tymczasowych/niekonwencjonalnych/nietrwałych konstrukcjach (strukturach)	11.1 Mobilne domy	Nieprzeznaczone jako stałe miejsca zamieszkiwania
		11.2 Niekonwencjonalne budynki	Prowizoryczne schronienie, szałas, szopa lub inna konstrukcja
		11.3 Tymczasowe konstrukcje	Nie w pełni stałe/trwałe struktury: budy, chaty lub domki letniskowe
	12 Osoby mieszkające w lokalach substandardowych	12.1 Zajmowanie mieszkania nieodpowiedniego do zamieszkiwania/niespełniającego standardów mieszkaniowych	Nienadające się do zamieszkania według ustawowego standardu krajowego lub przepisów budowlanych
	13 Osoby mieszkające w warunkach przeludnienia	13.1 Najwyższa krajowa norma przeludnienia	Zdefiniowane jako przekroczenie krajowych standardów przeludnienia lub pomieszczeń użytkowych lub metrażu na osobę

Uwaga: Pobyt krótkoterminowy jest zazwyczaj zdefiniowany jako krótszy niż jeden rok; pobyt długoterminowy jest określony jako dłuższy niż rok. Definicja ta jest kompatybilna z definicjami ze Spisów Powszechnych rekomendowanych przez UNECE/EUROSTAT (raport 2006).

W Polsce funkcjonuje definicja bezdomności określona w ustawie o pomocy społecznej. Definicja w ustawie brzmi: „osoba bezdomna – osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”³¹.

W celu badania (mierzenia) skali i charakteru zjawiska bezdomności, a w konsekwencji rozwoju polityki społecznej wobec bezdomności, sugerujemy przyjęcie uzupełniającej definicji oraz typologii bezdomności. Proponujemy niniejszą opisową definicję oraz typologię bezdomności, które należy interpretować łącznie wspólnie z definicją ustawową.

„Osoba bezdomna to taka, która z różnych przyczyn, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia, czasowo lub trwale nie jest w stanie zapewnić sobie schronienia spełniającego minimalne warunki pozwalające uznać je za pomieszczenie mieszkalne”³².

Miejsce spełniające warunki mieszkalne to takie, które nadaje się do stałego przebywania bez narażania zdrowia, i które umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych: noclegu, zachowania higieny osobistej, sporządzania posiłków”³³.

Placówki dla osób bezdomnych jako miejsca zbiorowego zakwaterowania nie są pomieszczeniami mieszkalnymi. Definicja jednocześnie uwzględnia osoby, które posiadają dostęp do mieszkania, ale nie są w stanie z różnych przyczyn w nich zamieszkiwać.

Mimo że definicja ta wydaje się wyczerpująca, uznano za zasadne rozwinięcie aspektu sfer oddziaływania bezdomności, jakkolwiek jednak nie traktując tej części jako elementu definicji. Bezdomność manifestuje się w kilku płaszczyznach, wymiarach i sferach. Bezdomność można zatem postrzegać przez pryzmat określonych sfer, ukazujących problemy i deficyty oraz wymiary funkcjonowania ludzi bezdomnych. Najważniejsze sfery to:

1. SFERA PSYCHOLOGICZNA – obejmuje poczucie psychicznego dobrostanu, tożsamość, poziom samooceny, poziom kontroli wewnętrznej, sposób reagowania na kryzysy i problemy, poziom umiejętności interpersonalnych, sposób postrzegania odpowiedzialności za pojawienie się własnej bezdomności i wyjście z niej, a także psychologiczne konsekwencje, jakie (długotrwałe) bezdomność wywarła na osobie. Obejmuje również problemy osoby bezdomnej wymagające wsparcia psychologicznego i terapeutycznego (uzależnienia – także od pomocy, współuzależnienia, doświadczenie przemocy itp). Dotyczy także szeroko rozumianego kontekstu rodzinnego, zwłaszcza poczucia więzi z rodziną, prokreacji i pochodzenia.

2. SFERA ZAWODOWA – sfera funkcjonowania osoby bezdomnej w kontekście zawodowym, obejmująca takie zagadnienia jak nawyk pracy, umiejętność otrzymania i utrzymania zatrudnienia, poziom umiejętności i kwalifikacji zawodowych, poziom podejmowanej aktywności o charakterze zawodowym, własną, subiektywnie i obiektywnie postrzeganą atrakcyjność na rynku pracy, a także umiejętność odnalezienia się na otwartym rynku pracy. Dotyczy również barier w podjęciu aktywności zawodowej, wynikających z życia rodzinnego (zwłaszcza rodzicielskiego) oraz umiejętności łączenia roli (często samotnego) rodzica i pracownika.

3. SFERA ZDROWOTNA – to sfera odnosząca się do kondycji fizycznej osoby bezdomnej. Obejmuje stan zdrowia, stopień uzależnienia – zwłaszcza od środków psychoaktywnych, stopień niepełnosprawności, poziom dbałości o własną sprawność i aktywność fizyczną, ewentualne przeciwwskazania do podjęcia konkretnej aktywności zawodowej oraz umiejętność dbania o stan zdrowia – w zależności od wieku, wskazań lekarskich, warunków życia.

4. SFERA SOCJALNO-BYTOWA – dotyczy socjalnego poziomu życia osoby bezdomnej i jej zabezpieczenia bytowego. Wiąże się z przestrzenią życiową osoby – jednak bardziej z „bytem” niż mieszkaniem (czyli pobytem na działkach, w altankach, w miejscach publicznych, w placówkach dla osób bezdomnych itp). Dotyczy posiadanego przez osobę bezdomną poziomu ekonomicznej niezależności oraz zabezpieczenia finansowego, obejmującego wysokość regularnie otrzymywanego dochodu, zasiłków, zakresu i formy otrzymywanej pomocy – także z Ośrodków Pomocy Społecznej. Wiąże się z sytuacją prawną osoby (karalność, zadłużenia alimentacyjne, ciężące na osobie kary pozbawienia wolności, niewyjaśniony stan cywilny czy praw rodzicielskich, brak przysługującego prawa do lokalu).

5. SFERA MIESZKANIOWA – odnosi się do wszelkich aspektów życia osoby bezdomnej w mieszkaniu (treningowym, wspieranym, socjalnym, komunalnym) – zarówno w wymiarze prawnym, ekonomicznym, jak i psychologicznym. Dotyczy umiejętności samodzielnego dbania o przestrzeń życiową i utrzymania mieszkania, życia w nim, racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi, umiejętności nawiązania relacji społecznych. Odnosi się także do pojęcia przysługującego osobie prawa do lokalu.

6. SFERA SPOŁECZNA – obszar obejmujący funkcjonowanie osoby bezdomnej w szerszej grupie społecznej oraz w całym społeczeństwie. Dotyczy poziomu zintegrowania i identyfikowania się ze społeczeństwem przy jednoczesnym zerwaniu więzi ze środowiskiem osób bezdomnych, poczucia przynależności do większych i mniejszych grup społecznych. Doty-

czy także przejawiania zachowań społecznie aprobowanych, umiejętności funkcjonowania w grupach oraz w społeczeństwie, a także stopnia podejmowanych aktywności życiowych również o wymiarze społecznym i obywatelskim oraz umiejętności twórczego spędzania czasu wolnego³⁴.

7. SFERA RODZINNA – obejmuje szerokie relacje rodzinne w przeszłości, teraźniejszości, a także w przyszłości. Dotyczy zarówno procesu socjalizacji i wychowania w rodzinie, jak i obecnego stanu cywilnego oraz relacji i powiązań rodzinnych. Może obejmować także sytuacje konfliktów rodzinnych, przemocy domowej, zerwania lub braku więzi rodzinnych, trudnych relacji rodzinnych, jak również trudności opiekuńczo-wychowawczych z dziećmi.

PRIORYTET 1
POPRAWA I ROZWÓJ SYSTEMU
PREWENCJI BEZDOMNOŚCI
I WYKLUCZENIA
MIESZKANIOWEGO

PRIORYTET 1

Poprawa i rozwój systemu prewencji bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego

Misja – „Aby nikt nie stawał się osobą bezdomną”

1.1. Zintegrowane działania na rzecz zapobiegania utracie mieszkania, zadłużeniom czynszowym, eksmisjom i bezdomności

1.1.1. REFORMA PRZEPISÓW PRAWNYCH:

- a) Zmiany w ustawie z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, uniemożliwiającej realizację eksmisji do placówki dla osób bezdomnych, bez zapewnienia pomieszczenia tymczasowego.
- b) Wprowadzenie w rozwiązania legislacyjne definicji mieszkań wspieranych: mieszkań o różnym statusie prawnym (m.in. wynajmowane prywatnie, chronione, instytucji publicznych czy organizacji obywatelskich), będących w dyspozycji i objętych wsparciem instytucji pomocy i integracji społecznej w celu zapobiegania bezdomności.
- c) Wprowadzenie w ustawie z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej obowiązku realizacji pracy socjalnej z osobami osadzonymi w zakładach penitencjarnych na 6 miesięcy przed opuszczeniem zakładu.
- d) Wprowadzenie w ustawie z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej definicji „osoby zagrożonej bezdomnością” oraz obowiązku identyfikowania zagrożenia bezdomnością przez służby pomocy społecznej.

1.1.2. ZINTEGROWANIE DZIAŁAŃ ZAPOBIEGAJĄCYCH ZADŁUŻENIOM, EKSMISJOM I BEZDOMNOŚCI

- a) Zintegrowanie różnych systemów i instytucji pomocy jednostkom i rodzinom w sytuacjach kryzysowych z systemem zarządzania mieszkalnictwem społecznym w taki sposób, aby właściciele zasobu mieli pełną i zweryfikowaną wiedzę o zagrożeniach utraty lokalu przez najemców, służby socjalne były w stanie na bieżąco reagować na zagrożenia związane z zadłużeniem czy kryzysami życiowymi powodującymi utratę lokalu beneficjentów mieszkalnictwa społecznego, najemcy zasobu mogli w każdej instytucji pomocowej otrzymać pełną informację o możliwościach wsparcia ze wszystkich możliwych źródeł oraz wsparcie takie otrzymać (metoda „jednego okienka”).
- b) Wdrożenie do systemu pomocy społecznej zintegrowanych usług w zakresie prewencji przed eksmisją i bezdomnością, wsparcia w mieszkaniu w zakresie integracji z wykorzystaniem m.in. pracy socjalnej, asystowania, doradztwa, w tym doradztwa finansowego, czy szkoleń i treningów, w szczególności dla grup wysokiego ryzyka.
- c) Wdrożenie intensywnych programów reintegracji społecznej i zawodowej skierowanych do osób, wobec których zasądzone eksmisję, oczekujących na eksmisję, eksmitowanych i przebywających w lokalach socjalnych i pomieszczeniach tymczasowych. Uruchomienie programów integracyjnych „ostatniej szansy” dla osób, wobec których zasądzone już eksmisję.
- d) Ustanowienie obowiązku poinformowania przez sąd odpowiedniego Ośrodka Pomocy Społecznej o wszczętym postępowaniu sądowym w sprawie eksmisji. Nałożenie na Ośrodek Pomocy Społecznej obowiązku wywiadu w środowisku osób zagrożonych eksmisją oraz zaofiarowania i uruchomienie wsparcia w zakresie prewencji bezdomności.
- e) Nałożenie na wynajmujących lokale mieszkalne, za zgodą dłużnika, obowiązku informowania ośrodków pomocy społecznej o występowaniu u najemców zadłużenia w opłatach za najem za okres 6 miesięcy, w terminie umożliwiającym podjęcie działań interwencyjnych przez ośrodek pomocy społecznej oraz stworzenie procedur i wzorców postępowania służb socjalnych w celu rozpoznania sytuacji i wsparcia osób potrzebujących.
- f) Uregulowanie zagadnień prawnych, szczególnie w sferze ochrony danych osobowych w celu umożliwienia przepływu informacji, o najemcach, osobach wymagających wsparcia, zadłużających mieszkania, pomiędzy najemcami, właścicielami i administratorami mieszkań np. spółdzielniami mieszkaniowymi a instytucjami pomocy społecznej.
- g) Rozwój i wzmocnienie działań w zakresie zarządzania zadłużeniem, w tym możliwości jego odpracowywania. Rozszerzenie systemów i mechanizmów umożliwiających zadłużonym lokatorom odpracowywanie zadłużeń mieszkaniowych zintegrowanych z systemem pomocy i integracji społecznej. Włączenie podmiotów pomocy i integracji społecznej oraz ekonomii społecznej (w tym Centra Integracji Społecznej, Spółdzielnie Socjalne, przedsiębiorstwa społeczne itp.) w system spłacania zadłużenia.
- h) Rozwój mieszkalnictwa wspieranego – indywidualnego i grupowego, w tym chronionego, jako kierunku realizacji zapewnienia wsparcia w środowisku, a nie w placówkach instytucjonalnych. Wsparcie finansowe służb socjalnych i kontraktowanie usług w zakresie zapewnienia schronienia osobom zagrożonym bezdomnością w mieszkaniach wspieranych zamiast w placówkach dla osób bezdomnych.
- i) Tworzenie w samorządach lokalnych wyspecjalizowanych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za kwestie mieszkalnictwa społecznego, w tym zapobieganie zadłużeniom, eksmisjom i bezdomności, oraz za system dodatków mieszkaniowych.
- j) Zapobieganie bezdomności osób opuszczających instytucje – zakłady penitencjarne, placówki resocjalizacyjne, formy pieczy zastępczej, placówki ochrony zdrowia. Wdrożenie intensywnych i pogłębionych programów przygotowujących do wyjścia z instytucji i zapewnienie szerokiego wsparcia w środowisku po wyjściu z instytucji.

- k) Upowszechnienie zatrudnienia pracowników socjalnych w instytucjach i podmiotach poza pomocą społeczną. Stworzenie przez system zachęt możliwości dofinansowania zatrudniania pracowników socjalnych w podmiotach działających w sferze polityki społecznej, ale poza systemem pomocy społecznej (zakłady penitencjarne, placówki ochrony zdrowia).
- l) Przeciwdziałanie wykluczeniu mieszkaniowemu i bezdomności w kontekście problematyki przemocy domowej – zabezpieczenie mieszkań/miejsc pobytu dla sprawców przemocy, zabezpieczenie mieszkań dla ofiar przemocy, programy dla sprawców przemocy, wdrożenie programu edukacyjnego dla kadr instytucji wspierających osoby bezdomne w zakresie pracy ze sprawcami przemocy.
- m) Przygotowanie i wdrożenie narzędzi umożliwiających identyfikację zagrożenia bezdomności w grupie klientów pomocy społecznej, kampanie informacyjne skierowane do lokatorów i instytucji mieszkaniowych. Wdrożenie działań identyfikujących zagrożenie i zapobieganie bezdomności w instytucjach pomocy i integracji społecznej.
- n) Rozwój i wzmacnianie współpracy międzysektorowej i międzywydziałowej ukierunkowanej na zapobieganie wykluczeniu mieszkaniowemu i bezdomności ze szczególnym uwzględnieniem pomocy i integracji społecznej, rynku pracy, wymiaru sprawiedliwości edukacji i zdrowia.
- o) Realizacja w porozumieniu z sektorem naukowym projektów mających na celu obniżenie kosztów budowy i utrzymania mieszkań społecznych i socjalnych oraz obiektów służących osobom bezdomnym.

1.2. Rozwój mieszkalnictwa i budownictwa społecznego

1.2.1. PRZYJĘCIE I WDROŻENIE PRAWA DO MIESZKANIA I PROGRAMU ROZWOJU MIESZKALNICTWA SPOŁECZNEGO

- a) Podpisanie i ratyfikowanie Zrewidowanej Europejskiej Karty Praw Społecznych gwarantującej m.in. prawo do mieszkania (art. 31),
- b) Przygotowanie i wdrożenie programu rozwoju obejmującego kompleksowy rozwój mieszkalnictwa społecznego, przygotowanego i implementowanego przez ministerstwo odpowiedzialne za budownictwo, lokalne planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz mieszkalnictwo i inne ministerstwa odpowiedzialne za pracę, rodzinę i zabezpieczenie społeczne oraz kreujące politykę społeczną, m.in. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

W ramach programu zostaną:

- zdefiniowane cele i zadania związane z rozwojem mieszkalnictwa społecznego;
- opracowane wskaźniki rezultatów;
- wskazane źródła finansowania i harmonogramy realizacji zadań;
- przypisane instytucje odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań.

Zostanie również ujednolicona terminologia, stworzone i wdrożone definicje m.in. mieszkalnictwa społecznego oraz stworzona długofalowa strategia jego rozwoju w Polsce, obejmująca regulacje związane z tworzeniem mieszkań społecznych i naprawą sytuacji mieszkaniowej.

1.2.2. STWORZENIE I WDROŻENIE NOWEGO MODELU MIESZKALNICTWA SPOŁECZNEGO

- a) Przygotowanie i wdrożenie spójnej definicji mieszkalnictwa społecznego obejmującego m.in. mieszkalnictwo komunalne, w tym socjalne, mieszkalnictwo spółdzielcze (bez form własnościowych), zasoby TBS, mieszkania na wynajem i inne.
- b) Uspójnienie i uporządkowanie istniejących zapisów prawnych, mające na celu jasne i przejrzyste zdefiniowanie roli i odpowiedzialności poszczególnych organów admini-

stracji publicznej (rządowej i samorządowej) w zakresie mieszkalnictwa w stosunku do mieszkańców wspólnot lokalnych.

- c) Wprowadzenie sankcji za nierealizowanie obowiązków nałożonych na poszczególne podmioty. Wprowadzenie czytelnego i przejrzystego zadania publicznego w zakresie tworzenia i realizacji polityki mieszkaniowej służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w szczególności dla tych, którzy nie są w stanie samodzielnym staraniem uzyskać mieszkania.
- d) Umożliwienie tworzenia i zarządzania mieszkaniem społecznym przez różnego rodzaju podmioty, w tym: organizacje obywatelskie, prywatne agencje mieszkaniowe.

1.2.3. REFORMA MIESZKALNICTWA I BUDOWNICTWA SPOŁECZNEGO

- a) Zreformowanie, zwiększenie dostępności i ogólnej puli środków i poziomu dofinansowania w rządowym programie wsparcia budownictwa socjalnego finansowego z Funduszu Dopłat. Tworzenie lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych, m.in. rozszerzenie zakresu programu na całe mieszkalnictwo społeczne, w tym zwiększenie możliwości dofinansowania powyżej 50% kosztów inwestycji oraz zwiększenie całkowitej puli dostępnych środków, uproszczenie procedur aplikowania i rozliczania.
- b) Rozszerzenie formuły programu wsparcia budownictwa socjalnego o inwestowanie w remonty i adaptacje zdekapitalizowanej substancji mieszkaniowej, w tym w szczególności wypracowanie systemu wspierania gmin, spółdzielni, innych podmiotów w podnoszeniu jakości i standardów mieszkań publicznych i społecznych.
- c) Umożliwienie łączenia środków strukturalnych z Unii Europejskiej ze środkami na finansowe wsparcie w tworzeniu lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych pochodzących z Funduszu Dopłat umiejscowionego w Banku Gospodarstwa Krajowego.
- d) Zreformowanie, wypromowanie oraz wdrożenie mechanizmów finansowania rozwoju mieszkalnictwa społecznego dla marginalizowanych społeczności i przeciwdziałania bezdomności z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a w szczególności łączenie tych środków z działaniami realizowanymi ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na realizację działań dla marginalizowanych społeczności oraz przeciwdziałania bezdomności.
- e) Wykorzystywanie środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na rozwój mieszkalnictwa socjalnego w ramach programów rewitalizacyjnych, a także analiza ingerencji środków UE na ten cel także poza projektami rewitalizacyjnymi.
- f) Stworzenie wytycznych i wskazówek przez działające w porozumieniu z partnerami społecznymi Ministerstwo Rozwoju Regionalnego dla samorządów wojewódzkich odpowiadających za Regionalne Programy Operacyjne w zakresie uwzględnienia perspektywy mieszkaniowej, problematyki bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w okresie finansowania 2014–2020.
- g) Włączenie Towarzystw Budownictwa Społecznego w proces tworzenia mieszkań społecznych, także jako konieczność oddawania mieszkań społecznych bez wkładu partycypacyjnego (lub minimalnego wkładu) ze strony mieszkańców.
- h) Rozwój partnerstwa społeczno-publicznego dla tworzenia mieszkań społecznych. Włączenie sektora prywatnego (deweloperów) w tworzenie mieszkań społecznych w zamian za preferencje budowlane m.in. program mieszkania za grunt czy wdrożenie programu tworzenia mieszkań społecznych w budynkach z mieszkaniem na sprzedaż.
- i) Realizacja działań w obszarze komunikacji i edukacji społecznej w zakresie przeddefiniowania w świadomości społecznej funkcji systemu mieszkalnictwa społecznego, w szczególności jego celu, praw i obowiązków beneficjentów, zasad funkcjonowania, zrozumienia typu własności, celem: uniknięcia stygmatyzacji lokatorów/niewłaściwej

percepcji typu własności (mieszkanie jako własność lokatora)/zdobycia poparcia społecznego dla rozwoju mieszkalnictwa publicznego, m.in. poprzez szeroko zakrojoną kampanię informacyjną i medialną.

- j) Identyfikacja lub wypracowanie i promocja wykorzystania najbardziej efektywnych metod uzyskania przejrzystości działania instytucji i decydentów mieszkalnictwa publicznego, reguł dialogu społecznego i partycypacji środowiska lokatorskiego w podejmowaniu decyzji oraz stworzenie umocowania prawnego dla rozwiązań zapewniających partycypację w zarządzaniu.
- k) Wypracowanie wspólnie z uczelniami wyższymi i partnerami gospodarczymi standardów w zakresie ekologii i efektywności energetycznej mieszkań społecznych.

1.3. Reforma mieszkalnictwa komunalnego (mieszkania na wynajem, socjalne, mieszkania kontraktowe)

- 1.3.1. Wprowadzenie przepisów umożliwiających weryfikowanie wysokości dochodów gospodarstw domowych funkcjonujących w lokalach komunalnych, a także dokonywanie ich weryfikacji przy sprzedaży lokali mieszkalnych.
- 1.3.2. Urealnienie kryteriów dostępu do mieszkań komunalnych i ustawowe umocowanie ich w postaci kryteriów minimalnych.
- 1.3.3. Wprowadzenie do zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy obowiązku dokonywania przez gminę, w trakcie trwania umowy najmu, okresowych weryfikacji uprawnień do zajmowania lokalu w zakresie wysokości dochodu gospodarstwa domowego i posiadania tytułu prawnego do innego lokalu.
- 1.3.4. Ustalenie kryteriów wyjścia z systemu mieszkalnictwa komunalnego dla beneficjentów, których sytuacja dochodowa uległa znaczącej długotrwałej poprawie pozwalającej na usamodzielnienie w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem długotrwałości czasu weryfikacji (koniecznej w dynamicznie zmieniającej się sytuacji charakterystycznej dla gospodarki rynkowej).
- 1.3.5. Wprowadzenie najmu socjalnego lokali mieszkalnych; bardziej elastyczne zawieranie przez gminę umów najmu socjalnego (na każdy lokal mieszkalny) powinno pozwolić na zmniejszenie skali problemów związanych z niedoborem lokali socjalnych według obecnie obowiązujących wymagań.
- 1.3.6. Wprowadzenie zasady, że podstawowa stawka czynszu w publicznym zasobie mieszkaniowym powinna pokrywać co najmniej koszty związane z utrzymaniem nieruchomości. Jednocześnie, dostrzegając potrzeby najemców o niskich dochodach, utrzymany zostanie system obniżek czynszu, a dodatkowe wsparcie stanowić będzie system dodatków mieszkaniowych.
- 1.3.7. Zabronienie tworzenia w jednym skupisku kompleksów mieszkań socjalnych i innych o podobnym charakterze.
- 1.3.8. Stworzenie społecznych standardów funkcjonowania mieszkań komunalnych i socjalnych.
- 1.3.9. Zmniejszenie skali prywatyzacji mieszkań komunalnych. Zwiększenie odsetka mieszkań społecznych adekwatnie do lokalnych potrzeb.
- 1.3.10. Wdrożenie w systemie mieszkalnictwa komunalnego komórek organizacyjnych ochrony praw lokatorów odpowiedzialnych za bieżące reagowanie w sytuacjach kryzysowych, wynikających z nieprawidłowego działania instytucji prawnych, posiadających kompetencje do czasowego wstrzymywania niektórych działań, negocjacji

z instytucjami prawnymi, opiniowania w odpowiedzi na pytania policji czy komorników, pomocy w sytuacji stwierdzonych działań bezprawnych.

- 1.3.11. Stworzenie odpowiedniego pakietu narzędzi pozwalających na sprawne reagowanie w sytuacji dochodów beneficjenta, w szczególności działań pomocowych w obliczu spadku dochodu czy sytuacji kryzysowej, oraz dywersyfikacji czynszów w przypadku polepszenia sytuacji materialnej lokatora, tak aby uczestnictwo w systemie mieszkaniowym uzależnione było od realnych możliwości korzystających; działania realizowane we współpracy z podmiotami pomocy i integracji społecznej.
- 1.3.12. Współpraca z uczelniami wyższymi i partnerami gospodarczymi w zakresie podnoszenia ergonomii i efektywności energetycznej mieszkań komunalnych.

Harmonogram, źródła finansowania i podmioty odpowiedzialne za koordynację Priorytetu 1

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TERMIN REALIZACJI ZADAŃ							
1.1							
1.1.1							
1.1.2							
1.2							
1.2.1							
1.2.2							
1.2.3							
1.3							
1.3.1							
1.3.2							
1.3.3							
1.3.4							
1.3.5							
1.3.6							
1.3.7							
1.3.8							
1.3.9							
1.3.10							
1.3.11							
1.3.12							
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	■ Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat (BGK) ■ Budżet ministra właściwego ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa ■ Budżet ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego ■ Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności ■ Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu” ■ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ■ Krajowy Program Operacyjny EFS 2014–2020 ■ Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9, Priorytety 9.2 oraz 9.7 ■ Budżety samorządów terytorialnych						
KOORDYNACJA	■ Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (1.2.1 a) ■ Premier Rzeczypospolitej Polskiej (1.2.1 a) ■ minister właściwy ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa (1.1.1 a–b, 1.1.2 a, e–i, h, n; 1.2.1–1.2.3, 1.3.1–1.3.12) ■ minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego, przy współpracy z wymienionymi poniżej ministrami (1.1.1 b–d, 1.1.2) ■ minister właściwy ds. wymiaru sprawiedliwości (1.1.2 d, j–l, n) ■ minister właściwy ds. oświaty i wychowania (1.1.2 n) ■ minister właściwy ds. zdrowia (1.1.2 n, j–k) ■ minister właściwy ds. wewnętrznych (1.1.2 n, l) ■ minister właściwy ds. rozwoju regionalnego (1.2.3 c–f) ■ Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (1.1.2 a, e–f, n) ■ Jednostki samorządu terytorialnego						

Rezultaty Priorytetu 1:

- do roku 2015 zostanie przyjęty i wdrożony krajowy program rozwoju mieszkalnictwa społecznego;
- do roku 2015 zostanie podpisana i ratyfikowana Zrewidowana Europejska Karty Praw Społecznych;
- do roku 2016 zostanie wypracowany i wdrożony na poziomie każdej gminy plan rozwoju mieszkalnictwa zawierający m.in. efektywny, partnerski, system zapobiegania utracie mieszkania i bezdomności;
- do roku 2020 nastąpi zmniejszenie skali zadłużenia mieszkaniowego i liczby zrealizowanych eksmisji z powodu zadłużenia o 40% w stosunku do roku 2013;
- do roku 2016 zostanie wdrożony czytelny i egzekwowalny mechanizm wejścia i wyjścia z systemu mieszkalnictwa komunalnego;
- do roku 2016 zostanie wypracowany i wdrożony nowy model mieszkania społecznego;
- do 2016 roku nastąpi skrócenie czasu oczekiwania na mieszkanie komunalne i społeczne do 2 lat; nastąpi wzrost dostępności i liczby mieszkań społecznych;
- do 2016 roku zostanie wypracowane i wdrożone rozwiązania prawne zgodnie z pkt 1.1.1;
- w roku 2020 100% gmin pow. 50 tys. mieszkańców będzie mieć mieszkania społeczne i komunalne oraz socjalne w liczbie adekwatnej do potrzeb zdefiniowanych w lokalnych planach rozwoju mieszkalnictwa;
- nastąpi zmniejszenie liczby osób zagrożonych bezdomnością;
- do 2020 roku nastąpi zmniejszenie o 40% w stosunku do roku 2013 liczby osób pierwszy raz doświadczających bezdomności;
- do roku 2020 nastąpi zmniejszenie o 40% w stosunku do roku 2013 liczby osób kolejny raz doświadczających bezdomności;
- do roku 2020 nastąpi zmniejszenie o 30% w stosunku do roku 2013 liczby osób eksmitowanych do placówek dla osób bezdomnych;
- nastąpi zdecydowana poprawa efektywności energetycznej mieszkań społecznych i komunalnych.

Wskaźniki Priorytetu 1

NAZWA WSKAŹNIKA	WARTOŚĆ DOCELOWA W ROKU 2020	ŹRÓDŁO DANYCH
Odsetek gmin, które przyjęły planu rozwoju mieszkalnictwa	100% gminy	Ocena zasobów
Odsetek mieszkań społecznych oddanych do użytku w TBS-ach	Oszacowane w ramach krajowego programu rozwoju mieszkalnictwa społecznego	GUS
Odsetek mieszkań społecznych oddanych do użytku	Oszacowane w ramach krajowego programu rozwoju mieszkalnictwa społecznego	GUS
Odsetek najemców mieszkań komunalnych opuszczających mieszkania komunalne z powodu przekroczenie kryterium dochodowego	5% rocznie	Ocena zasobów
Liczba mieszkań komunalnych na 100 tys. mieszkańców	Oszacowane w ramach krajowego programu rozwoju mieszkalnictwa społecznego	GUS
Liczba mieszkań społecznych na 100 tys. mieszkańców	Oszacowane w ramach krajowego programu rozwoju mieszkalnictwa społecznego	GUS
Toczące się postępowania eksmisyjne (w danym roku), w tym z powodu zadłużenia	Spadek o 20% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów
Zasądzone eksmisje (w danym roku roku), w tym z powodu zadłużenia	Spadek o 40% w stosunku do 2013 roku	Ocena zasobów
Wykonane eksmisje (w danym roku), w tym z powodu zadłużenia	Spadek o 40% w stosunku do 2013 roku	Ocena zasobów
Odsetek zagrożonych kredytów mieszkaniowych	Spadek o 30% w stosunku do roku 2013	KNF
Odsetek osób zalegających z czynszami w mieszkaniach komunalnych i społecznych	Spadek o 40% w stosunku do 2013 roku	Ocena zasobów
Kwota zaległości osób zalegających z czynszami w mieszkaniach komunalnych i społecznych	Spadek o 20% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów
Odsetek osób opuszczających placówki: zakłady penitencjarne, placówki resocjalizacyjne, formy pieczy zastępczej, placówki ochrony zdrowia, objętych programami przygotowującymi do wyjścia z instytucji	60%	Ocena zasobów
Odsetek osób opuszczających zakłady karne, objętych pracą socjalną na 6 miesięcy przed opuszczeniem zakładu karnego	70%	Dane Służby więziennej
Odsetek gmin, które wdrożyły programy redukcji zadłużenia	70% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców	Ocena zasobów
Liczba osób/rodzin objętych programami redukcji zadłużenia		Ocena zasobów
Średni czas oczekiwania na mieszkanie komunalne	2 lata	
Liczba osób zamieszkujących przeludnione mieszkania		GUS
Liczba osób zamieszkujących substandardowe mieszkania		GUS
Liczba osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością przebywających w zakładach penitencjarnych		SW i MPiPS
Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach ochrony zdrowia		Szpitala, ZOL, ZPO i inne
Liczba mieszkań społecznych (komunalne, spółdzielcze najem, TBS, wspierane)	Oszacowane w ramach krajowego programu rozwoju mieszkalnictwa społecznego	GUS
Stosunek procentowy mieszkań społecznych do ogółu mieszkań – wartość docelowa	(15%) obecnie ok. 13%	GUS
Liczba osób krótkotrwale doświadczających bezdomności – do roku		MPiPS
Liczba osób, które po raz pierwszy w danym roku stały się bezdomne	Spadek o 40% w stosunku do 2013 roku	MPiPS
Odsetek osób, które po raz kolejny stały się bezdomne w danym roku	Spadek o 40% w stosunku do 2013 roku	MPiPS
Zmniejszenie poczucia zagrożenia bezdomnością mieszkańców Polski	Wzrost o 50% w stosunku do 2013 roku	Eurobarometr
Odsetek osób eksmitowanych do placówek dla osób bezdomnych	Zmniejszenie o 30% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów

PRIORYTET 2 WZMOCNIENIE I USPRAWNIENIE SYSTEMU INTERWENCJI, OCHRONY ZDROWIA I ŻYCIA OSÓB BEZDOMNYCH

PRIORYTET 2

Wzmocnienie i usprawnienie systemu interwencji, ochrony zdrowia i życia osób bezdomnych

Misja – „Aby nikt nie był zmuszony do spania na ulicy”

2.1. Reforma przepisów prawnych

- 2.1.1. Wprowadzenie w ustawie o pomocy społecznej obowiązku tworzenia mapy miejsc niemieszkalnych w miastach na prawach powiatu oraz w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców.
- 2.1.2. Wprowadzenie do ustawy o pomocy społecznej zawodu i usługi streetworkera, wraz z rozporządzeniem regulującym jego zakres i standardy, wprowadzenie obowiązku wdrożenia streetworkingu w miastach na prawach powiatu oraz w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców.
- 2.1.3. Wprowadzenie do ustawy o pomocy społecznej kategorii ogrzewalni jako interwencyjnych miejsc pobytu dla osób bezdomnych chroniących ich zdrowie i życie oraz definicji niskoprogowego zakwaterowania dla osób bezdomnych.
- 2.1.4. Wprowadzenie ustawowego obowiązku prowadzenia niskoprogowych usług typu ogrzewalnie lub noclegowanie jako uzupełnienia istniejących rozwiązań w miastach na prawach powiatu oraz miastach powyżej 50 tys. mieszkańców.
- 2.1.5. Zaplanowanie i wdrożenie mechanizmu finansowego wspierającego powstawanie nowych, a także dostosowania istniejących placówek do standardów niskoprogowych placówek dla osób bezdomnych.
- 2.1.6. Wdrożenie zmian prawnych i usprawnienie/uproszczenie procedur potwierdzania uprawnień do świadczeń opieki zdrowotnej zgodnie z art. 54 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, w tym bezpłatnej opieki lekarskiej, zdrowotnej i rehabilitacji osobom bezdomnym.
- 2.1.7. Wprowadzenie niezbędnych zmian legislacyjnych oraz usprawnienie procedur obejmowania osób bezdomnych ubezpieczeniem zdrowotnym w ustawie o pomocy społecznej.

2.2. Rozwój usług *outreach*, czyli realizowanych poza instytucjami, w tym streetworkingu skierowanego do grupy osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej i miejscach niemieszkalnych

- 2.2.1. Tworzenie i aktualizacja map miejsc niemieszkalnych osób bezdomnych przez streetworkerów i pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej, z udziałem innych instytucji i organizacji m.in. policji i straży miejskiej.
- 2.2.2. Diagnozowanie potrzeb osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych w celu ustalenia adekwatnej oferty pomocy.
- 2.2.3. Zapewnienie monitoringu osób bezdomnych w miejscach niemieszkalnych poprzez stały kontakt w ich środowisku przebywania.
- 2.2.4. Włączenie do działań na rzecz osób bezdomnych zarządców przestrzeni publicznej m.in. dworców.
- 2.2.5. Organizowanie i realizacja zgodnej ze standardem usługi streetworkingu, w tym zaplanowanie i wdrożenie mechanizmu finansowego wspierającego gminy we wdrażaniu usługi streetworkingu skierowanego do osób bezdomnych.
- 2.2.6. Rozwój szkoleń i kształcenia streetworkerów oraz zapewnienie im superwizji.
- 2.2.7. Promowanie i upowszechnianie usługi streetworkingu, w tym zawodowego i samopomocowego oraz mieszanego modelu streetworkingu.
- 2.2.8. Wdrażanie innych poza streetworkingiem usług pozainstytucjonalnych dla osób bezdomnych np. usług zdrowotnych, aktywizacji społecznej, pomocy doraźnej.

2.3. Upowszechnienie i wzmocnienie usług niskoprogowego zakwaterowania dla osób bezdomnych (usługi łatwego dostępu, tj. ogrzewalnie, noclegownie)³⁵

- 2.3.1. Edukacja w środowisku społeczności lokalnej na temat miejsc niskoprogowej pomocy osobom bezdomnym, informowanie o adresach tych placówek i warunkach otrzymania pomocy.
- 2.3.2. Informowanie osób bezdomnych o miejscach pomocy.
- 2.3.3. Organizowanie miejsc niskoprogowej pomocy o zróżnicowanej formie odpowiadającej zdiagnozowanym potrzebom osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych.
- 2.3.4. Organizowanie i realizacja zgodnych ze standardem usług niskoprogowego zakwaterowania dla osób bezdomnych.

2.4. Rozwój i poprawa działalności punktów doraźnego wsparcia świadczących m.in. usługi żywienia, zapewnienia odzieży, higieniczne i konsultacyjne

- 2.4.1. Tworzenie miejsc wydawania bezpłatnych posiłków i produktów żywnościowych.
- 2.4.2. Organizowanie magazynów odzieżowych i miejsc wydawania odzieży dla osób najuboższych i bezdomnych.
- 2.4.3. Zapewnienie miejsc dla utrzymania higieny osobistej poprzez organizację ogólnodostępnych bezpłatnych łaźni, pralni itp.
- 2.4.4. Tworzenie punktów interwencyjno-konsultacyjnych zapewniających dostęp do wczesnego poradnictwa.
- 2.4.5. Informowanie osób bezdomnych o miejscach doraźnego wsparcia.

2.4.6. Organizacja i realizowanie zgodnie ze standardem usługi centrum dziennego wsparcia dla osób bezdomnych, łączącego różnego rodzaju wsparcie doraźne. Promowanie kumulowania usług w jednym miejscu jako formy sprzyjającej efektywności ich świadczenia.

2.5. Poprawa dostępu i rozwój interwencyjnych usług w zakresie ochrony zdrowia dla osób bezdomnych

2.5.1. Realizacja spotkań, seminariów, wizyt studyjnych, szkoleń i kursów w zakresie pierwszej pomocy przedmedycznej, usług opiekuńczo-pielęgnacyjnych, organizacji ochrony zdrowia dla pracowników pomocy społecznej wspierających osoby bezdomne.

2.5.2. Realizacja spotkań, seminariów, wizyt studyjnych, szkoleń, kursów w zakresie możliwości i uprawnień pomocy społecznej dla pracowników i wolontariuszy ochrony zdrowia podejmujących interwencje medyczne i świadczących usługi zdrowotne osobom bezdomnym.

2.6. Wdrożenie i usprawnienie systemu informacji o formach i miejscach pomocy osobom bezdomnym

2.6.1. Opracowanie i wdrożenie standardów informacji o miejscach i formach pomocy osobom bezdomnym, m.in. informacja w mediach, instytucjach publicznych, stronach internetowych, infolinie na szczeblach ogólnopolskim, regionalnym, lokalnym.

2.6.2. Upowszechnienie i rozwój infolinii o wsparciu osób bezdomnych, w tym profesjonalizacja obsługujących je pracowników i wolontariuszy przez kompleksowe systemy wsparcia.

2.6.3. Włączenie do systemu dystrybucji informacji o usługach dla osób bezdomnych zarządców przestrzeni publicznej.

2.6.4. Prowadzenie kampanii edukacyjnych i informacyjnych dotyczących problematyki bezdomności, w tym wykorzystanie nowoczesnych technologii komunikacyjnych.

Harmonogram, źródła finansowania i podmioty odpowiedzialne za koordynację Priorytetu 2

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TERMIN REALIZACJI ZADAŃ	2.1.						
	2.1.1						
	2.1.2						
	2.1.3						
	2.1.4						
	2.1.5						
	2.1.6						
	2.1.7						
	2.2						
	2.2.1						
	2.2.2						
	2.2.3						
	2.2.4						
	2.2.5						
	2.2.6						
	2.2.7						
	2.2.8						
	2.3						
	2.3.1						
	2.3.2						
	2.3.3						
	2.3.4						
	2.4						
	2.4.1						
	2.4.2						
	2.4.3						
2.4.4							
2.4.5							
2.4.6							
2.5							
2.5.1							
2.5.2							
2.6							
2.6.1							
2.6.2							
2.6.3							
2.6.4							
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	■ budżet ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego ■ budżet ministra właściwego ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa ■ Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat (BGK) ■ budżet ministra właściwego ds. zdrowia ■ Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności ■ Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu” ■ Krajowy Program Operacyjny EFS 2014–2020 ■ Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9, Priorytety 9.2 oraz 9.7 ■ budżety samorządów terytorialnych						
KOORDYNACJA	■ minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego, przy współpracy z wymienionymi poniżej ministrami (całość 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, 2.6): ■ ministrem właściwym ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa ■ ministrem właściwym ds. zdrowia (w szczególności pkt 2.1.6, 2.5.1) ■ ministrem właściwym spraw wewnętrznych ■ ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego ■ Jednostki samorządu terytorialnego ■ mass media						

Rezultaty Priorytetu 2:

- do roku 2016 70% członków społeczności lokalnej będzie wiedziało, kogo powiadomić o potrzebie pomocy osobie bezdomnej;
- do roku 2017 nastąpi radykalne (50% w stosunku do 2013 roku) zmniejszenie liczby osób przebywających/mieszkających na ulicy/w miejscach niemieszkalnych/w przestrzeni publicznej;
- do roku 2017 nastąpi spadek o 20% liczby osób bezdomnych umierających z powodu wyziębienia lub przegrzania organizmu;
- do roku 2016 w każdej gminie powyżej 50 tys. mieszkańców będą działać zgodnie ze standardem niskoprogowe placówki (ogrzewalnie, noclegownie) dla osób bezdomnych;
- do roku 2016 każda gmina będzie mieć corocznie aktualizowaną mapę miejsc niemieszkalnych (minimum raz do roku – docelowo co miesiąc);
- do roku 2017 każde miasto na prawach powiatu zatrudni streetworkerów pracujących, zgodnie ze standardem GSWB, z osobami bezdomnymi w miejscach niemieszkalnych (dwóch na każde 50 tys. mieszkańców);
- do 2017 roku zwiększy się o 60% w stosunku do 2013 roku liczby osób bezdomnych objętych ubezpieczeniem zdrowotnym lub posiadających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej;
- do 2016 roku samorząd lokalny oraz publiczne i niepubliczne podmioty pomocowe i aktywizujące będą mieć aktualną wiedzę nt. potrzeb i skali zjawiska bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego na swoim terenie;
- do 2016 roku na poziomie każdej gminy powyżej 50 tys. mieszkańców istnieje kompleksowy, partnerski system wsparcia osób bezdomnych i interwencji;
- do 2017 roku na terenie wszystkich gmin na prawach powiatu i 50% pozostałych gmin będą dostępne certyfikowane usługi dla osób bezdomnych oraz wdrożony zostanie Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności;
- do roku 2017 nastąpi zmiana nastawienia obywateli do osób bezdomnych (70% obywateli będzie akceptować działania na rzecz bezdomnych);
- od 2017 roku będą przekazywane między samorządami, jednostkami organizacyjnymi i organizacjami zajmującymi się osobami bezdomnymi informacje o osobach bezdomnych;
- w każdej gminie powyżej 50 tys. mieszkańców będą działać kompleksowe punkty wsparcia doraźnego.

Wskaźniki Priorytetu 2

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Źródło danych:
Odsetek gmin posiadających aktualną mapę bezdomności	100% gmin	Ocena zasobów
Liczba streetworkerów w gminach powyżej 50 tys. mieszkańców	2 streetworkerów na 50 tys. mieszkańców	Ocena zasobów
Odsetek gmin, w których pracują streetworkerzy	100% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców	Ocena zasobów
Odsetek gmin posiadających usługi niskoprogowego zakwaterowania dla osób bezdomnych	100% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców	Ocena zasobów
Odsetek gmin posiadających usługi doraźnego wsparcia	100% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców	Ocena zasobów
Odsetek osób potrafiących pokierować osoby bezdomne do miejsc pomocy	70%	Omnibus na poziomie Polski
Dynamika osób bezdomnych, które poniosły śmierć w wyniku wychłodzenia lub przegrzania (latem)	Spadek o 20% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych krócej niż rok		Ocena zasobów
Odsetek gmin do 50 tys. mieszkańców mających minimum jedną ogrzewalnię dla bezdomnych	20%	Ocena zasobów
Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach ochrony zdrowia		Szpitala, ZOL, ZPO i inne
Liczba osób bezdomnych przebywających/mieszkających na ulicy/w miejscach niemieszkalnych/w przestrzeni publicznej	Spadek o 50% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów
Dynamika liczby przestępstw popełnionych wobec osób bezdomnych zgłoszona/deklarowana	Spadek o 20 procent w stosunku do roku 2013	Dane policji, dane panelowe
Odsetek jednostek samorządu terytorialnego posiadających na stronie www wyczerpującą informację o pomocy osobom bezdomnym	100%	Ocena zasobów
Odsetek osób, które stały się bezdomne w danym roku		Ocena zasobów, MPIPS
Odsetek osób bezdomnych, które wyszły z bezdomności w miejscu jej powstania	20%	Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych mających ubezpieczenie zdrowotne	60%	Ocena zasobów
Odsetek podmiotów publicznych i niepublicznych zajmujących się osobami bezdomnymi, które wymieniają się informacjami	100%	Ocena zasobów

PRIORYTET 3
WZMOCNIENIE I ROZWÓJ
SYSTEMU INTEGRACJI
SPOŁECZNEJ OSÓB
BEZDOMNYCH I WYKLUCZONYCH
MIESZKANIOWO

PRIORYTET 3

Wzmocnienie i rozwój
systemu integracji społecznej
osób bezdomnych
i wykluczonych mieszkaniowo

Misja – „Aby integracja była możliwa dla wszystkich
osób bezdomnych”³

3.1. Reforma przepisów prawa

- 3.1.1 Wprowadzenie ustawowo definicji mieszkań wspieranych ukierunkowanych na wzmocnienie procesu odzyskiwania samodzielności życiowej m.in. osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.
- 3.1.2 Przygotowanie i wdrożenie mechanizmów finansowych wspierających tworzenie, a także dostosowanie do standardów mieszkań wspieranych oraz placówek dla osób bezdomnych.
- 3.1.3 Przygotowanie i wprowadzenie zmian ustawowych oraz rozporządzenia dotyczącego Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności

3.2. Rozwój różnorodnych form mieszkalnictwa dla osób doświadczających problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego (mieszkania społeczne, w tym komunalne, socjalne, mieszkania wspierane, w tym mieszkania chronione, programy wspólnotowego budowania mieszkań) w kontekście deinstytucjonalizacji i realizacji usług w środowisku

- 3.2.1 Wdrożenie usług w zakresie mieszkań wspieranych zgodnie ze standardami określonymi dla mieszkalnictwa i pomocy doraźnej w modelu Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności.
- 3.2.2 Rozwój programów i działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację, czyli zmniejszanie skali wsparcia realizowanego w placówkach dla osób bezdomnych na

rzecz wsparcia w środowisku, w tym w mieszkaniach wspieranych, oraz rozwój asystenta osoby bezdomnej.

- 3.2.3 Realizacja pilotażowego projektu testującego innowację społeczną w postaci metody „najpierw mieszkanie”³⁶ Na podstawie wyników wdrożenia projektu upowszechnienie tej metody w całej Polsce.

3.3. Rozwój i wzmocnienie integracyjnej i aktywizacyjnej roli placówek gwarantujących zakwaterowanie i wsparcie osobom bezdomnym (schroniska, schroniska profilowane, mieszkania wspierane zespolone)

- 3.3.1 Realizacja usług zatrudnienia i edukacji m.in. trening umiejętności społecznych i zawodowych oraz praktykowanie tych umiejętności w działalności placówek – np. organizacja wydarzeń integracyjnych we współpracy ze środowiskiem lokalnym, organizacja wolontariatu na rzecz środowiska lokalnego wśród bezdomnych, organizowanie uczestnictwa społeczności osób bezdomnych w życiu kulturalnym, edukacyjnym i sportowym.
- 3.3.2 Wdrożenie usług w zakresie schronisk, schronisk profilowanych zgodnie ze standardami określonymi dla mieszkalnictwa i pomocy doraźnej w modelu Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności.
- 3.3.3 Rozwój i upowszechnienie pracy socjalnej realizowanej w placówkach dla osób bezdomnych.
- 3.3.4 Profilowanie schronisk zgodnie z potrzebami osób bezdomnych starszych i niepełnosprawnych, w tym zwiększenie dostępności do specjalistycznych usług w zakresie opieki i wsparcia dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych w schroniskach dla osób bezdomnych.
- 3.3.5 Wdrożenie systemu wymiany informacji między gminami i organizacjami o osobach bezdomnych przebywających w poszczególnych placówkach.
- 3.3.6 Tworzenie oferty usług skierowanych do osób bezdomnych (chorych, starszych, niepełnosprawnych) przebywających w różnych formach schronienia (mieszkania, placówki itp.) poprzez organizację usług środowiskowych, opiekuńczych, specjalistycznych realizowanych w różnych formach przebywania osób bezdomnych
- 3.3.7 Rozwój na podstawie przedsiębiorczości społecznej wspólnot zapewniających mieszkanie oraz pracę dla osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.

3.4. Zwiększenie dostępności oferty Domów Pomocy Społecznej i innych placówek wsparcia i opieki dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorych osób bezdomnych

- 3.4.1 Dostosowanie oferty Domów Pomocy Społecznej i innych ośrodków wsparcia i opieki dla starszych, niepełnosprawnych i chorych osób bezdomnych poprzez organizację specjalistycznych oddziaływań w formie przygotowania na zmianę związaną z przejściem do placówki, terapii zajęciowej, terapii uzależnień itd., przed skierowaniem do DPS lub innych placówek wsparcia oraz organizacja zajęć adaptacyjnych po przejściu do DPS.
- 3.4.2 Zwiększenie dostępności Zakładów Opiekuńczo-Leczniczych i Zakładów Pielęgnacyjno-Opiekuńczych dla osób bezdomnych.

3.5. Poprawa dostępu, podniesienie jakości i rozwój usług w zakresie zdrowia dla osób bezdomnych

- 3.5.1 Zapewnienie specjalistycznej kadry lub zewnętrznych usługodawców do realizacji usług specjalistycznych w profilowanych schroniskach dla osób bezdomnych i innych placówkach czy mieszkaniach wspieranych dla osób bezdomnych.
- 3.5.2 Upowszechnienie możliwości korzystania z usług specjalistycznych organizowanych przez system pomocy społecznej i system ochrony zdrowia, w tym także realizowanych bezpośrednio w placówkach dla osób bezdomnych.
- 3.5.3 Ułatwienie i upowszechnienie dostępu do opieki paliatywnej (hospicyjnej), domowej opieki pielęgniarstwa i innych usług opieki zdrowotnej w placówkach świadczących usługi osobom bezdomnym.
- 3.5.4 Wzmocnienie i upowszechnienie działań w zakresie edukacji zdrowotnej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.
- 3.5.5 Podniesienie poziomu ochrony zdrowia psychicznego oraz wiedzy i umiejętności dotyczących postępowania w sytuacji kryzysów psychicznych osób bezdomnych.
- 3.5.6 Wzmocnienie usług terapii i profilaktyki uzależnień dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.

3.6. Rozwój i wzmocnienie pracy socjalnej z osobami bezdomnymi

- 3.6.1 Rozdzielenie pracy socjalnej od czynności administracyjnych w zakresie wspierania osób bezdomnych.
- 3.6.2 Upowszechnienie i wzmocnienie pracy socjalnej realizowanej w placówkach i mieszkaniach wspieranych dla osób bezdomnych.
- 3.6.3 Wzmocnienie i uregulowanie współpracy różnych specjalistów z pracownikami socjalnymi w zakresie diagnozowania, przygotowywania i wdrażania planu pomocy osobom bezdomnym.
- 3.6.4 Wdrożenie i upowszechnienie zgodnego ze standardem pracy socjalnej indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności.

3.7. Realizacja i organizacja usług w zakresie zatrudnienia i edukacji osób bezdomnych

- 3.7.1 Realizacja i organizacja usług w zakresie aktywizacji społecznej dla osób bezdomnych.
- 3.7.2 Realizacja i organizacja usług edukacji dla osób bezdomnych.
- 3.7.3 Realizacja i organizacja usług w zakresie aktywizacji zawodowej.
- 3.7.4 Realizacja i organizacja usług wspierania zatrudnienia osób bezdomnych.
- 3.7.5 Wdrożenie i upowszechnienie standardów zatrudnienia i edukacji osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w ramach modelu Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności.
- 3.7.6 Promowanie i wykorzystanie przedsiębiorstw społecznych w tworzeniu miejsc przez osoby bezdomne oraz miejsc pracy dla osób bezdomnych.

3.8. Włączenie społeczności lokalnych w działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych (programy wolontariatu i wolontariatu pracowniczego, staże i praktyki u przedsiębiorców dla osób bezdomnych, włączanie się we wspólne aktywności przygotowywane przez społeczność lokalną)

- 3.8.1 Realizacja i organizacja usług wolontariatu pracowniczego oraz osób w wieku emerytalnym na rzecz osób bezdomnych.
- 3.8.2 Realizacja i organizacja staży i praktyk u przedsiębiorców dla podopiecznych placówek dla osób bezdomnych.
- 3.8.3 Realizacja i organizacja usług wolontariatu podopiecznych placówek dla osób bezdomnych na rzecz społeczności lokalnych.
- 3.8.4 Włączanie podopiecznych placówek dla osób bezdomnych w aktywności lokalnych wspólnot.

3.9. Rozwój, wzmocnienie i poprawa instrumentów pomocy społecznej ukierunkowanych na integrację osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo

- 3.9.1 Wprowadzenie nowego zawodu w pomocy społecznej: asystenta oraz specjalizacji w zakresie: asystent osoby bezdomnej i zagrożonej bezdomnością.
- 3.9.2 Wdrożenie pakietu zmian ustawowych dotyczących zatrudnienia socjalnego w celu poprawienia efektywności pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem, w tym osobami bezdomnymi.

3.10. Wzmocnienie i poprawa instrumentów zatrudnienia i rynku pracy skierowanych do osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo, w tym usług aktywizacji społecznej, zawodowej, wspierania zatrudnienia

- 3.10.1 Wprowadzenie nowego zawodu: trener pracy oraz specjalizacji w zakresie: trener pracy osoby bezdomnej i zagrożonej bezdomnością.
- 3.10.2 Wprowadzenie nowej formy zatrudnienia osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tzw. „wspierane miejsce pracy osoby bezdomnej”.
- 3.10.3 Wdrożenie zmian organizacji prac społecznie użytecznych w odniesieniu do osób bezdomnych.
- 3.10.4 Wprowadzenie do ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zmian w trybie inicjowania i organizowania programów specjalnych oraz nowego instrumentu rynku pracy – programy specjalne dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.

3.11. Poprawa i upowszechnienie instrumentów edukacyjnych dla osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo

- 3.11.1 Prowadzenie różnych form kształcenia ustawicznego dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, w szczególności przez centra integracji społecznej.
- 3.11.2 Poszerzenie ustawowej listy podmiotów prowadzących kursy zawodowe.

3.12 Rozwój i wzmocnienie działań w zakresie zarządzania zadłużeniem, w tym możliwości odpracowywania i redukowania zadłużenia

- 3.12.1 Rozszerzenie i zmiany dotyczące procedur upadłości konsumenckiej w kontekście problemów zadłużenia osób bezdomnych.
- 3.12.2 Realizacja i organizacja usług doradców finansowych dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.

Harmonogram, źródła finansowania i podmioty odpowiedzialne za koordynację Priorytetu 3

TERMIN REALIZACJI ZADAŃ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TERMIN REALIZACJI ZADAŃ							
3.1							
3.1.1							
3.1.2							
3.1.3							
3.2							
3.2.1							
3.2.2							
3.2.3							
3.3							
3.3.1							
3.3.2							
3.3.3							
3.3.4							
3.3.5							
3.3.6							
3.3.7							
3.4							
3.4.1							
3.4.2							
3.5							
3.5.1							
3.5.2							
3.5.3							
3.5.4							
3.5.5							
3.5.6							
3.6							
3.6.1							
3.6.2							
3.6.3							
3.6.4							
3.7							
3.7.1							
3.7.2							
3.7.3							
3.7.4							
3.7.5							
3.7.6							
3.8							
3.8.1							
3.8.2							
3.8.3							
3.8.4							
3.9							
3.9.1							
3.9.2							
3.10							
3.10.1							
3.10.2							
3.10.3							
3.10.4							
3.11							
3.11.1							
3.11.2							
3.12							
3.12.1							
3.12.2							

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	■ budżet ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego ■ budżet ministra właściwego ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa ■ Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopląt (BGK) ■ budżet ministra właściwego ds. zdrowia ■ Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności ■ Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu” ■ Krajowy Program Operacyjny EFS 2014–2020 ■ Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9, Priorytety 9.2 oraz 9.7 ■ budżety samorządów terytorialnych
KOORDYNACJA	■ Całość Priorytetu 3 koordynuje, poza pkt 3.1.1, 3.2.1, 3.2.3 i 3.3.4, minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego, przy współpracy z wymienionymi poniżej ministrami: ■ ministrem właściwym ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa (pkt 3.1.1, 3.2.1, 3.2.3) ■ ministrem właściwym ds. zdrowia (pkt 3.3.4) ■ ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego ■ Ministrem Sprawiedliwości ■ Jednostki samorządu terytorialnego

Rezultaty Priorytetu 3:

- do 2017 roku nastąpi zmniejszenie o x % w stosunku do roku 2013 liczby osób bezdomnych przebywających w placówkach dla osób bezdomnych;
- do 2017 roku zwiększenie o 30% w stosunku do roku 2013 liczby osób wychodzących z bezdomności i/lub uzyskujących samodzielność życiową;
- do 2020 skrócenie o 50% w stosunku do 2013 roku średniego okresu pozostawania osobą bezdomną;
- podniesienie do roku 2020 o 30% w stosunku do roku 2013 aktywności zawodowej i poziomu zatrudnienia osób bezdomnych;
- do roku 2020 zwiększenie o x % liczby mieszkań wspieranych;
- wzrost do roku 2020 o x % liczby osób korzystających z mieszkań wspieranych;
- w 2020 roku 50% bezdomnych będzie uczestniczyć w programach aktywizacji społecznej i zawodowej dla osób bezdomnych;
- w roku 2020 nastąpi o 30% w stosunku do 2013 zwiększenie liczby osób podnoszących swoje kompetencje i kwalifikacje;
- nastąpi zmniejszenie liczby osób bezdomnych przebywających w placówkach, a zwiększenie liczby osób bezdomnych przebywających w środowisku;
- wzrost o x % liczby realizowanych planów redukcji lub umarzenia zadłużenia osób bezdomnych;
- w roku 2020 70% osób bezdomnych będzie objętych pracą socjalną;
- w roku 2020 każdy bezdomny będzie mógł skorzystać ze wsparcia asystenta oraz trenera pracy;
- w roku 2020 20% bezdomnych skorzysta ze wsparcia asystenta oraz trenera pracy;
- w 2020 roku 100% placówek dla osób bezdomnych będzie działać zgodnie ze standardem GSWB;
- wzrost liczby o 20% do roku 2020 osób bezdomnych uzyskujących miejsce w Domu Pomocy Społecznej, Zakładzie Opiekuńczo-Lecznym i Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym;
- w 2020 roku każdy bezdomny – osoba starsza, chora lub niepełnosprawny będzie mieć możliwość skorzystania ze schroniska profilowanego adekwatnego do jego stanu zdrowia;
- w roku 2016 w każdej gminie powyżej 50 tys. mieszkańców będzie działał partnerski, kompleksowy i efektywny system wychodzenia z bezdomności w integracji społecznej osób bezdomnych;
- w roku 2018 świadczone usługi będą profilowane w zależności od potrzeb i sytuacji osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo;
- w roku 2020 100% ośrodków gwarantujących zakwaterowanie osobom bezdomnym będzie świadczyć usługi aktywizacyjne i praktycznego treningu umiejętności społecznych osadzonego w życiu społeczności lokalnej;
- do roku 2017 10% osób bezdomnych będzie realizować plany indywidualne wychodzenia z bezdomności;
- do roku 2020 40% osób bezdomnych będzie realizować plany indywidualne wychodzenia z bezdomności;
- do 2016 roku zostaną ustawowo uregulowane indywidualne programy wychodzenia z bezdomności;
- do 2016 zostanie zrealizowany pilotażowy projekt „Najpierw mieszkanie”;
- do 2016 roku miasta na prawach powiatu wypracują założenia deinstytucjonalizacji pomocy osobom bezdomnym;
- do 2018 roku nastąpi wdrożenie metody „Najpierw mieszkanie” w 40% samorządów na prawach powiatu na podstawie wyników projektu pilotażowego;
- do 2016 roku na terenie wszystkich gmin na prawach powiatu i 50% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców będą dostępne certyfikowane usługi dla osób bezdomnych oraz zostanie wdrożony Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności;
- nastąpi zmniejszenie o 50% do roku 2017 liczby osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych i/lub publicznych.

Wskaźniki Priorytetu 3

NAZWA WSKAŹNIKA	WARTOŚĆ DOCELOWA	ŹRÓDŁO DANYCH
Odsetek osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności	40%	Ocena zasobów
Liczba osób, które trwale wyszły z bezdomności w wyniku objęcia ich indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności		Ocena zasobów
Liczba gmin powyżej 50 tys. mieszkańców, które zakontraktowały kompleksowy Program wychodzenia z bezdomności	100%	Ocena zasobów
Odsetek gmin mających mieszkania chronione lub wspierane	70%	Ocena zasobów
Średni czas pozostawania osoby bezdomnej w schronisku	- 30% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów
Średni czas pozostawania w mieszkaniu wspieranym		Ocena zasobów
Liczba osób bezdomnych objętych wsparciem CIS		Ocena zasobów
Liczba osób bezdomnych objętych wsparciem CIS, które w wyniku tego wsparcia uzyskały pracę		Ocena zasobów
Liczba uczestników programu „Najpierw mieszkanie”	Wartość zostanie oszacowana na podstawie projektu pilotażowego	Ocena zasobów
Średni czas pozostawania bezdomnym	Skrócenie o 50% w stosunku do roku 2013	Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych przebywających w placówkach gwarantujących zakwaterowanie uczestniczącym w treningu społecznym	50%	
Dynamika/liczba osób, które opuściły mieszkania komunalne i społeczne w wyniku trwałej poprawy sytuacji finansowej	Wartość docelowa oszacowana przez KOBiWM	Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych uczestniczących w program aktywnej integracji	50% bezdomnych	Ocena zasobów
Odsetek osób długotrwale bezdomnych		Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych krócej niż rok		Ocena zasobów
Odsetek schronisk dla bezdomnych mających ofertę dostosowaną do różnych grup osób bezdomnych	70%	Ocena zasobów
Liczba osób bezdomnych zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych	2 tys.	Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych objętych pracą socjalną	70%	Ocena zasobów
Odsetek placówek działających zgodnie ze standardem GSWB	100%	Ocena zasobów
Odsetek ośrodków, w których są dostępne usługi aktywizacyjne i trening umiejętności społecznych	100%	Ocena zasobów
Liczba osób bezdomnych, które ukończyły kursy i szkolenia zawodowe		Ocena zasobów
Odsetek osób bezdomnych uczestniczących w lokalnych działaniach aktywizacyjnych	30%	
Odsetek gmin na prawach powiatu, w których realizowany jest program „Najpierw mieszkanie”	40%	Ocena zasobów
Dynamika osób bezdomnych podejmujących aktywność zawodową	Zwiększenie o 30% w stosunku do 2013 roku	Ocena zasobów
Odsetek gmin na prawach powiatu mających wypracowane założenia deinstytucjonalizacji pomocy osobom bezdomnym	100%	

PRIORYTET 4
ROZWÓJ DIAGNOZOWANIA
I MIERZENIA ZJAWISKA
BEZDOMNOŚCI
I WYKLUCZENIA
MIESZKANIOWEGO

PRIORYTET 4

Rozwój diagnozowania i mierzenia zjawiska bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego

Misja – „Aby rozwiązania polityki społecznej oparte były na rzetelnej wiedzy”

4.1. Rozwój i upowszechnienie badań typu *point in time* określających skalę oraz charakter socjodemograficzny zjawiska bezdomności w określonym wycinku czasowym

- 4.1.1. Realizacja przez gminy w cyklu 2-letnim ogólnopolskich badań populacji osób bezdomnych, koordynowanych przez MPiPS, przy współpracy z Urzędem Wojewody i ROPS.
- 4.1.2. Wspieranie realizacji przez gminy, przy współpracy z ROPS, cyklicznych, porównywalnych regionalnych i lokalnych badań socjodemograficznych populacji osób bezdomnych.
- 4.1.3. Wzmocnienie koordynacji oraz podnoszenie umiejętności i kwalifikacji osób zaangażowanych w proces badawczy.
- 4.1.4. Wypracowanie, przetestowanie i wdrożenie badań w zakresie opinii osób bezdomnych o usługach.

4.2. Rozwój statystyki, baz danych i rejestrów osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, agregujących dane w szerszej perspektywie czasowej

- 4.2.1. Analiza możliwości agregowania i rozszerzenia danych z systemu informatycznego POMOST na potrzeby diagnozowania i mierzenia zjawiska bezdomności.
- 4.2.2. Tworzenie zintegrowanego systemu informatycznego (POMOST) do uspołniania i integrowania pomocy osobom bezdomnym pomiędzy wieloma podmiotami polityki społecznej.

- 4.2.3. Realizacja pilotażowego ogólnopolskiego projektu stworzenia i wdrożenia rejestru osób bezdomnych korzystających ze wsparcia instytucji publicznych i organizacji pozarządowych.
- 4.2.4. Włączenie tematyki osób bezdomnych, mieszkalnictwa społecznego, a także systemu wsparcia dla osób bezdomnych do oceny zasobów pomocy społecznej.
- 4.2.5. Rozbudowanie corocznej analizy oceny zasobów w kierunku faktycznej diagnozy prowadzenia polityki społecznej na każdym poziomie samorządu.
- 4.2.6. Szkolenia z zakresu prowadzenia badań, metod analitycznych, upowszechniania wyników, operacjonalizacji wyników dla osób zajmujących się wykonywaniem analiz i interpretacji oceny zasobów pomocy społecznej na poziomach gmin i powiatów oraz ROPS.

4.3. Realizacja badań w zakresie charakteru bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego

- 4.3.1. Realizacja badań nad kosztami ekonomicznymi i społecznymi zjawiska bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego oraz skuteczności i efektywności systemu wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.
- 4.3.2. Wdrożenie badań identyfikujących zagrożenia związane z bezdomnością oraz projektujących obraz zjawiska bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w przyszłości.
- 4.3.3. Realizacja ogólnopolskiego badania dotyczącego problematyki mieszkalnictwa, wykluczenia mieszkaniowego i zagrożenia bezdomnością realizowanego w gminach w Polsce. Ukazującego kwestie stanu i skali budownictwa mieszkań komunalnych, socjalnych, pomieszczeń tymczasowych, mieszkań wspieranych (chronionych, treningowych, wspomaganych, kontraktowych), kwestii finansowania zadań w zakresie mieszkalnictwa, mieszkalnictwa na wynajem, skali zadłużeń i eksmisji.
- 4.3.4. Stworzenie wzorca (modelu naukowego) przewidywania zapotrzebowania na mieszkania społeczne na podstawie takich czynników jak: liczba urodzin, migracje wewnętrzne i zewnętrzne, wzrost gospodarczy i rozwarstwienie dochodowe itp. oraz określenie odpowiedzialności za ten cel na poziomie instytucjonalnym.
- 4.3.5. Przeprowadzenie badań społeczności zamieszkującej społeczny/publiczny zasób mieszkaniowy pod kątem sytuacji życiowej/dochodowej w celu określenia realnego zapotrzebowania na wsparcie mieszkaniowe i socjalne oraz możliwości dywersyfikacji czynszów na podstawie kryteriów dochodowych (a nie rejonu zamieszkiwania – jak obecnie).
- 4.3.6. Rozwój badań dotyczących oceny skutków prywatyzacji mieszkań komunalnych, a także oceny skutków prowadzonej polityki mieszkaniowej przez gminy.

4.4. Podniesienie jakości statystyki publicznej w zakresie mieszkalnictwa i bezdomności

- 4.4.1. Wprowadzenie problematyki bezdomności w nurt statystyki publicznej i badań realizowanych przez Główny Urząd Statystyczny.
- 4.4.2. Włączenie problematyki wykluczenia mieszkaniowego i jej cykliczne raportowanie w raportach GUS poświęconych gospodarce mieszkaniowej. Dane zawierać będą m.in. skalę problemu przeludnienia, skalę i charakterystykę problemu mieszkań substandardowych według kryteriów ze spisu powszechnego z 2002 i 2011 roku, dane o zadłużeniu mieszkań i skali postępowań eksmisyjnych, realizacji eksmisji i oczekiwaniu na ich wykonanie.
- 4.4.3. Zweryfikowanie i zmodyfikowanie metodologii badań oraz raportowania danych statystycznych o mieszkalnictwie przez GUS.

- 4.4.4. Weryfikacja i dostosowanie metodologii spisu powszechnego w obrębie pozyskiwania danych o mieszkalnictwie, obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz problematyce bezdomności.
- 4.4.5. Wyznaczenie ośrodka GUS specjalizującego się w badaniach dotyczących bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.

4.5. Tworzenie i rozwój ogólnopolskiej platformy badań nad zjawiskiem bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego

- 4.5.1. Utworzenie i funkcjonowanie Krajowego Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego współpracującego z regionalnymi Obserwatoriami Integracji Społecznej przy ROPS.
- 4.5.2. Inicjowanie i wzmacnianie współpracy środowisk naukowych ze wszystkimi interesariuszami systemu wsparcia osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.
- 4.5.3. Promocja realizacji badań, transfer wiedzy i upowszechnianie dorobku badawczego związanego z bezdomnością i mieszkalnictwem.
- 4.5.4. Wypracowanie i prowadzenie badań w zakresie bezdomności imigrantów w Polsce i polskich emigrantów za granicą.
- 4.5.5. Organizacja zagranicznych staży dla pracowników i współpracowników KOBiWM.
- 4.5.6. Włączenie się do zagranicznych sieci wymiany informacji i doświadczeń w zakresie problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.

4.6. Realizacja i organizacja kompleksowych diagnoz lokalnych w zakresie problemu bezdomności i zagrożenia bezdomnością, a także systemu wsparcia

- 4.6.1. Realizacja w każdej gminie diagnozy lokalnej – wszechstronnej diagnozy problemu bezdomności i zagrożenia bezdomnością składającej się z analizy *desk research*, socjodemograficznego badania populacji osób bezdomnych, wywiadów indywidualnych i grupowych z kluczowymi interesariuszami i badania opinii osób bezdomnych, co 3–5 lat w każdej gminie.
- 4.6.2. Wypracowanie metodologii i realizacja badań opinii osób bezdomnych na temat oceny istniejącego systemu wsparcia na poziomie lokalnym.
- 4.6.3. Wprowadzenie ustawowego obowiązku realizacji kompleksowej diagnozy lokalnej we wszystkich gminach w Polsce.

Harmonogram, źródła finansowania i podmiotu odpowiedzialne za koordynację Priorytetu 4

TERMIN REALIZACJI ZADAŃ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TERMIN REALIZACJI ZADAŃ							
4.1							
4.1.1							
4.1.2							
4.1.3							
4.2							
4.2.1							
4.2.2							
4.2.3							
4.2.4							
4.2.5							
4.2.6							
4.3							
4.3.1							
4.3.2							
4.3.3							
4.3.4							
4.3.5							
4.3.6							
4.4							
4.4.1							
4.4.2							
4.4.3							
4.4.4							
4.4.5							
4.5							
4.5.1							
4.5.2							
4.5.3							
4.5.4							
4.5.5							
4.5.6							
4.6							
4.6.1							
4.6.2							
4.6.3							
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	■ budżet ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego ■ budżet ministra właściwego ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa ■ Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności ■ Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu” ■ Krajowy Program Operacyjny EFS 2014–2020 ■ Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9, Priorytety 9.2 oraz 9.7 ■ budżety samorządów terytorialnych ■ budżety GUS i NCIBIR						
KOORDYNACJA	■ Całość Priorytetu 4 koordynuje, poza pkt 4.1.1, 4.3, 4.1.1, 4.4, minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego, przy współpracy z wymienionymi poniżej ministrami: ■ ministrem właściwym ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa ■ ministrem właściwym ds. administracji publicznej (4.1.1) ■ ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego ■ ministrem właściwym ds. spraw zagranicznych ■ ministrem właściwym ds. nauki oraz NCIBIR (4.3) ■ Główny Urząd Statystyczny (4.1.1, 4.4) ■ Jednostki samorządu terytorialnego ■ mass media						

Rezultaty Priorytetu 4:

- w 2014 roku zostanie zorganizowany i działa KOBiWM oraz będzie aktywna platforma wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie bezdomności i wykluczenia społecznego;
- w 2014 KOBiWM uruchomi i wprowadzi repozytorium badań, analiz, opracowań nt. bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- w 2016 roku będzie dostępna ramach działania KOBiWM, MPIPS i GUS aktualna i całościowa wiedza dotycząca problemu bezdomności i mieszkalnictwa w Polsce;
- w 2014 roku KOBiWM wspólnie z GUS i innymi podmiotami wypracuje i wdroży plan badań, analiz i ekspertyz oraz modeli dotyczący problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- w 2014 roku KOBiWM wspólnie z GUS wypracują i wdrożą zmodyfikowane metodologie prowadzenia badań publicznych i gromadzenia danych nt. wykluczenia mieszkaniowego i bezdomności;
- w 2014 roku zostanie wyznaczony wyspecjalizowany ośrodek GUS zajmujący się problem bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- w 2015 roku będzie działał aktualizowany i dostępny dla podmiotów publicznych i niepublicznych rejestr osób bezdomnych i świadczonych im usług;
- w 2015 roku publiczne i niepubliczne podmioty będą wymieniać się informacjami nt. osób bezdomnych objętych przez nich wsparciem;
- od 2014 KOBiWM będzie animować regionalne, sektorowe i regionalne sieci wymiany informacji i doświadczeń z zakresu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- do 2015 wdrożona zostanie rozbudowana, umocowana ustawowo, coroczna analiza oceny zasobów w kierunku faktycznej oceny prowadzenia polityki społecznej na każdym poziomie samorządu;
- do 2014 roku pracownicy OIS oraz osoby odpowiedzialne za wykonywanie w gminach i powiatach „Oceny zasobów” nabeżdżą wiedzę i umiejętności z zakresu badań dotyczących bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- od 2015 roku ocena sytuacji mieszkalnictwa, zagrożenia bezdomnością i sytuacji osób bezdomnych będzie elementem dorocznej „Oceny zasobów” na poziomach gmin, powiatów i regionów zgodnej z GSWB;
- do 2015 roku wdrożony zostanie system oceny jakości świadczonych dla osób bezdomnych usług przez ich odbiorców;
- od 2015 roku co 2 lata będą realizowane badania populacji osób bezdomnych w całym kraju;
- od roku 2015 na terenie wszystkich gmin na prawach powiatu i 50% pozostałych gmin dostępne będą certyfikowane usługi dla osób bezdomnych oraz wdrożony zostanie Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności;
- do roku 2015 na minimum jednej uczelni będzie działać jednostka dydaktyczna, której głównym przedmiotem prac jest problematyka bezdomności oraz problematyka wykluczenia mieszkaniowego;
- nastąpi wzrost liczby diagnoz lokalnych w zakresie bezdomności i systemu pomocy – samorząd lokalny oraz publiczne i niepubliczne podmioty pomocowe i aktywizujące będą mieć aktualną wiedzę nt. potrzeb i skali zjawiska bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego na swoim terenie;
- KOBiWM jest członkiem zagranicznych sieci pracujących na rzecz osób bezdomnych i wykluczenia mieszkaniowego;
- pracownicy KOBiWM aktywnie uczestniczą w pracach zagranicznych sieci pracujących na rzecz osób bezdomnych i wykluczenia mieszkaniowego;
- do roku 2017 każda gmina będąca siedzibą powiatu oraz pozostałe gminy powyżej 50 tys. mieszkańców będą mieć wyznaczoną wyspecjalizowaną komórkę ds. osób bezdomnych;
- do 2017 na terenie wszystkich gmin na prawach powiatu i 50% pozostałych gmin będą dostępne certyfikowane usługi dla osób bezdomnych oraz zostanie wdrożony Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności.

Wskaźniki Priorytetu 4

NAZWA WSKAŹNIKA	WARTOŚĆ DOCELOWA	ŹRÓDŁO DANYCH
Liczba kompleksowych ogólnopolskich badań osób bezdomnych	4	Ocena zasobów
Liczba funkcjonujących KOBiWM	1	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba wydawnictw KOBiWM	3 rocznie, w tym 1 stały periodyk	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba wydawnictw GUS dotyczących problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego	Oszacowana zostanie pomiędzy GUS i KOBiWM	Sprawozdanie z działania GUS
Liczba spotkań sieci	2 rocznie	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba partnerów zrzeszonych w sieci	20 (16 OIS, GUS, MPIPS, KOBiWM, Forum itd.)	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba rejestrów	1	Sprawozdanie z działania KOBiWM, MPIPS
Odsetek bezdomnych objętych rejestrem	80%	
Liczba modeli obrazujących koszty zaniechania programów zapobiegających bezdomności i wykluczeniu społeczności	2	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba rozpraw doktorskich dotyczących problematyki bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego	6	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba działających sieci współpracy	5	Sprawozdanie z działania KOBiWM
Liczba partnerstw lokalnych (minimum 10 partnerów społecznych i publicznych)	300	Sprawozdanie z działania KOBiWM i Ocena zasobów
Procent osób bezdomnych pozytywnie oceniających oferowane wsparcie	70%	KOBiWM
Procent powiatów, w których oceniono pozytywnie oferowane wsparcie	60%	KOBiWM
Odsetek jst, których pracownicy przeszli szkolenie podnoszące kwalifikacje z zakresu wykonywania Oceny zasobów	100	KOBiWM

PRIORYTET 5
PODNIOSZENIE JAKOŚCI
TWORZENIA I WDRAŻANIA, POPRAWA
KOORDYNACJI I ZARZĄDZANIA
POLITYKĄ SPOŁECZNĄ ORAZ WZROST
ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ
W ZAKRESIE BEZDOMNOŚCI
I WYKLUCZENIA MIESZKANIOWEGO

PRIORYTET 5

Podnoszenie jakości tworzenia i wdrażania, poprawa koordynacji i zarządzania polityką społeczną oraz wzrost świadomości społecznej w zakresie bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego

Misja – „Aby polityka społeczna była wysokiej jakości, partycypacyjna, oparta na partnerstwie, dobrze zarządzana i cieszyła się wsparciem społecznym”

5.1. Rozwiązania legislacyjne – reforma przepisów prawnych

- 5.1.1 Przygotowanie założeń i wprowadzenie regulacji w postaci ustawy normującej prowadzenie polityki społecznej na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, w szczególności w kontekście bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego, w tym zmian prawnych i systemowych rekomendowanych do wdrożenia w ramach modelu Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności oraz standardów usług w obszarze: partnerstwo lokalne, praca socjalna, mieszkalnictwo i pomoc doraźna, zdrowie, zatrudnienie i edukacja, streetworking.
- 5.1.2 Wprowadzenie w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie uregulowań związanych z funkcjonowaniem międzysektorowych partnerstw lokalnych, w tym umożliwiających nabywanie osobowości prawnej przez partnerstwa lokalne, a także umocowanie umów partnerskich.
- 5.1.3 Wprowadzenie w ustawie o pomocy społecznej zmian dotyczących tworzenia Gminnych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych z uwzględnieniem obowiązkowej diagnozy oraz działań w zakresie rozwiązywania problemu bezdom-

ności i wykluczenia mieszkaniowego, a także obowiązku tworzenia Gminnych Programów Rozwiązywania Problemu Bezdomności w miastach na prawach powiatu oraz gminach powyżej 50 tys. mieszkańców.

- 5.1.4 Zmiana w ustawie o pomocy społecznej definicji osoby bezdomnej i definicji osoby zagrożonej bezdomnością.
- 5.1.5 Zmiany w ustawie o pomocy społecznej regulacji związanych z właściwością gminy ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały.
- 5.1.6 Wprowadzenie zmian w ustawie o pomocy społecznej dotyczących zakresu i jakości pracy socjalnej z osobami bezdomnymi, w tym uprawnień pracowników socjalnych zatrudnionych przez podmioty spoza samorządu terytorialnego, m.in. organizacje pozarządowe.
- 5.1.7 Uspójnienie i rozszerzenie definicji ustawowych placówek oraz wprowadzenie mieszkań wspieranych, a także przygotowanie i wdrożenie rozporządzenia regulującego standardy realizowane przez placówki i mieszkania wspierane dla osób bezdomnych. Zlikwidowanie Pojęcia „dom dla bezdomnych”.
- 5.1.8 Wprowadzenie zmian do ustawy o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych polegających na umożliwieniu wykorzystywania dofinansowania z Funduszu Dopłat na tworzenie mieszkań, które będą wykorzystywane jako mieszkania wspierane. Zmiany powinny dotyczyć kwestii możliwości dostosowania do standardów noclegowni, schronisk oraz mieszkań wspieranych.
- 5.1.9 Uregulowanie właściwości poszczególnych organów (na poziomach gminy, powiatu, regionu i administracji rządowej) w zakresie spraw związanych z bezdomnością i wykluczeniem mieszkaniowym.
- 5.1.10 Następujące zmiany w obszarze rynku pracy i integracji społecznej:
 - a. Wprowadzenie do systemu pomocy społecznej i systemu publicznych służb zatrudnienia nowej specjalności: asystent osoby bezdomnej i zagrożonej bezdomnością.
 - b. Wprowadzenie do ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy nowego instrumentu rynku pracy – programów specjalnych dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.
 - c. Wprowadzenie nowej formy zatrudnienia osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tzw. „Wspierane miejsce pracy osoby bezdomnej”.
 - d. Zmiana organizacji prac społecznie użytecznych w odniesieniu do osób bezdomnych.

5.2. Wdrożenie rozwiązań strategicznych i programowych

- 5.2.1 Wdrożenie Rządowego Krajowego Programu Rozwiązywania Problemu Bezdomności, w tym wdrożenie funduszu do realizacji zadań zdefiniowanych w KPRPB 2014–2020.
- 5.2.2 Powołanie krajowego stałego zespołu ds. rozwiązywania problemów bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego
- 5.2.3 Wprowadzenie do Wojewódzkich Strategii Polityki Społecznej elementów diagnozy, celów i działań ukierunkowanych na problematykę wykluczenia mieszkaniowego i bezdomności lub wprowadzanie samodzielnych programów w tym zakresie.
- 5.2.4 Realizacja obowiązku opracowania przez samorzady terytorialne zapisów odnoszących się do problemu rozwiązywania bezdomności w strategiach polityki społecznej.
- 5.2.5 Realizacja gminnych programów rozwiązywania problemu bezdomności jako obowiązkowych w miastach na prawach powiatu i miastach powyżej 50 tys. mieszkańców.
- 5.2.6 Wdrożenie pakietu zmian ustawowych związanych z modelem GSWB.
- 5.2.7 Wypracowanie i wdrożenie z partnerami publicznymi i społecznymi programów na rzecz prewencji bezdomnościowej imigrantów i osób powracających z emigracji do Polski.
- 5.2.8 Wypracowanie i wdrożenie systemu wymiany informacji pomiędzy polskimi i zagranicznymi podmiotami pracującymi z bezdomnymi migrantami.

5.3. Wdrożenia rozwiązań systemowych i instytucjonalnych

- 5.3.1 Rozwój i wdrażanie standardów jakości usług dla osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo, w ramach modelu Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności.
- 5.3.2 Realizacja działań w zakresie wdrożenia, monitorowania i modyfikowania standardów usług dla osób bezdomnych w całej Polsce.
- 5.3.3 Monitorowanie i ewaluowanie systemu wsparcia i usług dla osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo (efektywność).
- 5.3.4 Wprowadzenie ogólnopolskiego rejestru usług wraz z certyfikacją usług dla osób bezdomnych.
- 5.3.5 Wzmacnianie procesu podnoszenia wiedzy i umiejętności kadr pracujących w obszarze polityki społecznej w kontekście bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.
- 5.3.6 Rozwój i wzmocnienie zarządzania systemem wsparcia dla osób bezdomnych. Doprecyzowanie podziału oraz uporządkowanie kompetencji i odpowiedzialności (MPIPS, wojewoda, samorząd regionalny, powiatowy i gminny), w tym w szczególności za odpłatności oraz kontraktowanie usług dla osób bezdomnych.
- 5.3.7 Upowszechnienie definicji bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego (ETHOS).
- 5.3.8 Wzmocnienie partycypacji osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo w tworzeniu rozwiązań polityki społecznej na poziomach lokalnym, regionalnym i krajowym.
- 5.3.9 Wdrożenie rozliczania zakontraktowanych usług na podstawie rezultatów zdefiniowanych w standardach poszczególnych usług GSWB.
- 5.3.10 Deinstytucjonalizacja wsparcia i rozwijanie działań instytucjonalnych na rzecz wsparcia w środowisku na podstawie modelu GSWB.
- 5.3.11 Integrowanie baz danych – pomoc społeczna, mieszkalnictwo, rynek pracy.
- 5.3.12 Ustanowienie i wyposażenie w odpowiednie kompetencje koordynatorów ds. rozwiązywania problemów bezdomnościowych i wykluczenia mieszkaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.

5.4. Rozwój współpracy, edukacji i komunikacji społecznej

- 5.4.1. Rozwój i wzmacnianie działań w zakresie edukacji i komunikacji społecznej ukierunkowanych na zwiększanie świadomości społecznej, przełamywanie negatywnych stereotypów związanych z bezdomnością i wykluczeniem mieszkaniowym, w tym realizacji edukacji w szkołach, kampanii społecznych, akcji informacyjnych.
- 5.4.2. Włączenie tematyki rozwiązywania problemu wykluczenia mieszkaniowego i bezdomności, a także pracy z osobami bezdomnymi do procesu kształcenia i podnoszenia kwalifikacji pracowników społecznych, służb rynku pracy, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, służb penitencjarnych i polityków społecznych.
- 5.4.3 Wsparcie sieci współpracy w zakresie problematyki bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego na poziomach ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym oraz wzmacnianie współpracy i partnerstwa międzysektorowego (publiczny, obywatelski, prywatny) i międzywydziałowego (mieszkalnictwo, zdrowie, pomoc społeczna, edukacja, rynek pracy) w obszarze bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego:
 - a. Rozwój współpracy i partnerstwa w zakresie realizacji zadań prewencji z uwzględnieniem podmiotów m.in. mieszkalnictwa, zdrowia, pomocy i integracji społecznej, wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa, bezpieczeństwa publicznego.
 - b. Rozwój współpracy i partnerstwa w zakresie realizacji zadań interwencji z uwzględnieniem podmiotów m.in. pomocy i integracji społecznej, bezpieczeństwa publicznego, zdrowia, przestrzeni publicznej.
 - c. Rozwój współpracy i partnerstwa w zakresie realizacji zadań integracji z uwzględnieniem m.in. mieszkalnictwa, zdrowia, pomocy i integracji społecznej, edukacji, rynku pracy.

- 5.4.4 Upowszechnianie budowania partnerstw na rzecz wychodzenia z bezdomności i zapobiegania wykluczeniu mieszkaniowemu.
- 5.4.5 Upowszechnianie polskiego modelu pracy z osobami bezdomnymi w krajach rozwijających się przez włączenie tematyki bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego do programu Polska Pomoc.
- 5.4.6 Upowszechnianie polskiego modelu pracy z osobami bezdomnymi w środowiskach polskich emigrantów.
- 5.4.7 Rozwój współpracy z polskimi i zagranicznymi służbami pracującymi z osobami bezdomnymi w celu pomocy bezdomnym Polakom za granicą.
- 5.4.8 Rozwój współpracy zagranicznej z podmiotami zajmującymi się problematyką bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.

5.5. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji osób zajmujących się kwestiami bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego oraz rozwój ilości i jakości infrastruktury wspierającej osoby bezdomne

- 5.5.1 Wypracowywanie, podnoszenie jakości i efektywności programów szkoleń, programów nauczania na studiach wyższych i podyplomowych, superwizji oraz doradztwa dla osób zajmujących się zawodowo i wolontarystycznie osobami bezdomnymi i wykluczeniem mieszkaniowym.
- 5.5.2 Realizacja projektów podnoszących kwalifikacje i kompetencje partnerów społeczno-gospodarczych zajmujących się problematyką bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego.
- 5.5.3 Realizacja projektów podnoszących kwalifikacje i kompetencje osób pracujących w jednostkach zajmujących się osobami bezdomnymi, w tym w szczególności w zakresie stosowania indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.
- 5.5.4 Wypracowanie i wdrożenie systemu kształcenia osób zajmujących się bezdomnymi imigrantami w Polsce i bezdomnymi Polakami za granicą.
- 5.5.5 Poprawa obecnego stanu i rozwój nowej, adekwatnej do potrzeb, infrastruktury wspierającej osoby bezdomne, w szczególności w zakresie infrastruktury ułatwiającej usamodzielnienie tych osób.

Harmonogram, źródła finansowania i podmiotu odpowiedzialne za koordynację dla Priorytetu V

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TERMIN REALIZACJI ZADAŃ	5.1							
	5.1.1							
	5.1.2							
	5.1.3							
	5.1.4							
	5.1.5							
	5.1.6							
	5.1.7							
	5.1.8							
	5.1.9							
	5.1.10							
5.2								

5.2.1	
5.2.2	
5.2.3	
5.2.4	
5.2.5	
5.2.6	
5.2.7	
5.2.8	
5.3	
5.3.1	
5.3.2	
5.3.3	
5.3.4	
5.3.5	
5.3.6	
5.3.7	
5.3.8	
5.3.9	
5.3.10	
5.3.11	
5.3.12	
5.4	
5.4.1	
5.4.2	
5.4.3	
5.4.4	
5.4.5	
5.4.6	
5.4.7	
5.4.8	
5.5	
5.5.1	
5.5.2	
5.5.3	
5.5.4	
5.5.5	

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	■ Budżet ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego	
	■ Budżet ministra właściwego ds. budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa	
	■ Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat (BGK)	
	■ Budżet ministra właściwego ds. zdrowia	
	■ Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności	
	■ Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu”	
	■ Krajowy Program Operacyjny EFS i EFRR 2014-2020,	
	■ Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9, Priorytet 9.2. oraz 9.7.	
	■ Budżety samorządów terytorialnych	
	■ Budżet ministra ds. zagranicznych - Program Polska Pomoc	
	KOORDYNACJA	■ Całość priorytetu 5 koordynuje, poza pkt 5.4.1,5.4.3, 5.2.7, 5.2.8, 5.2.7 i 5.2.8, 5.4.5, 5.4.6 , 5.4.7, 5.4.8, 5.5.1, 5.5.5)Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, przy współpracy z wymienionymi poniżej ministrami
		■ Minister właściwy do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa
■ Minister właściwy do spraw wymiaru sprawiedliwości		
■ Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania (5.4.1, 5.4.3)		
■ Minister właściwy do spraw zdrowia (5.4.3)		
■ Minister właściwy do spraw wewnętrznych (5.2.7 i 5.2.8)		
■ Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego (5.5.5)		
■ Minister właściwy ds. administracji i cyfryzacji		
■ Minister właściwy ds. spraw zagranicznych (5.2.7 i 5.2.8, 5.4.5, 5.4.6 , 5.4.7, 5.4.8)		
■ Minister właściwy ds. nauki (5.5.1)		
■ Jednostki samorządu terytorialnego (5.5.5)		
■ Masmedia		

Rezultaty Priorytetu 5:

- od 2014 roku będzie działał krajowy, międzysektorowy zespół ds. rozwiązywania problemów bezdomności i wykluczenia społecznego;
- do roku 2016 zostaną wdrożone planowane zmiany ustawowe;
- będzie prowadzona cykliczna, coroczna ewaluacja Programu;
- do 2014 roku gminne, powiatowe i regionalne dokumenty strategiczne i operacyjne z zakresu polityki społecznej i rozwiązywania problemów społecznych obejmą tematykę związaną z wykluczeniem mieszkaniowym i rozwiązywaniem problemu bezdomności;
- do 2016 roku nastąpi wdrożenie zmian prawnych związanych z wprowadzeniem GSWB;
- do 2017 roku na wszystkich uczelniach w ramach kształcenia i podnoszenia kwalifikacji pracowników społecznych, służb rynku pracy, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, służb penitencjarnych i polityków społecznych będą realizowane 30 godzinne cykle zajęć z zakresu pracy z osobami bezdomnymi i wykluczenia mieszkaniowego, obejmujące m.in. GSWB;
- do 2016 nastąpi uporządkowanie i podział kompetencji i odpowiedzialności w zakresie wychodzenia z bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego na poziomach centralnym, regionalnym i lokalnym;
- od 2014 roku powszechnie stosowana jest definicja wykluczenia mieszkaniowego i bezdomności ETHOS;
- do 2015 roku wszystkie gminy na prawach powiatu mają gminne programy rozwiązywania problemu bezdomności;
- w 2020 roku 70% osób bezdomnych będzie zadowolonych z otrzymywanego wsparcia;
- do roku 2020 100% rozwiązań problemu bezdomności na poziomach lokalnym, regionalnym i krajowym będzie wypracowywanych przy partycypacji osób bezdomnych;
- w roku 2020 70% usług dla osób bezdomnych będzie realizowanych zgodnie ze standardami GSWB;
- w 2014 roku rozpocznie działalność podmiot certyfikujący usługi dla osób bezdomnych zgodnie ze standardem GSWB (MPiPS wspólnie z wojewodami);
- w 2015 roku w 100% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców będą działać komórki pracy socjalnej ds. osób bezdomnych;
- w 2016 roku w 100% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców będą działać międzysektorowe i międzywydziałowe partnerstwa lokalne realizujące zadania związane z rozwiązywaniem problemów bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- w 2015 roku w 100% gmin powyżej 50 tys. mieszkańców, regionów oraz na poziomie kraju przyjęte i wdrożone zostaną strategie i programy w zakresie rozwiązywania problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego;
- w roku 2015 50% usług dla osób bezdomnych będzie kontraktowanych i rozliczanych na podstawie rezultatów zdefiniowanych w standardach poszczególnych usług GSWB;
- wzrost o 400% w roku 2020 środków pozyskiwanych z 1% podatku na działania na rzecz osób bezdomnych;
- wzrost jakości wsparcia świadczonego osobom bezdomnym;
- wysoki stopień znajomości potrzeb osób bezdomnych z danego terytorium przez instytucje pomocowe i aktywizujące;
- zmniejszenie ogólnej liczby osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością;
- wypracowany i wdrożony zostanie model pracy z polskimi bezdomnymi emigrantami i bezdomnymi imigrantami w Polsce;
- w każdym regionie będzie działał ośrodek posiadający kompetencje pracy z bezdomnymi emigrantami;
- podmioty zajmujące się problematyką bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego współpracują z zagranicznymi placówkami w zakresie udzielania bezpośredniego wsparcia oraz wymiany wiedzy i doświadczeń;

- polskie doświadczenia pracy z osobami bezdomnymi i w zakresie wykluczenia mieszkaniowego są upowszechniane w ramach programu Polska Pomoc;
- polskie doświadczenia z zakresu problematyki bezdomnościowej i wykluczenia mieszkaniowego są corocznie upowszechniane w minimum dwóch krajach objętych programem MSZ;
- corocznie minimum 30% pracowników i wolontariuszy podmiotów zajmujących się kwestiami bezdomnościowymi bierze udział w procesie kształcenia i podnoszenia kwalifikacji.

Wskaźniki Priorytetu 5

NAZWA WSKAŹNIKA	WARTOŚĆ DOCELOWA	ŹRÓDŁO DANYCH
Odsetek jednostek samorządu terytorialnego, których dokumenty strategiczne i operacyjne z zakresu polityki społecznej obejmują tematykę związaną z wykluczeniem mieszkaniowym i rozwiązywaniem problemu bezdomności	100% regionów	Ocena zasobów
	100% gmin na prawach powiatu i gmin powyżej 50 tys. mieszkańców	
	40 procent pozostałych jst	
Odsetek gmin na prawach powiatu, gdzie dostępne są certyfikowane usługi dla osób bezdomnych	70%	Ocena zasobów
Odsetek gmin na prawach powiatu, gdzie wdrożony jest Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności	100% powiatów grodzkich	Ocena zasobów
	40% pozostałych gmin	
Liczba gmin, na terenie których działa międzysektorowe partnerstwo na rzecz rozwiązywania problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego	100% powiatów grodzkich	Ocena zasobów
	40% pozostałych gmin	
Odsetek osób akceptujących działania na rzecz osób bezdomnych	80%	Omnibus
Odsetek osób bezdomnych zadowolonych z otrzymywanego wsparcia	70%	Ocena zasobów
Liczba bezdomnych, którzy z sukcesem usamodzielnili się poprzez objęcie ich działaniami GSWB		Ocena zasobów
Liczba spotkań Zespołu	2 rocznie	Sprawozdanie z prac zespołu
Odsetek kierunków studiów, na których wdrożono zajęcia z bezdomności	100%	
Liczba sprawozdań z monitoringu wykonania programu	7	
Odsetek gmin posiadających Gminne Programy Wychodzenia z Bezdomności	100%	Ocena zasobów
Odsetek gmin powyżej 50 tys. mieszkańców posiadających komórki pracy socjalnej wyspecjalizowane w bezdomności	100%	
Odsetek usług dla osób bezdomnych rozliczanych wg rezultatów	50%	
Dynamika pozyskiwania środków z 1% podatku na działania na rzecz osób bezdomnych	400% w stosunku do roku 2013	MPiPS
Liczba ośrodków dla osób bezdomnych pracujących z migrantami (w Polsce)	16	Ocena zasobów
Liczba osób, z podmiotów zajmujących się kwestiami bezdomnościowymi i wykluczeniem mieszkaniowym, biorących udział w podnoszeniu kwalifikacji i kompetencji	30% rocznie	Ocena zasobów
Liczba krajów, w których upowszechniono polski model pracy z bezdomnością	2 rocznie	MSZ
Odsetek miast na prawach powiatu, które posiadają koordynatora ds. rozwiązywania problemów bezdomnościowych i wykluczenia mieszkaniowego	100%	Ocena zasobów
Odsetek gmin powyżej 50 tys. mieszkańców niebędących miastami na prawach powiatu, które posiadają koordynatora ds. rozwiązywania problemów bezdomnościowych i wykluczenia mieszkaniowego	40%	Ocena zasobów

Monitorowanie programu

W celu oceny postępów realizacji celów Programu oraz jego aktualizacji będą prowadzone systematyczny monitoring, ewaluacja bieżąca, śródkresowa oraz po jego zakończeniu.

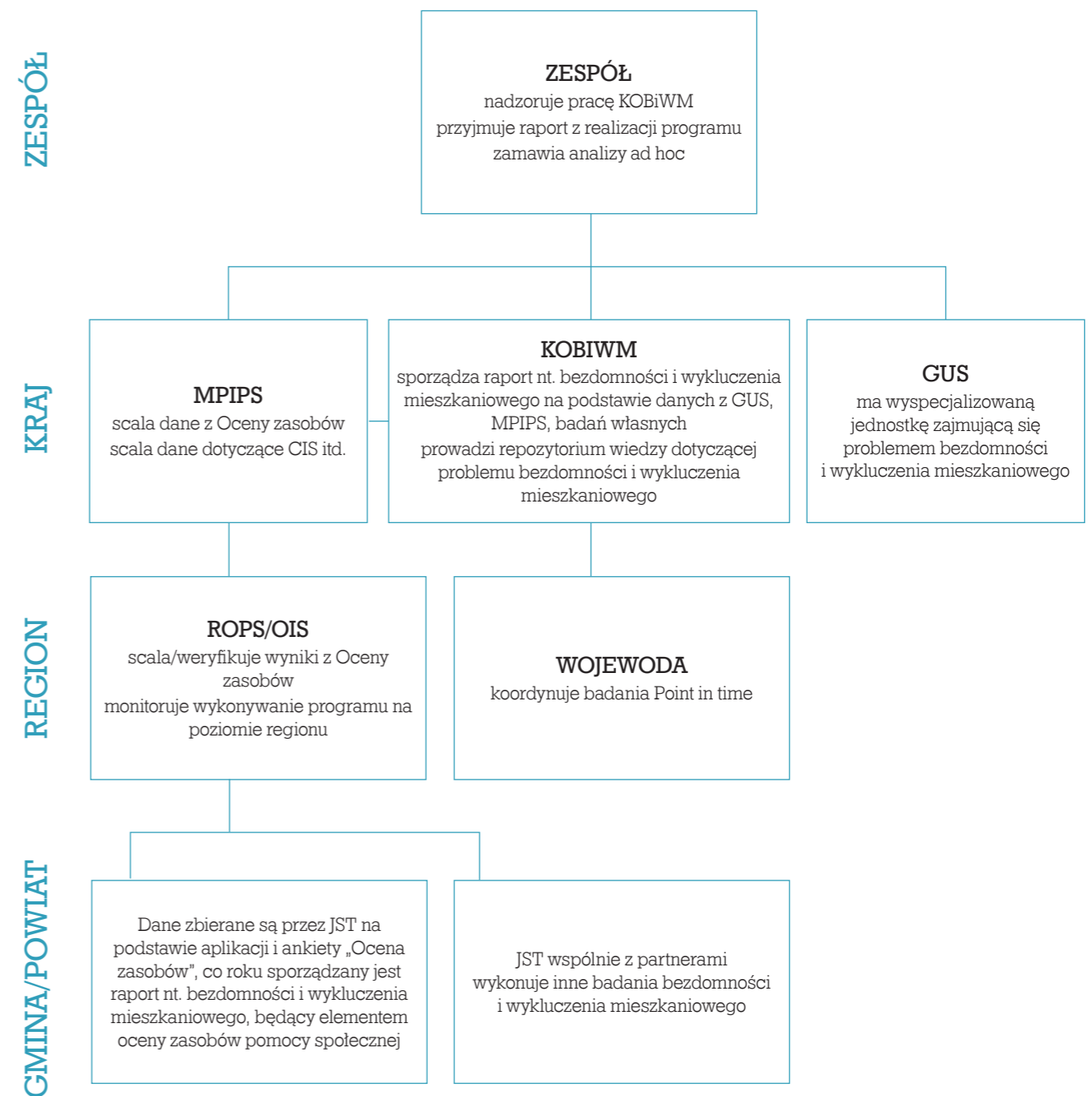
Za monitoring Programu odpowiadać będzie Krajowe Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego współpracujące z regionalnymi Obserwatoriami Integracji Społecznej przy ROPS oraz Głównym Urzędem Statystycznym i Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej. Coroczny monitoring Programu opierać się będzie głównie na danych zbieranych przez narzędzie, jakim jest „Ocena zasobów pomocy społecznej”, gromadzonych przez narzędzie informatyczne w postaci bazodanowej Statystycznej Aplikacji Centralnej (SAC) oraz o badania jakościowe cykliczne i *ad hoc* wykonywane w ramach Priorytetu 4. Z monitoringu sporządzany będzie raport dostępny na stronie internetowej Krajowego Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego. Na podstawie zebranych danych Zespół opracuje rekomendacje dla dalszego wdrażania Programu.

System monitorowania opiera się na następujących założeniach:

- standaryzacji danych i narzędzi;
- publicznej prezentacji danych;
- uzupełnianiu i wykorzystywaniu dostępnych danych;
- agregowalności, dezagregacji, porównywalności danych na każdym poziomie.

Na poziomie krajowym prowadzone będzie przez Krajowe Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego repozytorium przykładowych narzędzi, które mogą być pomocne w prowadzeniu dodatkowych badań i analiz. KOBiWM będzie prowadziło również szkolenia i doradztwo w zakresie monitoringu i ewaluacji oraz w zakresie prowadzenia oceny zasobów pomocy społecznej w obszarze bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego. Partnerem KOBiWM na poziomie regionów będą OIS (Obserwatoria Integracji Społecznej), które zajmują się agregacją wyników Oceny zasobów oraz dbałością o jakość danych wprowadzanych przez jst i inne jednostki, a także monitorowaniem regionalnych programów na rzecz bezdomności.

W celu prowadzenia wiarygodnego monitoringu programu niezbędne jest wypracowanie wysokiej jakości narzędzi, definicji i procedur wprowadzania danych do SAC, wprowadzenie sankcji związanych z jakością i terminowością wprowadzania danych do SAC, zbudowanie prostych narzędzi ułatwiających praktyczne wykorzystanie wprowadzanych danych przez JST i inne podmioty.

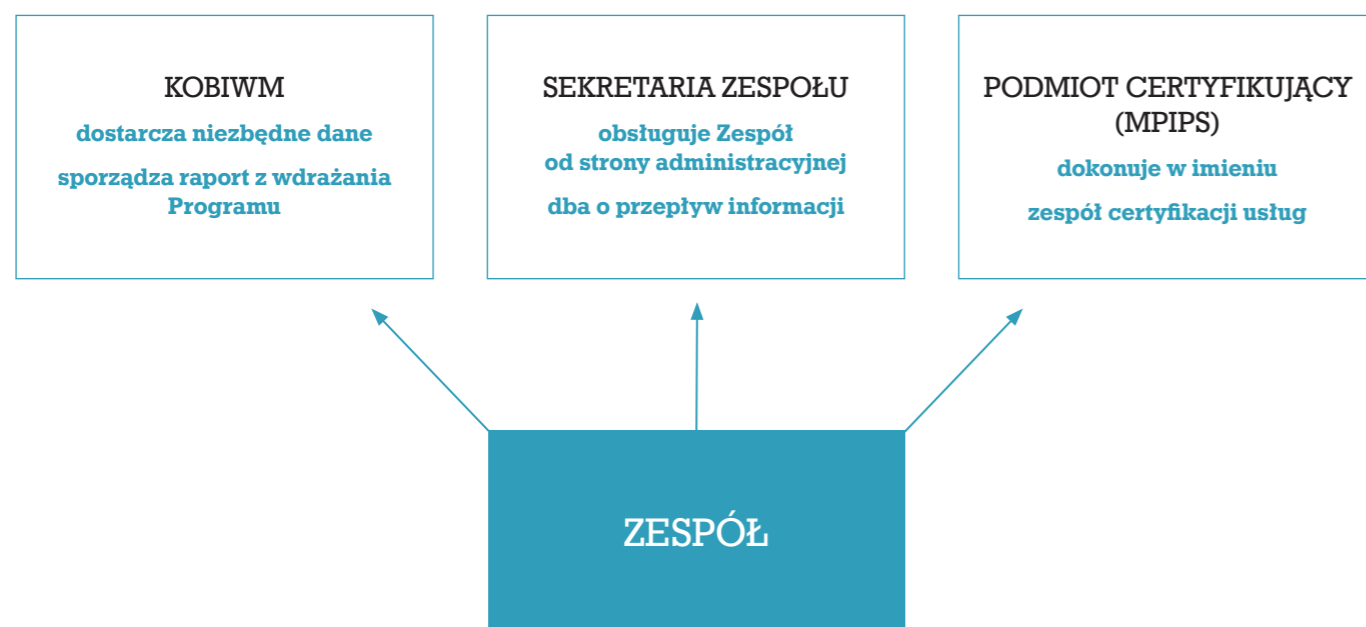
Zarządzanie programem

Zarządzanie programem będzie oparte o partnerskie działania strony publicznej i niepublicznej. Za realizację programu odpowiadać będzie międzysektorowy Krajowy Zespół ds. rozwiązywania problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego. Zespół powołany będzie wspólnie przez stronę rządową, samorządową i organizacje wspierające osoby bezdomne i wykluczone mieszkaniowo.

Zespół będzie współpracował z Komitetem/Zespołem zarządzającym Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Zadania Zespołu:

- strategiczny nadzór nad realizacją Programu;
- wybór podmiotu prowadzącego sekretariat Komitetu;
- przyjmowanie rekomendacji z monitorowania i badań ewaluacyjnych Programu;
- koordynowanie działań pomiędzy KPRPB a innymi programami;
- współpraca z podmiotem certyfikującym usługi dla osób bezdomnych MPiPS;
- wybór podmiotu lub podmiotów prowadzących Krajowe Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego;
- nadzór nad pracami Krajowego Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego.

Zespół będzie spotykał się nie rzadziej niż co pół roku. Pracami Zespołu będzie kierowało prezydium wybrane spośród jego członków, składające się z przedstawiciela strony rządowej, samorządowej i społecznej.

Krajowe Obserwatorium Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego będzie odpowiadało za monitoring programu, ewaluację i wdrażanie badań. Zespół będzie współpracował również z MPiPS oraz wojewodami w zakresie certyfikacji usług dla osób bezdomnych.

Przypisy

- 1 Badanie spójności społecznej przeprowadzone w 2011 roku było dobrowolnym, reprezentacyjnym badaniem ankietowym gospodarstw domowych realizowanym techniką bezpośredniego wywiadu z respondentem. Jednostką badania były gospodarstwo domowe oraz jedna wylosowana osoba (w wieku 16 lat i więcej) w danym gospodarstwie domowym. Badanie realizowano w terenie w lutym i marcu 2011 roku. Wzięło w nim udział ok. 14,9 tys. gospodarstw domowych, natomiast na pytania zawarte w kwestionariuszu indywidualnym udzieliło odpowiedzi ok. 13, 3 tys. osób.
- 2 Stanowisko przyjęte na podstawie zestawienia różnorodnych badań, ekspertyz i szacunków na temat skali bezdomności w tym: M.J. Sochocki, *Skala i charakter bezdomności w Polsce*, w: *Problem bezdomności w Polsce*, red. M. Dębski, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2011. S.92-94; oraz P. Olech, *Charakterystyka sytuacji Polski w kontekście badania problematyki bezdomności*, w: MPHASIS. Wzajemny postęp w likwidowaniu bezdomności poprzez ulepszanie systemów monitorowania zjawiska, 2008; <http://www.trp.dundee.ac.uk/research/mphasis/papers/streszczenieSYN-THESISPL-FINAL.pdf>.
- 3 M.J. Sochocki, *Skala i charakter bezdomności w Polsce*, w: *Problem bezdomności w Polsce*, red. M. Dębski, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2011.
- 4 P. Olech, *Bezdomność i wykluczenie mieszkaniowe – zarys głównych problemów w Polsce oraz rekomendacje dla całościowej polityki społecznej*, Księga Ubogich – Rzecznik Praw Obywatelskich 2009, s. 364.
- 5 Bezdomni I kategorii „bez dachu nad głową” (osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za kwaterę mieszkalną).
- 6 Bezdomni II kategorii „bez dachu nad głową” (osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za kwaterę mieszkalną).
- 7 Partnerstwo organizacji pozarządowych złożone z Pomorskiego Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, Caritas Kielce, Związku Organizacji Sieć Współpracy BARKA, Stowarzyszenia MONAR oraz Stowarzyszenia Otwarte Drzwi przyjmuje na podstawie istniejących badań ogólnopolskich i regionalnych, badań reprezentatywnych, baz danych oraz szacunków eksperckich, że liczba osób bezdomnych kształtuje się na poziomie 30-70 tysięcy osób. Stanowisko przyjęte na podstawie zestawienia różnorodnych badań, ekspertyz i szacunków na temat skali bezdomności w tym: M.J. Sochocki, *Skala i charakter bezdomności w Polsce*, w: *Problem bezdomności w Polsce*, red. M. Dębski, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2011. S.92-94; oraz P. Olech, *Charakterystyka sytuacji Polski w kontekście badania problematyki bezdomności*, w: MPHASIS. Wzajemny postęp w likwidowaniu bezdomności poprzez ulepszanie systemów monitorowania zjawiska, 2008; <http://www.trp.dundee.ac.uk/research/mphasis/papers/streszczenieSYN-THESISPL-FINAL.pdf>.
- 8 Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013), MPiPS, Warszawa, lipiec 2013.
- 9 FORUM O bezdomności bez lęku Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2010.
- 10 JW 2012 roku *Indywidualnym Programem Wychodzenia z bezdomności* objętych zostało 3.464 osób (czyli ok 10% zdiagnozowanych bezdomnych), zaś *Kontraktem Socjalnym* 2.589 osób. Usamodzieliło się 2.710 osób, natomiast 1.765 osób podjęło zatrudnienie (w tym zatrudnienie wspierane) za **Sprawozdanie** z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012.

- 11 *Zatrudnienie socjalne jako instrument działań na rzecz rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej oraz wzmocnienia aktywności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, informacja o wynikach kontroli NIK, Warszawa 2013.
- 12 *Zatrudnienie socjalne jako instrument działań na rzecz rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej oraz wzmocnienia aktywności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, informacja o wynikach kontroli NIK, Warszawa 2013.
- 13 Jedną z prób stworzenia takiego repozytorium był niestety obecnie nieaktualizowany portal <http://www.bezdomnosc.edu.pl/>.
- 14 Szczególnie o problemach z badaniami osób bezdomnych pisze Ł. Browarczyk *Poszukiwania metody, czyli o mierzeniu zjawiska bezdomności* w FORUM O bezdomności bez lęku Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2010.
- 15 Za raportem PZFD, Sytuacja mieszkaniowa w Polsce 2012.
- 16 Ukierunkowanie medialne na przejmowanie mieszkań, ogromne upusty stosowane przy sprzedaży mieszkań (nawet do ponad 90%), jednocześnie działania prywatyzacyjne nie były połączone z żadnymi akcjami uświadamiającymi koszty remontów czy też innych powinności związanych z nabywanym mieszkaniem, brakowało również działań wspomagających budowanie wspólnot mieszkaniowych.
- 17 A. Dec, E. Knyszewska, *Gospodarka Mieszkaniowa w 2010 roku*, GUS Warszawa 2011.
- 18 FEANTSA <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>, 27.05.2013.
- 19 *Mieszkania 2002*, red. T. Toczyński, Warszawa 2003, s. 25-47.
- 20 TNS AISA, GE Money Bank, *Zainteresowanie poprawą sytuacji mieszkaniowej*, sierpień-wrzesień 2007.
- 21 OTB Research Institute for the Built Environment at Delft University of Technology and Dutch Ministry of the Interior and Kingdom Relations, *Housing Statistics in the European Union 2010*, s. 62 http://abonneren.rijksoverheid.nl/article/kennisplein-wwi/nieuwsbrief-kennisplein-wwi-december-2010/housing-statistics-in-the-european-union-2010/428/3384?mode=html_mail, 27.05.2013.
- 22 *Mieszkania*, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, GUS Warszawa 2013, s. 23-25.
- 23 Tamże, s. 41-42.
- 24 Eurostat. EU-SILC; Europejskie badanie warunków życia ludności, 2010 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Housing_statistics/pl.
- 25 Badania na potrzeby Kampanii *Dach nad Głową* prowadzonej przez Habitat for Humanity, <http://www.dachnadglowa.org>, 27.05.2013.
- 26 Więcej w P. Olech, *Zapobieganie bezdomności i integracja ludzi bezdomnych a problemy mieszkaniowe w Polsce. Zarys głównych problemów mieszkaniowych w kontekście bezdomności*, w: *Problem bezdomności w Polsce*, red. M. Dębski, Gdańsk 2011, s. 209.
- 27 Zmodyfikowana definicja z projektu ustawy o zasadach prowadzenia polityki społecznej.
- 28 Niniejsze stanowisko jest aktualizacją stanowiska wobec Definicji oraz Typologii Bezdomności wypracowanego przez Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Sieć BARKA, Stowarzyszenie MONAR, CARITAS Diecezji Kieleckiej, Stowarzyszenie OTWARTE DRZWI opublikowanego w Forum - O bezdomności bez lęku 2010, red. Ł. Browarczyk, M. Dębski, Gdańsk 2010, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, s. 175.

- 29 FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless) to działająca od ponad 20 lat organizacja, której celem jest możliwie szeroko rozumiane zapobieganie i zwalczanie bezdomności oraz niwelowanie jej skutków. Zrzesza ponad 100 organizacji z całej Europy, z których większość to narodowe lub regionalne organizacje parasolowe, skupiające w swoich szeregach podmioty bezpośrednio wspierające osoby bezdomne. FEANTSA ma istotny wkład na polu definiowania bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego (FEANTSA, 2010).
- 30 FEANSTA, Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS, tłum. J. Wygnańska, www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en, 2.12.2013. Na potrzeby polskiego stanowiska wobec definicji oraz typologii bezdomności tłumaczenie zmodyfikował P. Olech.
- 31 Ustawa z 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, tekst jedn Dz.U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.
- 32 Przeformułowana nieznacznie definicja zaproponowana przez A. Przymeńskiego, *Bezdomność – społeczno-ekonomiczne uwarunkowania zjawiska na przykładzie Poznania*, „Praca Socjalna” 1997, nr 3.
- 33 Przeformułowana nieznacznie definicja zaproponowana przez A. Duracz-Walczak, *O ujednoczenie pojęć dotyczących bezdomności w Polsce*, w: A. Duracz-Walczak, *W kręgu problematyki bezdomności polskiej*, Warszawa, Gdańsk, 2001/2002.
- 34 Aleksandra Dębska-Cenian – *Sfery oddziaływania jako odpowiedź na wyzwania społecznej i zawodowej (re)integracji osób bezdomnych* [w:] Aleksandra Dębska-Cenian, Piotr Olech, *Od ulicy do samodzielności życiowej. Standardy społecznej i zawodowej (re)integracji osób bezdomnych w sześciu sferach*; Gdańsk 2008.
- 35 Gdzie mogą przebywać osoby bezdomne pod wpływem środków psycho-aktywnych.
- 36 Metoda stanowi alternatywę wobec modelu schodkowego, w którym osoba bezdomna musi przejść poszczególne etapy reintegracji, aby otrzymać mieszkanie. Polega na natychmiastowym zaoferowaniu własnego mieszkania osobom bezdomnym (z ulicy), z całym pakietem wsparcia w mieszkaniu.

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Antoni Sobolewski
oraz
Bohdan Aniszczyk
Łukasz Browarczyk
Anna Machalica-Pułtorak
Piotr Olech
Ks. Stanisław Słowik
Marta Stefaniak-Łubianka
Rafał Stenka
Elżbieta Szadura-Urbańska
Andrzej Trzeciecki
Lidia Węsierska-Chyc
Jakub Wilczek

Projekt systemowy „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” zadanie nr 4 w zakresie standaryzacji pracy z bezdomnymi w tym: opracowanie modelu „Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności”

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

